

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**RENAN DEMİRKAN'IN ÜÇ ŞEKERLİ DEMLİ ÇAY VE SELİM
ÖZDOĞAN'IN HEIMSTRAßE 52 ESERLERİ ÖRNEĞİNDE AİLE
İÇİ İLİŞKİLERİ**

Mehmet AKBABA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Nurhan ULUÇ

MART - 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RENAN DEMİRKAN'IN ÜÇ ŞEKERLİ DEMLİ ÇAY VE
SELİM ÖZDOĞAN'IN HEIMSTRAßE 52 ESERLERİ
ÖRNEĞİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet AKBABA

Enstitü Anabilim Dalı: Alman Dili ve Edebiyatı

“Bu tez 29/03/2024 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Nurhan ULUÇ	Başarılı
Doç. Dr. Cüneyt ARSLAN	Başarılı
Doç. Dr. Nesrin ŞEVİK	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet

Hayır

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütölen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Mehmet AKBABA

29/03/2024

ÖN SÖZ

Göç, evrensel bir insan hareketidir ve yüzyıllar boyunca tarihin akışını değiştiren göç olaylarına şahit olmuştur insanoğlu. Kimi zaman savaş, kimi zaman kan davası, kimi zaman da daha iyi ekonomik şartlarda yaşam insanoğlunu göçe mecbur bırakmıştır. İnsan, göç ederken sadece eşyalarını almamıştır yanına; kültürünü, inancını, örfünü, geleneğini de beraberinde götürmüştür. Onu toplum yapan hiçbir değerini bırakmamıştır arkasında. Yeni bir coğrafyaya geldiğinde aynı zamanda yeni ve farklı bir kültürle de karşılaşmıştır. Bu yeni yaşam, insanın en çok da kendi ailesiyle olan ilişkilerini etkilemiştir.

Bu çalışmada, Almanya'ya göç eden Türk insanının yeni topluma uyum sürecini, bu süreci yaşarken, aile fertleri arasındaki ilişkileri, bunların neden ve sonuçlarını, tarihi gerçeklikleri dikkate alarak açıklamaya çalıştık. Türlü zorluklara rağmen, gurbet elde çocuklarını en iyi şekilde yetiştirmeye çalışan fedakâr annelere, ailesine daha iyi bir yaşam sunmak için gurbet elde gecesini gündüzüne katarak çalışan fedakâr babalara, anne-babanın çocuklarıyla kimi zaman kavgaya kadar uzanan kuşak çatışmalarına, göçün bir sonucu olarak uzun zaman birbirinden ayrı kalan insanların özlemlerine, Türklerin kendi aralarındaki müthiş yardımlaşma ve dayanışma örneklerine şahit olduk.

Çalışmamın en başından itibaren her anlamda çok büyük desteğini gördüğüm, her daim beni cesaretlendiren ve çalışmamın şekillenmesine büyük katkı sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Nurhan Uluç'a,

Bugünlere gelmemde en büyük katkıyı sağlayan annem Ganime Akbaba'ya ve aileme, En zor günümde her zaman yanımda olan, yüksek lisans eğitimimi bitirmem konusunda bana her zaman destek olan kıymetli eşim Tuğba Akbaba'ya, kıymetli kızım Şeyma Nur ve canım oğlum Ahmet Bilal'e,

Öğretmen olmamla her zaman gurur duyan, saygı ve rahmetle andığım kıymetli babam İbrahim Akbaba'ya,

Teşekkür ederim.

Mehmet AKBABA

29/03/2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU VE GÖÇMEN EDEBİYATI.....	3
1.1. Göç ve Almanya'ya İşçi Göçü.....	3
1.2. Göçmen Edebiyatı ve Yazarları.....	4
1.2.1. I. Kuşak Göçmen Edebiyatı	5
1.2.2. II. Kuşak Göçmen Edebiyatı	6
1.2.3. III. Kuşak Göçmen Edebiyatı.....	7
1.3. Yazarların Biyografileri.....	7
1.3.1. Renan Demirkan.....	8
1.3.2. Selim Özdoğan	8
1.4. Eser Özetleri	9
1.4.1. <i>Üç Şekerli Demli Çay</i> Adlı Romanın Özeti	9
1.4.2. <i>Heimstraße 52</i> Adlı Romanın Özeti.....	10
2. BÖLÜM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AİLE.....	12
2.1. Aile Nedir?	12
2.2. Türk Toplumunda Aile	13
2.3. Almanyadaki Türklerde Aile Yapısı.....	13
3. BÖLÜM: RENAN DEMİRKAN'IN ÜÇ ŞEKERLİ DEMLİ ÇAY ESERİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ.....	15
3.1. Karı - Koca İlişkisi	15
3.2. Anne - Kız İlişkisi	16
3.3. Baba - Kız İlişkisi	24
3.4. Kız Kardeşlerin İlişkisi.....	25
3.5. Anne – Akraba İlişkisi.....	26
3.6. Kızlar - Komşuları İlişkisi	26

4. BÖLÜM: SELİM ÖZDOĞAN'IN HEIMSTRAßE 52 ESERİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ.....	29
4.1. Karı - Koca İlişkisi	29
4.2. Anne - Kız İlişkisi	46
4.3. Baba - Kız İlişkisi	53
4.4. Gül - Kız Kardeşleri İlişkisi.....	57
4.5. Gül - Babası İlişkisi	58
4.6. Damat - Kayınpeder İlişkisi.....	60
4.7. Enişte - Baldız İlişkisi	61
4.8. Gül - Arkadaşları İlişkisi	62
4.9. Gül - Komşuları İlişkisi	66
4.10. Fuat- Arkadaşları İlişkisi	73
SONUÇ	78
KAYNAKÇA.....	83
ÖZ GEÇMİŞ	86

ÖZET

Başlık: Renan Demirkan'ın Üç Şekerli Demli Çay ve Selim Özdoğan'ın Heimstraße 52 Eserleri Örneğinde Aile İçi İlişkileri

Yazar: Mehmet AKBABA

Danışman: Doç. Dr. Nurhan ULUÇ

Kabul Tarihi: 29/03/2024

Sayfa Sayısı: iv (ön kısım) + 86 (ana kısım)

Bu çalışma, Almanya'ya çalışmak üzere giden Türk ailelerinin yaşamlarını ve aile içindeki ilişkilerini konu edinmiştir. Çalışma, göçün aileler üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkilerini, ailelerin bu yeni toplum içerisinde yaşadıkları sosyal ve kültürel etkileşimi, kültür çatışmalarını, Anadolu kültürünün Almanya'daki yaşama uyum sağlama sürecini, aile fertlerinin kendi aralarındaki ilişkilerini ve buna bağlı olarak ortaya çıkan olumlu ve olumsuz sonuçları, Türk toplumunun yeni vatandaki dayanışmasını tarihi gerçeklik göz önüne alınarak açıklamayı amaçlamakta ve belli dönemlere ait ayrıntılı incelemeler sunmaktadır. Çalışmaya konu olan *Üç Şekerli Demli Çay* eserinin yazarı Renan Demirkan ve *Heimstraße 52* eserinin yazarı Selim Özdoğan, Göçmen Edebiyatı'nın ikinci kuşak yazarlarından ve özellikle Almanya'ya göç sürecinin anlaşılmasına ciddi katkılar sağlamışlardır. Çalışma, göç olgusu ve göçmen edebiyatı hakkında verilen bilgiler ve yapılan değerlendirmeler ile başlar, Türk toplumunda ailenin önemi ve Almanya'ya göç edenlerin aile yapıları hakkında detaylı açıklama ile devam eder. Çalışmamıza konu olan aile içi ilişkileri, eserlerden örnekler ile detaylı şekilde 3. ve 4. Bölümde açıklanarak devam etmektedir. Bu ilişkiler neticesinde ortaya çıkan bireysel ve toplumsal sonuçlar ise son bölümde değerlendirilmektedir. Bu değerlendirme yapılırken konu edilen dönemin sosyal ve ekonomik gerçeklikleri göz önüne alınmıştır. Bu iki eserin seçilmesinin nedeni, özellikle göçün başladığı ilk yılları konu edinmeleri ve Türk ailelerinin yaşadıklarını tüm gerçekliğiyle okura aktarmış olmalarıdır. Ayrıca, her iki eserde de aile içi ilişkilerinin yoğun olarak yaşanıyor olması, o dönemi anlamamız açısından çok önemlidir. Bu çalışma, Almanya'ya göçün Türk toplumu üzerindeki bireysel ve toplumsal etkilerini anlamamız konusunda önemli katkılar sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç olgusu, Göçmen Edebiyatı, Aile İçi İlişkiler, Kültürel Çatışma

ABSTRACT

Title of Thesis: The Inter-family Relations in the example of the books of Selim Özdoğan *Heimstraße 52* and Renan Demirkan *Üç Şekerli Demli Çay*

Author of Thesis: Mehmet AKBABA

Supervisor: Assoc. Prof. Nurhan ULUÇ

Accepted Date: 29/03/2024

Number of Pages: iv (pre text) + 86 (main body)

This study has mentioned the lifes of Turkish families who immigrated to Germany to work and their inter-family relations. The study has aimed to explain the psychological and sociological effects of immigration on the families, the social and culturel interaction of Turkish families in this new society, cultural conflicts, adaptation of Turkish culture into new life style in Germany, the family relations of Turkish immigrants and its both positive and negative results and the incredible solidarity of Turkish people in their new country having regard to historical realities and presented detailed researches about defined periods. The author of the book *Üç Şekerli Demli Çay* Renan Demirkan and the author of the book *Heimstraße 52* Selim Özdoğan are the second-generation writers of Immigrant Literature and have contributed respectedly to be understood of immigration years to Germany. The study starts with assessment and informations about the Immigration fact and Immigration Literature, goes on with the detailed explanation about the importance of family in Turkish society and the structures of immigrated families. The inter-family relations which is the subject of our study have been explained indepth with the examples from the books at the sections 3 and 4. The personal and social results of these relations have been evaluated at the last section of this thesis. While evaluating, the social and historical realities of related period have already been taken into account. The reason for choosing these two books that they have subjected the early years of Immigration to Germany and transmitted the all facts that Turkish people have experienced to the readers in real. In addition, having the inter-family relations intensively in each book is crucial to understand the years of immigration. This study will also contribute significantly to understand the personal and social effects of immigrant on Turkish society.

Keywords: Immigration Fact, Immigration Literature, Inter-family Relations, Cultural Conflict

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Göç, insanlığın var oluşundan beri süregelen bir yer değiştirme hareketi olmuştur ve göçün yer ve zamana göre farklı sebep ve sonuçları ortaya çıkmıştır. İnsan, göç ettiği yeri hem etkilemiş hem de buradan etkilenmiştir. Bu etkileşim; ekonomik, siyasi, kültürel, toplumsal ve bireysel olarak ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu etkileşimin sonuçları, yıllarca devam etmiş ve halen devam etmektedir.

Türk işçisinin Almanya'ya çalışmak için yaptığı göç hareketi, bunlardan biridir ve tarihimizde önemli bir yer tutmaktadır. Önceleri geçici olarak düşünülen bu işçi göçü, daha sonraları erkeklerin eşlerini ve çocuklarını da yanlarına almasıyla kalıcı yerleşmeye dönüşmüştür. “Misafir işçi” zamanla Almanya için “Göçmen İşçi” olmuş, Türk ailesi Anadolu'dan beraberinde getirdiği, kültürü, inancı, gelenek-görenekleriyle birlikte kendi yaşam tarzını yeni vatanında yaşamaya başlamıştır. Bu yeni vatanda ve yaşam alanında Türkler yeni bir yaşam tarzı ile karşılaşmış ve bu yaşam tarzına uyum sağlama konusunda güçlükler yaşamışlardır. Bu güçlüklerle mücadele ederken ortaya çıkan en büyük sorunlardan biri kuşaklar arası çatışma olmuş, iki farklı yaşam tarzıyla birlikte büyüyen çocuklar, zaman zaman yaşam tarzı seçimleri konusunda anne-babalar ile sorun yaşamışlardır.

Bu çalışmada, göçle beraber karşılaşılan bu yeni yaşam tarzına uyum sağlamaya çalışırken, ailelerin kendi içlerindeki iletişimleri, ilişkileri, yaşadıkları zorluklar, çevre ile münasebetleri, yoğun çalışma temposu içinde yaşadıkları ve bunların sonuçları detaylı olarak incelenmeye çalışılacaktır.

Çalışmada incelenmek üzere seçtiğimiz *Heimstraße 52* ve *Üç Şekerli Demli Çay* eserleri, Türkiye'den Almanya'ya yapılan işçi göçü dönemini yoğun olarak işlediği ve bu konuda yazılan eserler arasında ilgili dönemi en iyi yansıtan eserlerden ikisi olduğu için bu iki eserin çalışmaya konu edilmesine karar verilmiştir.

Çalışmanın Önemi

Sosyal bilimler alanı, değişime açık ve sürekli değişen toplumu incelemeye öncelik vermektedir. Toplumların dinamik özellikleri, onları sürekli incelemeyi ve araştırmayı gerekli kılmaktadır. Bu da, sürekli değişen ve gelişen toplum yapılarının yakından

izlenilmesine olanak sağlamaktadır. Tarih boyunca Türk aile yapısı, birçok sebeple değişime uğramıştır ve uğramaya devam etmektedir. Bu değişim, kendi kültürü içinde meydana geldiği gibi, başka bir kültürle karşılaşınca da meydana gelebilmektedir. Almanya'ya göçle birlikte, Türk ailesinde ciddi değişim ve gelişim meydana gelmiştir. Yeni bir çalışma düzeni ortaya çıkmış, anne-baba birlikte çalışmaya başlamış, çocuklar iki kültür içinde birlikte büyüyerek yeni bir kimlik oluşturmuşlardır. Bu yeni düzen, bireyler arası ilişkileri de etkilemiştir. Bu çalışmanın, göçün işçi aileleri üzerindeki etkilerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Almanya serüveninin sadece bir iş gücü göçü olmadığı, aynı zamanda tarihsel ve toplumsal açıdan önemli sonuçlar doğurduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ana başlığı olan “Aile İlişkileri” konusunun Göçmen Edebiyatı üzerine yazılan tezler bakımından daha önce hiç çalışılmamış bir konu olması, çalışmanın özgünlüğü açısından son derece önemli olacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bir açıdan dinamik diğer açıdan ise gelişmeye karşı belli bir direnç gösteren Almanya'daki Türk ailesinin maruz kaldığı etkileşim ve değişik zaman ve ortamlarda uğradığı değişim, bulunduğu dönemi ve özellikle aileyi oluşturan bireyleri doğal olarak etkilemiştir. Göçmen aile, yeni yaşamla birlikte güçlükler yaşasa da ekonomik olarak sınıf atlamış, bu da sosyal hayatını ciddi biçimde etkilemiştir. Ailenin, Türkiye'deki yakınları ile ilişkileri de etkilenmiştir. Bu çalışma ile göçmen ailenin kendi içinde ve çevresinde geçirdiği değişim ve etkileşimin sonuçlarının edebiyatın gerçek hayata yansımaları yoluyla anlaşılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Farklı kaynaklardan dokümanlar toplanmış, sınıflandırılmış ve bilgiler tasnif edildikten sonra kullanılmıştır. Çalışmaya konu olan eserlerdeki göçmen aileler ve bireyleri detaylıca incelenmiş, aralarındaki ilişki göç bağlamında ortaya konmuştur. Bu ilişkilerin bireyler üzerindeki sosyolojik ve psikolojik sonuçları tarihi gerçeklik göz önünde bulunarak değerlendirilmiştir. Çalışmada ayrıca, eserlerin kısa özetlerine ve yazar biyografilerine de yer verilmiştir.

1. BÖLÜM: GÖÇ OLGUSU VE GÖÇMEN EDEBİYATI

Tarihteki en büyük ve önemli toplumsal hareketlerin başında gelen göç kavramı; etkileri, neden ve sonuçları açısından son derece önemlidir. Türkler için ise ‘göç’ olayının, tarihi ve sosyolojik nedenleri ve sonuçları bulunmaktadır. Bu bölümde, göç kavramının genel olarak açıklanması ile birlikte özellikle Türklerin Almanya’ya yaptıkları İşçi Göçü ve bu göçün bir sonucu olarak Almanya’da ortaya çıkan ‘Göçmen Edebiyatı’ ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılacaktır.

1.1. Göç ve Almanya’ya İşçi Göçü

Göç, fert veya toplulukların buldukları yerden başka bir yere geçici veya kalıcı şekilde yer değiştirmelerine verilen addır (Gitmez, 1983:11). Göç, bir başka ifadeyle ise, ‘bir ülkedeki insanların çalışma amacıyla başka ülkelere gitmesi’ olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre göç, "Uluslararası İşgücü Göçü" olarak da adlandırılır (Gökdere, 1978:62). Türk dili ve kültüründe ‘göç’ kelimesi, evi halkı ile birlikte yer değiştirme işi olarak ifade edilmektedir. Burada ev kelimesi, bir barınma yeri anlamına gelir ve temel olarak ‘konmak’ eylemini ifade eder. ‘Evi barkı ile yer değiştirmek’ ise tüm aile bireyleriyle bir yerden başka bir yere gitmek anlamalarında kullanılır (Çakır, 2011:129-142). Tuncay (2010:1-30)’a göre göç olgusu bir başka anlamıyla, insanların var olan yerleşik düzenlerini bozup, başka bir yerleşik düzene geçmeleridir. Göç eylemleri, gerçekleşen zaman ve şartlara bağlı olarak farklılık gösterir. Göç eden kişi ve/veya toplulukların aldıkları göç kararına göre, göçlerin nedenleri ortaya çıkmıştır. Bu nedenler; ekonomik, kültürel, siyasi ve güvenlik nedenleri şeklinde tanımlanabilir (Günay, Atılğan, Serin, 2017:37-60).

Türk toplumunun özellikle Cumhuriyet sonrası tarihine baktığımızda, en önemli insan göçlerinin başında hiç şüphesiz Almanya’ya çalışmak üzere yapılan ‘İşçi Göçü’ gelmektedir. II. Dünya Savaşı’ndan sonra ülkesini tekrar imar etmek, kalkındırmak isteyen Almanya’nın bazı Avrupa ülkeleri (İtalya, Yunanistan, İspanya vb.) ve Türkiye ile yaptığı işgücü anlaşmaları sonucu, vatandaşlarımız Almanya’ya işçi olarak gitmeye başlamışlardır. 1961 yılı itibariyle resmi olarak başlayan İşçi Göç’ünün temel sebebi o günkü Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durum olmuştur. Türkiye’nin bu iş göçü anlaşmasıyla asıl amacı, ülkeye döviz getirmek, işsizliği azaltmak ya da diğer bir ifadeyle ülke ekonomisini canlandırmaktır (Tosun& Yücedağ, 2021:10-29). Dr. Stefan Luft

(2006: 296) Abshied von Multikulti (Çok Kültürlülüğe Veda) adlı kitabında, Türkiye'nin o günkü durumunu şöyle ifade etmektedir:

“Türkiye'nin 60'lı, 70'li yıllarda hızla artan nüfusu ve yüksek işsizlik oranı, Türkiye'yi yurtdışına işçi göndermeye zorluyordu. Türkiye'nin o günlerdeki çalışan nüfusun oransal dağılımı % 77 kırsal kesimde, % 10 da endüstride görünüyordu. Ülkenin kalkınması için de önemli miktarda döviz girdisine ihtiyaç vardı.”

Almanya, ülkelerine gelen Türk işçilerini ‘misafir’ olarak tanımlıyor, belli bir süre çalışmak için geldiklerini düşünüyordu (Kuruyazıcı, 2001:3-24). Bu yüzden ‘Misafir İşçi’ tanımı, belli bir süre çalışmak için Almanya’da kalacak ve sonrasında tekrar geldiği ülkeye geri dönecek işçileri tanımlamak için kullanılan bir ifade olmuştur. Ancak bu göçler, Almanya'nın planladığı gibi devam etmemiştir. Önceleri biraz para kazandıktan sonra ülkelere geri dönmeyi planlayan Türk işçiler, sonraları Türkiye'deki eşlerini ve çocuklarını da yanlarına alarak Almanya'yı kalıcı bir ikamete dönüştürmüşlerdir (Tosun& Yücedağ, 2021:10-29).

Türklerin Almanya'ya işçi olarak gitmeleri, birçok sosyal sorunu da beraberinde getirmiştir. İsviçreli yazar Max Frisch'in “Biz işçi çağırdık, insanlar geldi” sözü ile ifade ettiği gibi, Almanlar sadece iş gücü açığını kapatmak için planladıkları işçi göçünün, zamanla gelenlerin kendi kültürleriyle beraber geldikleri için sayısız sorunları ortaya çıkarması ve böylece de Almanya'yı yeni problemlerle uğraşmak zorunda bıraktığı gerçeğidir (Aytaç, 1991:153).

1.2. Göçmen Edebiyatı ve Yazarları

Göç olgusunun insanların geldikleri ülkenin sosyal ve ekonomik şartlarıyla doğrudan ilgisi olduğu bir gerçektir ve böylece Göçmen Yazınının doğmasına katkı sağladığı çok açıktır. Kendi ülkesindeki ekonomik koşulların zor olması, insanları göç etmeye zorlar. Almanya'ya genellikle ekonomik sebeplerle göç eden Türk insanı, hem bu ülkedeki sosyal hayata uyum konusunda, hem de çalışma alanında çok büyük zorluklarla karşılaşmıştır (Uyanık, 2003, s.113-120). Göçmenlerin bu tür zorluklarla karşı karşıya kalmalarının en önemli sebepleri geldikleri ülkenin dilini, kültürünü ve yaşam koşullarını bilmemeleriydi (Oralış, 2001, s.35-50). Göçmen yaşantısını bilmeyen Türk işçiler, yaşadıkları zorlukları ifade etmek, sahip oldukları zor çalışma koşullarını anlatmak için yazmaya başladılar. Öncelikleri, bu yeni yaşama ayak uydurmaya çalışırken yaşadıklarını

ifade etmek, Alman toplumu tarafından dışlanmışlıklarını dile getirmektir (Kuruyazıcı, 2001, s.3-24). Aytaç (1991), Almanya’da göçmen yazınının ortaya çıkışını şöyle anlatmaktadır:

“Öncelikle karşı taraf, yani Türk işçileri, Avrupa’da çeşitli kesimlerde çalışan Türkler, zamanla dil probleminin üstesinden gelmeye başladılar. Onların çocukları için Almanca başka bir nitelik kazandı: Anaokullarından başlayarak bütün okullarda, sokakta, çarşı pazarda, radyo, televizyon ve sinemada Almancayla sürekli iç içeydiler. Ana dili Türkçe evde aileyle sınırlı kalmaya başladı. İşte Almancayı meramını anlatmanın ötesinde bilen Türkler arasında yazmaya yetenekli ve hevesli olanlar kaleme sarıldı. Yazıya dökmek istedikleri şey çoktu, yazdılar”.

İşte Almanya’da Türkiye’den göç eden işçilerimizin öncülük ederek başlattığı bu yazın türüne ‘Göçmen Yazını’ denmiştir. Bu yazına önceleri işçilerin Almanya’da geçici kalacağı düşünüldüğü için ‘Konuk İşçi Yazını’ denmiştir. Daha sonra ise, ‘ezilenlerin yazını’, ‘göçmen işçi yazını’ ya da ‘göçmen yazarlar’, ‘azınlıklar yazını’ gibi birçok isim bu yazın türü için kullanılmıştır (Oraliş, 2001, s.35-50). Hofmann (2006) ise Göçmen Edebiyatı’nı şu sözlerle tanımlar: “Türk-Alman Edebiyatı’nın tarihine baktığımızda, bunun 70’li yıllarda “İş Dünyası Edebiyatı” olarak ortaya çıktığı anlaşılır.”

1.2.1. I. Kuşak Göçmen Edebiyatı

Almanya’ya ilk giden insanlarımız büyük sorunlarla karşılaşmışlardı. Dilsizlik, iletişimsizlik, yabancılaşma...(Asutay, 2021, s.5-9). Diğer taraftan Almanların kendilerini içlerine kabul etmediklerini de fark ediyorlardı. Alman Hükümetlerinin zamanla ortaya koydukları asimilasyon politikalarına karşı da birbirlerine, geleneklerine, göreneklerine ve inanç değerlerine daha sıkı sarılmaya ihtiyaç duymuşlardı (Tosun & Yücedağ, 2021, s.30-48). Böyle bir ortamda yaşadıklarını dile getirme ihtiyacı duyan yazarlar Almanya’daki Türk Göçmen Edebiyatı’nın ilk eserlerini vermeye başladılar. Düzyazı en çok başvurdukları yazın türüydü. Yazdıklarında genellikle hiciv ve eleştiri vardı (Zengin, 2010, s.329-349). Bu neslin eserlerinde işledikleri ana konular; vatan hasreti, kültür şoku, zor çalışma şartları, dil bilmemelerinden kaynaklanan sorunlar, yalnızlaşma vb. olmuştur (Zengin, 2011).

‘Misafir İşçi Edebiyatı’ (Gastarbeiterliteratur) olarak da adlandırılan bu dönemin temsilcileri arasında; Bekir Yıldız, Habib Bektaş, Yüksel Pazarkaya, Aras Ören, Nevzat Üstün, Şinasi Dikmen, Güney Dal gibi önemli isimler bulunmaktadır (Tosun & Yücedağ,

2021, s.30-48). Bu yazarlardan Nevzat Üstün'ün, 1965 yılında yazdığı "Almanya Almanya" isimli öyküsü bu alanda verilen ilk örnek olarak kabul edilmektedir. Eser ayrıca 1969 yılında Almancaya da çevrilmiştir (Kuruyazıcı, 2001, s.3-24).

1.2.2. II. Kuşak Göçmen Edebiyatı

Eserlerini incelediğimiz Renan Demirkan ve Selim Özdoğan'ın da içinde bulunduğu İkinci Kuşak yazarlar, işledikleri konular bakımından I. kuşak yazarlardan ayrılmaktadırlar. Bu dönemde farklı bir toplum içinde yaşamının zorlukları vb. konuları işlemeye devam ederken, diğer taraftan da kimlik arayışı, 'iki kimlik arasında kalma', parçalanmışlık gibi konular da işlenmeye başlamıştır (Asutay, 2014, s.99-101). Bu dönemde Türkler, Almanca sorununu çözmüş ve Alman toplumuna uyum sağlama konusunda önemli mesafe almışlardır. Yine aynı dönemde, Türkler ekonomik anlamda da Almanya'da çeşitli girişimlerde bulunmuşlar ve başarılı olmuşlardır (Asutay, 2021, s.5-9). Bu dönemin en büyük sorunlarının başında 'kimlik arayışı' gelmektedir. Türkler, bu dönemde kendilerini ne Almanya'ya ait hissetmiş, ne de mecburen terk ettikleri anavatanlarına ait hissetmişlerdir. Zengin (2000), II. Kuşağın durumunu şöyle açıklamaktadır:

"İkinci kuşak Türk yazarlarda durum daha farklıydı. İlk kuşağın çocukları olan bu yazarlar için Almanca başka bir nitelik kazandı. Onlar Almancayla iç içe büyüdüler, çünkü doğdukları andan itibaren Almancayla karşılaştılar. Almancayı artık anadili gibi konuşuyorlardı ve Türkçe evde aileyle sınırlı kalıyordu. Dolayısıyla Almancaya çok iyi hâkim olan bu kuşakta yeni bir duyarlılık kendini hissettirir. Bir sızlanma edebiyatının yerini, kimlik sorunsalının, bireyselliğin, yabancı düşmanlığının ve insan olmadan kaynaklanan sorunların ele alındığı eserler yer alır. Mecazlar, imajlar ve dil oyunları, bu yazarların hem Almancaya olan hâkimiyetlerini ve hem de edebî düzeylerini ortaya koymaktadır.' Birinci kuşağın nesirci olmasına karşılık, ikinci kuşak şiire de yönelme cesareti gösterir. Kısaca ancak seksenli yıllardan itibaren daha bilinçli eserlerle karşılaşırız" (Zengin, 2000, s.104).

Bu dönemde misafir işçiler artık aile birleşimi yoluyla eş ve çocuklarını da yanına alarak Almanya'da kalıcı ikamet etmeye başlamışlardır. Böylece misafir işçiliğin yerini göçmenlik almış, 'Misafir İşçi Edebiyatı' (Gastarbeiterliteratur) yerine ise 'Göç Edebiyatı'(Migrantenliteratur) ifadesi kullanılmaya başlanmıştır (Tosun &Yücedağ, 2021, s.30-48). Ayrıca 'konuk işçi' ve 'yabancı işçi' kavramları yerine 'yabancı kökenli

vatandaş' (Mithbürger) kavramı kullanılmaya başlanmıştır (Tapan, 2001, s. 95-112). İkinci kuşak Göçmen Edebiyatı temsilcileri arasında; Zafer Şenocak, Zehra Çıracak, Renan Demirkan, Levent Aktoprak, Selim Özdoğan gibi isimleri saymak mümkündür.

1.2.3. III. Kuşak Göçmen Edebiyatı

Büyük bir kısmı Almanya'da büyümüş ve yetişmiş olan üçüncü kuşak, Almancaya bir Alman kadar hâkimdir ve Alman kültürüne de tam olarak uyum sağlamıştır. Bu kuşak için Türk kültürü kendi aile çevresi içinde sınırlı kalmıştır. Bu dönemin en büyük sorunu, Türklerin kendi vatanına yabancılaşmış olmalarıdır (Asutay, 2021, s.5-9). Bu nesil için Türkiye sadece tatillerde gidilen bir yer halini almıştır (Tosun & Yücedağ, 2021, s.10-29). Bu kuşakla birlikte edebiyatta 'çok kültürlülük', 'kültürlerarasılık' kavramları ağırlık kazanır. Yazılan eserlerde göç ve göçmenlerle ilgili sorunlar ortaya konur. 'Kültürlerarası Edebiyat' (Interkulturelle Literatur) ifadesi kullanılmaya başlanır. Bu dönemde iki kültüre sahip olan yazarlar 'yeni ve özgün bir edebiyat' ortaya koyarlar (Tosun & Yücedağ, 2021, s.30-48). Aras Ören'in aşağıdaki tespiti, bu kuşağın ortaya koyduğu 'yeni ve özgün bir edebiyat' anlayışını destekler niteliktedir:

"Nasıl biz Türkiye'nin gerçekliğinden kopup buraya Almanya'nın gerçekliğine geldik ve burada yaşıyorsak, burada yaratacağımız sanat ve yazın da ancak bu durumun aynası olacaktır. Yani ne Türkiye'deki sanat ve yazının bir uzantısı, ne de Almanya'daki sanat ve yazının bir kopyası olacak, ancak her ikisinden de beslenen kendine özgü, bağımsız bir gerçekliği vurgulayacaktır."

Michael Hofmann, bu dönemin yazarları hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: "Türk yazarlar, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi temsil etmiyorlar, bağımsız bir dil ve bağımsız bir perspektifle kendilerini gösteriyorlar. Kendi kişisel ve toplumsal deneyimlerinden ortaya çıkmış, edebi bir konsept ve model geliştiriyorlar" (Hofmann, 2006, s.196).

Emine Sevgi Özdamar, Feridun Zaimoğlu, Selim Özdoğan, Levent Aktoprak, Zehra Çıracak gibi yazarlar bu dönemin önde gelen isimleri arasında sayılmaktadır.

1.3. Yazarların Biyografileri

Bu bölümde, çalışmamızın ana temasını oluşturan eserlerin yazarları Renan Demirkan ve Selim Özdoğan'ın yaşamları ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır.

1.3.1. Renan Demirkan

Renan Demirkan 1955 yılında Ankara’da doğdu. Babası Almanya’da çalışmaya karar verince, ailesi ile birlikte 7 yaşında Almanya’nın Hannover kentine göç eder. Demirkan, lise eğitiminin ardından yüksekokulda tiyatro eğitimi alır. Almanya’da çeşitli tiyatrolarda rol almıştır. 1979 yılında "Sextett" adlı bir bulvar komedisiyle profesyonel olmuştur. "Trommeln in der Nacht", "Kellermanns Prozess", "Romeo ve Juliet", "Kral Lear", "Vanya Dayı", "Ghetto", "Bluthochzeit", "Drei Fraun" gibi oyunlarda çeşitli Alman devlet tiyatrolarında oynayan Demirkan, 1982 yılında televizyon filmi ile sinemaya başlamıştır. 1983 yılında Götz George ile çevirdiği "Zahn um Zahn" ile sinema dünyasında da ünlenmeye başlamıştır. İlk romanı ‘Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker’ (1991) ile yazar olarak kendini kanıtlar. Kitap, 1992 yılında ‘Üç Şekerli Demli Çay’ ismi ile Almanca’dan Türkçe’ye çevrilmiştir. Kitapları arasında iki öykü seçkisinin yanı sıra "Septembertee" (2008) adlı otobiyografisi ve kurgu dışı "Respekt: Heimweh nach Menschlichkeit" (2011) yer almaktadır. 1989 yılında Goldene Kamera, 1990 yılında Adolf Grimme Preis, 2002 yılında da INTHEGA Tiyatro Ödülü’nü almıştır. Renan Demirkan, aynı zamanda Almanya Liyakat Nişanı sahibidir. Günümüzde Almanya’da Kuzey Ren-Vestfalya Eyaleti’nin Windeck kentinde yaşamaktadır.

1.3.2. Selim Özdoğan

Almanya’ya göç etmiş bir ailenin çocuğu olan Selim Özdoğan 1971’de Köln’de doğdu. Lise öğrenimini tamamladıktan sonra Etnoloji, Filoloji ve Felsefe okumaya başladı. 1995’de yazdıklarını yayınlamaya başlamadan önce, çeşitli işlerle uğraştı. Aynı yıl ilk eseri olan ‘Es ist so einsam im Sattel, seit das Pferd tot ist’ romanını yayınladı. 1996’da genç sanatçılara verilen ‘North Rhine-Westphalia’ Ödülü’ne layık görüldü. Özdoğan, romanlarının yanında gazete makaleleri de yazmıştır. 1999’da ‘Adelbert-von-Chamisso’ Ödülü aldı. Özdoğan’ın dördüncü romanı ‘Im Juli’ (Temmuzda), sinema yönetmeni Fatih Akın’ın bir filminin senaryosuna esas oluşturdu. 2005’te yayımlanan ‘Die Tochter des Schmieds’ adlı romanın konusu Anadolu’da geçer. Roman 2007’de Türkçeye çevrildi ve Demircinin Kızı adıyla yayımlandı. ‘Demircinin Kızı’ biçim ve içerik açısından diğer romanlarından farklıdır. Fatih Akın’ın iki kuşağın hikâyesi olan ‘Yaşamın Kıyısında’ adlı filmde, film karakteri Nejat babasına bu kitabı verir. Özdoğan’ın ‘Zwischen zwei

Träumen' (İki Rüya Arasında) adlı kitabı 2010'da Alman Bilimkurgu Ödülü'ne en iyi roman olarak aday gösterildi. Selim Özdoğan, 2011 yılında Heimstraße 52 eserini kaleme aldı. Özdoğan, 2016'da 'Ingeborg Bachmann' Yarışmasına davet edildi ve 2017'de 'Hohenems Edebiyat Ödülü' aldı. Yazar, günümüzde Almanya'nın Köln kentinde yaşamaktadır.

1.4. Eser Özetleri

Bu bölümde, Renan Demirkan'ın *Üç Şekerli Demli Çay* ve Selim Özdoğan'ın *Heimstraße 52* eserlerinin özetlerine yer verilmiştir.

1.4.1. Üç Şekerli Demli Çay Adlı Romanın Özeti

Roman, Almanya'da yaşayan bir Türk kadının hastanede doğum yapmayı beklerken kendi hayat hikâyesini anlatmasıyla başlar, doğum saati geldiğinde sona erer.

Kadın (roman anlatıcısı), henüz küçük yaşlarda ailesi ile birlikte Almanya'ya gelmiştir. Babası, devlet yatılı okullarında yetişmiş, inşaat mühendisi, görgülü, modern, Alman edebiyatına ilgi duyan bir kişidir. Annesi, büyük ve dindar bir ailede yetişmiş, gelenek-göreneklerine son derece bağlı bir Anadolu kadınıdır. Evin küçük bir kızı daha vardır.

Romanda, küçük kızlar Almanya'da okula başlamışlardır. Onlar için iki kültürlü bir hayat söz konusudur artık. Evde Türk kültürü içinde büyüyen çocuklar, okulda ve arkadaş çevrelerinde Alman toplumu içinde büyürler, onların adet ve geleneklerini öğrenirler. Bu iki kültürlü hayat onların zamanla aileleri ile fikri çatışmalara girmelerine sebep olur, bu fikir ayrılıkları zamanla aile içi kavgalara dönüşür, onarılması güç sorunlara yol açar. Bu çatışmaların sonucu olarak büyük kız, henüz lise öğrenimini görürken evden ayrılır ve Alman erkek arkadaşı ile yaşamaya başlar. Bu durum aile için bir utanç sebebidir. Bu durumu çevrelerinden ve hatta Türkiye'deki akrabalarından da saklarlar. Kız ile ailesi bir müddet sonra barışırlar.

Aile, özellikle de anne, çocukların Alman toplumundan etkilenmelerini ve onlara benzemelerini hiç istememektedir. Bu yüzden kızlara yaşam ve giyim tarzları konusunda sürekli baskı yapmaktadır. Fakat bu baskılar, çocuklar üzerinde annenin istediği gibi bir etki yapmaz. Kızlar, her geçen gün Alman kültürüne daha çok alışırlar, onların örf ve adetlerini kendi evlerinde de uygulamak için anne-babalarına baskı yaparlar. Kızlar için, biz ve onlar arasındaki fark hızla bir şekilde kapanmaktadır. Sonunda artık onların evinde

de Alman adetleri uygulanmaktadır. Anne-baba, eski düşüncelerini bir kenara bırakmış, Alman toplumuna uyum sağlamaya başlamışlardır. Kızlar, yumurta boyayıp saklıyorlar, anne turta yapıp, kahve ile birlikte servis ediyor, akşam yemekleri masa etrafında yeniyor, sofrada yağ, peynir ve sucuk bulunduruyorlardır. Ekmekleri küçük dilimler halinde kesmekte ve çatal-kaşığı her zaman bir düzen içinde masaya koymaktadırlar.

Anne, uzun bir zaman Almanya'da yaşadıkten ve artık yaşlandıktan sonra, Türkiye'ye kesin dönüş yapar. Fakat Türkiye'de huzur bulamaz. Yakınları kendisine saygı göstermektedir fakat o kendisini ülkesinde yabancı gibi hissetmektedir. Türkiye'deki hayatı fazla uzun sürmez ve bir müddet sonra Almanya'ya dönmeye karar verir. Karı-koca, Almanya'nın kendileri için ikinci bir vatan olduğunu, her iki kültürü de benimsediklerini ve yaşamlarının her iki toplumdan da izler taşıdığını kabul etmişlerdir.

1.4.2. Heimstraße 52 Adlı Romanın Özeti

Roman, Almanya'ya ekonomik nedenlerle giden bir Türk ailesini anlatmaktadır. Eserde anne Gül, baba Fuat ve kızları Ceren ve Ceyda'dır. Gül, büyük bir Anadolu ailesinde yetişmiş, kendi öz annesini küçük yaşlarda kaybetmiş, üvey anne ile büyümüş, kardeşleri Melike ve Sibel'i abla olarak kendisi büyütmiştir. Bu yüzden, daha küçük yaşlarda üzerine çok fazla sorumluluk yüklenmiş, büyükanne ve halanın da olduğu büyük bir aile içinde evin birçok işini kendi başına üstlenmiştir. Üvey annesinin erkek kardeşi Fuat ile evlenmiş, bu evlilikten iki kızları olmuştur. Gül'ün babası Timur ise demircilikle uğraşmaktadır.

Fuat, berberlikle uğraşmaktadır fakat kazandığı paradan memnun değildir, zengin olmak, iyi bir yaşam sürmek istemektedir bu yüzden Almanya'ya işçi olarak gitmeye karar verir. Fuat önce Almanya'ya kendi gider, daha sonra ise eşi Gül'ü yanına alır. Gül, giderken çocuklarını kayınvalidesine bırakmak zorunda kalmıştır. Yaklaşık iki yıl çocuklarından ayrı kalmak zorunda kalan Gül, hayatı boyunca bunun pişmanlığını yaşamıştır. Almanya'ya ilk gittiğinde sadece evde vakit geçirir, çevresini, etrafını tanımaya çalışır. Çok sevecen, cana yakın, güvenilir biridir, kısa zamanda Türklerden yeni arkadaşlar edinmiş, diğer milletlerden komşuları ile de iyi ilişkiler kurmuştur. Komşularının her zaman yardımına koşar, hem komşuları, hem de onların çocukları özellikle yılbaşı gecelerini Gül'ün ailesinde geçirmeyi çok severler.

Gül, evini iyi bir şekilde idare eden, çocuklarının eğitimine çok önem veren, onlarla yakından ilgilenen, kocasının içki, kumar gibi kötü alışkanlıklarına rağmen, ona saygısından dolayı bir şey söylemeyen bir kadındır. Eşi Fuat ise, çalışmaktan başka bir şey düşünmeyen, eşi Gül ve kızları ile çok fazla ilgilenmeyen, paraya ve alkole düşkün bir adamdır. Fuat'ın kendisi gibi alkölü ve kumarı seven birkaç arkadaşı vardır ve onlarla vakit geçirmektedir. Gülün hayattaki önceliği her zaman kızları olmuştur. Onların en güzel şekilde eğitim alıp, teyzeleri Melike ve Sibel gibi iyi bir meslek sahibi olmalarını istemektedir. Kızları için de olsa, ailesini bir arada tutmak, olumsuzluklara sabretmek onun için çok önemlidir. Gül, uzun zaman eşi ile birlikte ailesinin ekonomisine katkı yapmak için farklı işlerde çalışmıştır. Yolcu ailesi, bu arada Türkiye'de kendi memleketlerinde ev yaptırmışlardır. Yazın tatile geldiklerinde burada kalıp, akrabalarını ziyaret etmektedirler. Gül'ün kızları Ceren ve Ceyda ile iletişimi çok iyidir. Büyük kızı Ceyda evlenme yaşına gelmiştir ve Gül, kızı herhangi bir şey söylemeden bir sevdiği olup olmadığını, şayet isterse şimdi evlenebileceğini ya da daha sonra evlenebileceğini, alacağı tüm kararlarda annesi olarak arkasında olduğunu söyler.

Gül, Ceyda evlendikten sonra, küçük kızı Ceren ile Türkiye'ye kesin dönüş yapmaya karar verir. Eşi Fuat ise Almanya'da kalacaktır. Gül ve kızı Ceren Türkiye'de yaşamaya başlar. Kızı Ceren burada birine âşık olur ve onunla evlenir. Kocasını, Almanca öğretmenidir ve görevi gereği Erzurum'a taşınırlar. Gül, küçük kızı evlenip gittikten sonra yalnız kalmıştır. Türkiye'de kendisini yabancı hissetmektedir. Çevresindeki yakınları ile ilişkileri istediği sıcaklık ve yakınlıkta değildir. Uzun süre Almanya'da yaşadıkdan sonra bir türlü kendi vatanına alışamamıştır. Tekrar Almanya'ya dönmeye karar verir ve bir süre sonra Almanya'ya eşinin yanına döner.

2. BÖLÜM: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AİLE

Sosyal hayatın en küçük yapısı olarak kabul edilen aile müessesesi tarih boyunca tüm topluluklar tarafından önemli kabul edilmiş ve aile; inançların, kültürlerin, gelenek-göreneklerin, örf ve adetlerin hayata geçirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Çalışmamızın bu bölümünde, aile kavramının geçmişten günümüze anlamı, önemi, Türklerde aile hayatının yeri ve işlevi, Almanya'ya göç eden Türk işçilerinin aile içi ilişkileri hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.1. Aile Nedir?

Aile, evlilik ile birbirine bağlı, aynı evde yaşayan, aynı gelirli paylaşan, birbirlerine etki eden insanlardan oluşan ve bu insanların içinde yaşadıkları toplumun kültürel yapısına uygun şekilde sahip oldukları değerleri diğer nesillere aktardığı toplumsal bir yapıdır (Güler & Ulutak, 1992, s.51-76). Koca (2002)'ya göre aile, bütün kültürlerde sosyal bünyenin en küçük ve en önemli yapı taşıdır ve birbirine akrabalık bağı ile bağlı olan fertlerin toplamı olarak tanımlanmaktadır. Almanya'da aile kültürü alanında araştırmalar yapan uzman araştırmacı Andreas C. Bimmer (1994) aile kavramı için şöyle der: "Aile, yeryüzündeki en yaygın ve köklü sosyal yapıdır. Bu sosyal yapıdaki taşları birbirine kenetleyen ise en başta eşler sonra da akrabalıktır." Çağatay (1990) ise, aile yapısının varlığını şöyle ifade eder: "İnsanlık tarihinin her döneminde kurallarla çerçevelenmiş aile biçimlerinin varlığı bugün kabul gören bir tezdır."

Bir toplumu anlayabilmek için, o toplumun aile yapısını incelemek gerekir. Aileyi incelemekle aslında genel olarak toplum incelenmiş olur. Toplulukları meydana getiren ailelerin kendisidir (Donuk, 2011, s.147-168). Tarih boyunca, aile biçimleri toplumların o günkü sosyal ve ekonomik şartlarına bağlı olarak farklılık göstermişlerdir (Gökçe, 1976, s.47-67). Aile biçimlerinden eskiden beri var olan geniş aile tipi, özellikle Çin, Hindistan ve Japonya gibi Uzakdoğu ülkelerinde görülmektedir. Anne, baba ve çocuklarla birlikte büyükanne ve büyükbabanın da birlikte yaşadığı aile tipidir. Babanın, özellikle eşi ve çocukları üzerinde mutlak egemenliği vardır. Sonraları, bu aile tipi yerini küçük (dar) aile tipine bırakmıştır. Özellikle büyük şehirlerde ortaya çıkmıştır. Anne-baba, evlenmemiş çocuklar ve akrabalarından oluşur. Endüstrileşme ile birlikte dar aile tipi yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Özellikle büyükşehirlerde iş bulan gençler, ekonomik bağımsızlıkla birlikte ailelerinin yanından ayrılmış, böylece ailenin mutlak otoritesinden

kurtulup, bağımsız bir hayat yaşamaya başlamışlardır (Güler & Ulutak, 1992, s.51-76). Günümüzde ise, globalleşme ve dijital dünyanın etkisiyle sadece karı-kocadan oluşan, çocuksuz aile tiplerini görmek mümkündür.

2.2. Türk Toplumunda Aile

Türk toplumundaki aile tipleri Cumhuriyet öncesi ve sonrası olarak ikiye ayrılabilir. Eski Türklerde ailenin çekirdek aile tipinde, kadın ve erkeğin eşit olduğu, çocukların üzerindeki söz söyleme yetkisinin erkek kadar kadınlarda da olduğu anlaşılmaktadır (Güler & Ulutak, 1992, s.51-76). Osmanlıda ise, ailelerin İstanbul gibi büyük şehirlerde çekirdek aile şeklinde görülürken, bu yapı Anadolu şehir ve köylerinde geniş aile olarak karşımıza çıkmaktadır (Ortaylı, 2001, s.10). Geleneksel geniş aile yapısı günümüzde hâlâ Türk toplumunda az da olsa görülmektedir ve özellikle kırsalda, tarımla uğraşan kesimlerde varlığını göstermektedir. Bu aile tipinde, anne, baba, büyükbaba, büyükanne, amca gibi aile bireyleri birlikte yaşarlar. Bu aile tipi genellikle ekonomik amaçlıdır. Evdeki mutlak otorite babadır. Ev işlerinden ve çocukların eğitiminden evin hanımı sorumludur (Tezcan, 2010, s.135). Bu ailede kadın evde daha fazla sorumluluk sahibidir ve çocukların bakımı ile birlikte evdeki kayınvalide ve kayınpeder gibi aile büyüklerinin bakımını da üstlenmektedir. Kadın bu aile tipinde ayrıca tarla işlerinde ve varsa hayvan bakma işlerinde de çalışmaktadır. 21. Yüzyılla birlikte gençler özellikle aldıkları yüksek eğitimleri ve sahip oldukları işleri vasıtasıyla büyükşehirlerde yaşamaktadırlar ve ailelerinden ayrılarak kendi ekonomik bağımsızlıkları ile birlikte sosyal bağımsızlıklarını da kazanmak istemektedirler. Böylece çekirdek aile tipi de toplumda giderek artış göstermektedir.

2.3. Almanyadaki Türklerde Aile Yapısı

Türkler, 1960'lı yılların başından itibaren Türkiye'den Almanya'ya çalışmak için gitmeye başlamışlardı ve bu oran hızlı bir şekilde artıyordu. Bu iş göçünün artış nedeni ise, Avrupa'da özellikle 2.Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan iş günü karşılamaktı (Tezcan, 1987, s.1). Almanya'ya çalışmaya giden işçiler önceleri tek başlarına Almanya'da yaşıyorlarken, 1973 yılından sonra getirilen aile birleşimi ile ilgili düzenlemelerle birlikte eş ve çocuklarını da yanlarına alabilmişler ve bu tarihten sonra aile olarak Almanya'da yaşamaya başlamışlardır (Tosun &Yücedağ, 2021, s.10-29).

Baba, önce eşini, ardından da çalışabilecek yaştaki büyük çocuğu yanına almıştır. Türkler önce ekonomik refahı hedef almışlar, okul çağındaki çocuklar ve anneleri Türkiye’de olduğundan, farklı bir aile tipi ortaya çıkmıştır (Bimmer, 1994, s.294-295). Almanya’daki Türklerde, sanayi toplumunun içinde yaşamalarına rağmen, farklı bir aile yapılanması görülmektedir. Hem geniş hem de genelde akraba çevresinden oluşan bir yapılanma söz konusudur. Anne-baba evlenme yaşına gelmiş çocuklarına kendi yakın çevresinde bir hayat kurmuş, böylece aileler bu şekilde genişlemenin hem sosyal hem de ekonomik avantajlarından yararlanmışlardır. Bu tip aile oluşumları Almanya’da sadece Türklerin yaşadığı sokak ve mahallelerin oluşmasına sebep olmuştur. (Korkmaz, 2021, s.177-204) Türklerin Almanya’ya göçünün olumlu sonuçları yanında, olumsuz sonuçları da olmuştur. Ekonomik olarak iyi bir seviyeye gelen Türkler, parçalanmış bir aile durumuna düşmüşlerdir. Hem Türkiye’de kalanlar hem de Almanya’da olanlar, iki kültür arasında kalmanın zararlarını görmüşlerdir. Almanya’daki aileler açısından ataerkil aile yapısı sarsılmış, Alman kültüründen etkilenen çocuklar ile anne-babaları arasında ciddi bir kültür çatışması ortaya çıkmıştır. Ağır çalışma şartlarından dolayı ebeveynler, çocukları ile yakından ilgilenememişler ve bunun sonucunda aile yapıları zarar görmüştür. Bunun yanında Türk aileler, konut sorunu yaşamış, birkaç ailenin birlikte yaşama zorunluluğu ortaya çıkmış, bu da sağlık sorunlarını beraberinde getirmiştir. Birlikte yaşamalarının diğer bir sebebi ise, kiraya fazla ücret ödememek yani ekonomik koşullar olmuştur (Doğan, 2021, s.49-74).

3. BÖLÜM: RENAN DEMİRKAN'IN ÜÇ ŞEKERLİ DEMLİ ÇAY ESERİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ

Bu bölümde; Renan Demirkan'ın *Üç Şekerli Demli Çay* eserinde konu edilen aile içi ilişkileri incelenmiştir. Çalışmada aile bireylerinin kendi aralarındaki iletişimi, olayları ele alış biçimleri, tarihi ve sosyolojik şartlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Eser, Almanca olarak kaleme alınmıştır ve asıl ismi *Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker* dır. 1992 yılında Türkçe 'ye çevrilmiştir. Almanya'ya göç eden bu ailede Anadolu ailesindeki gibi 'Anne' sıfatıyla kadın karakteri başroldedir. Kızlarını, Alman (yabancı) kültürünün olumsuz etkilerine kaptırmadan, kendi örf ve adetleriyle yetiştirme kaygısı taşıyan bir annenin, bu yabancı kültüre karşı tek başına mücadelesini, diğer taraftan Almanya'ya çocuk yaşta gelen kızlarının içinde yaşadıkları topluma, dolayısıyla kültüre hızla uyum sağlama isteklerini ve bu konuda evde özellikle anne ile fikri çatışmalarını konu alır. Baba ise, Anadolu'da yetişmesine rağmen daha açık ve çağdaş görüşlüdür. Bu konuda anne ile aynı düşünmez ama onunla bir çatışmaya da girmez.

3.1. Karı - Koca İlişkisi

Eserde, karı-koca arasında yoğun bir diyalogdan söz etmek mümkün değildir. Anne, daha çok kızları ile ilgilenen, onları yetiştirmek için uğraş veren bir profildir. Baba ise, işi ile meşgul olan, çocukları ile zaman zaman ilgilenen birisidir. Karı-koca olarak, çocukları ortak noktalarıdır ve onlarla ilgili herhangi bir konuda da aralarında diyalog, çatışma vs. eserde geçmemektedir. Aşağıdaki paragrafta karı-koca aynı konuda kendi fikirlerini ifade etmektedirler.

Anne, Ankara'daki evinden Almanya'ya gitmek üzere ayrılmıştı: "Geride, evin her yerinde, göz yüksekliğinde iyi görülür biçimde resimlerini bırakmıştı kızlarının. İki kocaman, büyük boy portre: Küçüğü, kamera ve fırçası elinde, sahne giysisiyle de büyüğünükini de çerçeveleyip büfeye koymuştu. Okul, Noel ağacı önü, doğum günleri ve damadının resimlerini de asmıştı"(Demirkan, 1992, s.99).

Bu paragraf, annenin Almanya'ya geldiği ilk yıllarda dini ve kültürel sebepler nedeniyle reddettiği, kabul etmediği tüm değerleri zamanla kabul ettiğini ya da en azından onlara saygı duyduğunu göstermektedir. Zamanında Noel kutlamasına, kızının yabancı biriyle

evlenmesine karşı çıkmıştır. Fakat şimdi onların resimlerini asarak, aslında kendisinin de zamanla zihinsel olarak değiştiğini kabul etmiştir.

Baba ise, kendi öz değerlerini torunlarına anlatması gerektiğini düşündüğünü ekliyordu: “Torunlarımıza Hacıvat’la Karagöz’ün esprili hikâyelerini anlatmalıyız” (Demirkan, 1992, s.99).

Bu iki paragrafta, anne ve baba kendi özlerinden kopmayarak, yaşadıkları toplumun değerlerini de belirli ölçülerde kabul ederek yaşamaları gerektiğini kabul ettiklerini ifade etmektedirler. Bu paragraftan, iki farklı kültürün bir araya gelerek ortaya çıkardıkları yeni bir kültür biçiminin (kültürlenme) meydana geldiğini anlamaktayız. Bu yeni kültür biçiminde, her iki kültürü öğrenmiş, yeni olana uyum sağlamış, sonradan girdiği toplumdaki uygulamaları saygı ve hoşgörü çerçevesinde kabul etmiş bir anlayış vardır. Bu paragrafta vurgulanan diğer önemli husus ise, Almanya’ya göç eden ailelerin, her ne kadar Alman toplumuna uyum sağlamışlarsa da, kendi öz kültür ve değerlerinden asla taviz vermeden, kendilerinden sonra gelen kuşaklara bunları aktarmak için verdikleri çabadır. Bu husus, özellikle Almanya’ya giden birinci kuşak göçmenlerimiz için söylenebilir.

3.2. Anne - Kız İlişkisi

Renan Demirkan’ın *Üç Şekerli Demli Çay* eserinde bilindiği gibi aile; anne, baba ve iki kız çocuğundan oluşmaktadır. Adı geçen eserde, anne ve iki kız çocuğu arasında yoğun bir iletişimin olduğu söylenebilir.

Anne büyük bir ailede yetişmiş, dindar bir kadındı. İnancına ve geleneklerine sınıksız bağlıydı. Kızlarını da buna göre yetiştirmek istiyordu: “Sağlığın yerinde olduğuna şükretmeliymiş. Biteviye bunu öğütlerdi annesi” (Demirkan,1992, s.27). Dindar bir kadın olduğu için, çocuklarına verdiği eğitim de bu yöndedir. Çocuklarına, şükretmeyi, var olanla yetinmelerini öğütler. Onların da dindar bir insan olmalarını amaçlamaktadır. Aynı zamanda tertip düzen konusunda titiz bir insandır. Kızların dağınık hallerine zaman zaman kızılmaktadır: “Çöp sepetinin tepeleme doluluğu, giyilmiş çorapların sağda solda kalmasına kadar önemsiz ve ufak nedenler acı sitemlere yol açardı”(Demirkan, 1992, s.27). Bu paragrafta anne, kızlarını temiz ve düzenli yetiştirmek istemektedir. Anadolu’da kız çocukları ev işlerini, tertip düzeni anneden öğrenir, temiz ve düzenli olma

alışkanlığını evde annesinden gördüğü şekilde kazanır. O da bu âdeti, kızlarına öğretmek istemektedir.

Kızların üzerinde kurduğu baskının zaman zaman fazla olduğunu fark eder ve bundan pişmanlık duyar: “Başım soğuk ama dilim ateş püskürüyor” diye sık sık özür dilerdi arkasından sitemleri için” (Demirkan,1992, s.27). Kızlarını, Almanya’da inançlarına, geleneklerine ve göreneklerine göre yetiştiremeyeceğinden endişe duyduğu için, zaman zaman baskı yapmaktadır ve bu baskıyı artırmaktadır. Bu baskıcı davranışları, bazen kızlarına karşı sertleşmesine neden olur. Fakat bu yaptığının yanlış olduğunu fark eder ve kızlarından özür diler.

Anne, Almanya’ya geldiğinden dolayı duyduğu pişmanlığı kızlarına zaman zaman anlatmaya çalışıyordu: “Bir gün benim ayakkabılarımla yürüyebilseyiz, bir gün bile benim gözlerimle görebilseyiz, anlardınız. Bu, topraktan parlayan asfalta dönüştürülen, ölçülebilen 3000 km’lik yol değil, biteviye bulanıklaşan o geriye dönüp bakış. Zaman içimizde kaybolup, yitip, bizi anılarımızla baş başa bırakıyor” (Demirkan, 1992, s.29). Bu örnekte kızlarının kendisini tam olarak anlayamadığından yakınmaktadır ve zamanla kendisini anlayacaklarını düşünmektedir. Ayrıca bu paragrafta geçmişe duyduğu özlemi dile getirmektedir fakat onların sadece anılarda kaldığını kabule etmekte ve bu duruma üzülmemektedir.

Anne çocukların Almanya’da yabancı olduklarını devamlı vurguluyor, her geçen gün gelenek ve inanç değerlerine bağlı kalmanın önemine vurgu yapıyordu:

“Gözlerinin arasındaki o dik çizgili kırışıklık derinleştikçe, “o geriye dönüp bakış” uyuşturdukça “Erdelemimize” o kadar daha ateşli sarılıyordu. “Burada biz yabancıyız” diyerek çocuklara “uslu” olmaları için yükleniyordu. Kızlar ne okul gezilerine ne de öğrenci şenliklerine katılabiliyorlardı. ”Zamanla anlayacaksınız. Bir insan hiç bir zaman kökünü terk etmemeli. Burada hep yabancı olarak kalacağız. O “yabancı” kelimesinin hüznü, aynı zamanda zavallı bir tonu vardı, salt kendini burada yabancı duyumsadığından değil, yerliler tarafından yabancı olarak gerçekte onay görmemesinden ve kendi ülkesinde yabancılaşmaktan giderek. Ayrılış kararının hep pişmanlığını yaşıyordu” (Demirkan, 1992, s.29).

Anne ’ye göre, Türkiye’den ayrılıp, Almanya’ya gelmenin birçok olumsuz tarafı vardır. Gün geçtikçe, kendi değerlerine, örf ve adetlerine, inanç değerlerine sarılmanın önemine sürekli vurgu yapmaktadır. Kendisini Almanya’da ‘yabancı’ olarak tanımlamaktadır. Her iki tarafa kendisini yabancı hisseder. Birincisi; Almanlar tarafından bir türlü kabul

görmemiş, hep dışlanmıştı. Almanlar, Türkleri genelde kötü olarak tanıdılar ve öyle de tanıttılar. Bu durum, onların genelde Türklere karşı ön yargılarından kaynaklandı. İkincisi ise; Almanya'ya gittikten sonra memleketinde kendini yabancı hissetmeye başlar. Bu durum ise, Türkiye'deki yakınlarının, akrabalarının, komşularının ona farklı bir bakışla bakmasından kaynaklanır. Kendisine Türkiye'de sıcak davranmazlar, onu çekemezler, dışlarlar ve parası olduğu için onu kullanmak isterler. Bunu fark edince, kendi ülkesine karşı da içinde bir soğukluk meydana gelir. Kadının iki memleketi vardır ama iki tarafa da kendini 'yabancı' hissetmektedir. Bir bakıma 'vatansız' kalmıştır. Kendisini ne Almanya'ya ne de Türkiye'ye ait hisseder.

En büyük hedefi, kızlarının kötü alışkanlıklar edinmeden lise eğitimlerini tamamlamalarıdır: "Bir de şu kızları, mahşer gününün gelmekle gözdağı verdiği hipi modasından sapasağlam kurtarıp, lise diplomalarını aldirabilse en zoru atlatılmış olacaktı" (Demirkan, 1992, s.30).

O dönemde (1960'lı yılların ortaları) Avrupa'da "hippi" denilen uyuşturucu müptelası gençlik kuşağı çok yaygındır ve anne, kızlarının bu kuşağın etkisi altında kalacağından korkmaktadır. Bu yüzden kızlarını, dini ritüellerle, onlara mahşer günü Allah'a yaptıklarından dolayı hesap vereceklerini söyleyerek, bu akımdan uzak tutmak istemektedir. Öncelikli hedefi, kızlarının lise eğitimini tamamlamaları ve iyi bir meslek sahibi olmalarıdır. Çünkü kendisi ilkokul mezunudur ve bu yüzden çalışırken hep düşük maaş almıştır.

Dini ve örfi değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan anne, kızlarının da aynı değerlere sahip olması için onlara sürekli baskı yapmaktadır fakat buna rağmen özellikle büyük kızı, annesinin bu baskılarına karşı çıkıyor, Almanlar gibi olmak istiyor ve bu durum annesi ile arasında ciddi gerginliklere, kavgalara yol açıyordu:

"Kız, parlak rugan ayakkabılara, ütülenmiş bluzlere ve ekose, pileli eteklere karşı bayrak açıyordu. O uzun saçlı ve sakallılar, kendisini olduğu gibi kabul edeceklerdi. Onlarla olsa bu kadar yalnızlık çekmezdim belki diye düşünüyordu. " Öylesine ortada dolaşan bunlar, normal insanlar değil!" diye bağıyordu anne telaşla "ve sen de değilsin, git de doktora kafanı muayene ettir." Akşamları, yorgun argın hole girer girmez kapıyı üç kez kitleyip sızlanmaya başlıyordu" (Demirkan, 1992, s.30).

Büyük kızı, bu paragrafta Türk ailesinin geleneksel giyim tarzına karşı çıkıyor, Almanlar gibi giyinip, onlar gibi serbest hareket etmek istemektedir. Kız, "....kendisini olduğu gibi kabul edeceklerdi" ifadesinde ise, Türk toplumu içinde psikolojik bir baskı altında

olduğunu, olmak istediği gibi serbest olamadığını ve toplumun onu olduğu gibi kabul etmemesinden, onu ayıplandığından ve yadırgadığından dolayı rahatsızlığını ifade etmektedir. Bu baskıyı ise en sert şekilde annesinden görmektedir.

Kızlar, ailelerinin kendilerine karşı olan tutumunu Alman arkadaşları ile kıyaslıyorlardı:

“Okul arkadaşlarına karşın anne ve baba tarafından kızlar kendilerini, gerçi daha çok korunuyor ve üstlerine düşülüyor duyumsuyorlardı. -Alman ailelerdeki açık beraberliği kayıtsızlık olarak yorumluyorlardı- ama okul arkadaşlarının her şeyi açık kalplilikle konuşabilmelerine karşın da, ergenlik çağının sığıntıları olarak bakışlar, utançtan terleyen ellere mıhlanmış, sessiz oturuyorlardı” (Demirkan, 1992, s.35).

Bu paragrafta kızlar, Alman arkadaşları ile kendilerini kıyaslıyorlar. Kendi ailelerindeki bazı uygulamalar hoşlarına giderken, bazılarını ise tuhaf karşılıyorlardı. Almanya toplumunun aile uygulamaları çoğunlukla farklı olduğu için, kızların bunu kıyaslama imkânı vardı. Örneğin, kızların aileleri tarafından korunuyor olmaları onların hoşuna gitmektedir çünkü Alman toplumu bu konuda çok daha serbest davranmaktadır. Fakat Almanya’da kız-erkek ilişkileri çok rahat olduğundan, kızlar bunu yadırgamaktadırlar. Fakat kızlar ergenlik çağına geldikleri için kendilerinde oluşan fiziki ve ruhsal değişimler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bazı ihtiyaçları konusunda konuşmak ‘ayıp’ kabul edildiği için aileleri ile bunları konuşamıyorlardı, fakat Alman ailelerde ise benzer bir durum normal karşılanmakta ve rahatlıkla konuşulabilmekteydi. Bu da kızların genellikle daha utangaç ve öz güvensiz olarak yetişmesine sebep oluyordu.

Ergenlik dönemine giren kızlar, artık istedikleri gibi hareket edemiyorlardı:

“Komşu çocuklarıyla hoplayıp zıplayamıyorlar, banyo yaparken kapıyı kapatmaları gerekiyor, kısa etekler uzatılıyor ve şimdiye kadar alıştıkları gibi, artık çekinmeden babanın kolları arasına atılamıyorlardı”(Demirkan, 1992, s.36).

Kızlar artık genç bir kız oldukları için aileleri tarafından daha fazla baskı altındaydılar. Kızlarının erkeklerle samimi olmasını anne-baba istememektedir. Bunun sebebi ise, kızların Alman toplumu içinde yanlış hareketler yapmamaları ve/veya kendilerini utandıracak, ayıp ya da günah sayılacak bir duruma düşmelerini istememeleridir. Çünkü o dönemde Türk toplumunda kız-erkek ilişkileri son derece sınırlıdır ve bir kızın, bir erkekle flört etmesi toplum tarafından olumlu karşılanmazdı. Bu tür davranışlar yanlış sayılırdı. Bu paragraftan, Türklerin Almanya’ya giderken aynı zamanda, kültür, inanç, örf, adet vb. sosyal, kültürel ve toplumsal değerlerini de beraberinde götürmüş ve gurbet vatanda uygulamış olduğunu anlamaktayız.

Büyük kız artık iyice evden uzaklaşmaya karar vermiş ve evden ayrılması an meselesiydi: “Ailesinin denetiminden ve pencereden kopmak artık an meselesiydi. Bu düşünceler onu korkutsa da, salt aile kurallarına karşı çıkmış olmakla- kızlar evi ancak evlenerek terk ederler-, aynı zamanda aileyi bu yaban elde satmış oluyordu”(Demirkan, 1992, s.41).

Evin büyük kızını artık ailesinden ayrı yaşamak istemektedir. Böyle düşünmekten korkmaktadır çünkü Türk aile yapısında henüz genç yaşta bir kızın ayrı eve çıkması asla kabul edilemez. Bu düşünmek ve böyle davranmak büyük ‘ayıp’ sayılmaktadır. Çünkü aile kuralları o dönemde aynı zamanda toplumun genelinde kabul gören kurallardır ve bir ‘tabu’ durumundadır. O dönemde kızların evi ancak evlenerek terk etmesi kuralı geçerlidir. Bu anlayış kendi ailesinde de hâkim olduğu için, büyük kızın evi terk etme düşüncesi kendisini korkutmaktadır. Almanya’da aynı yaşlarda kız çocuklarının aileden ayrılıyor olması normal bir durum olduğu için, bundan etkilenmiş ve onlar gibi serbest yaşamak istemektedir. Bir taraftan, kendi kültürel değerlerinin baskısı altında hissederken, diğer taraftan ise yaşadığı Alman toplumunun değerlerini benimsemek istemektedir. Böylece kültürel olarak ‘arada kalmışlık’ yaşamaktadır.

Büyük kızın evden ayrılması karşısında aile şaşkındı. Böyle bir hareketi ondan beklemiyorlardı: “Kızlarının bu kararına ailesi ketum davrandı. Ufacık mayıs böceklerinin kabuklarına çekildikleri, hiç bir şeyin devinmediği bir deprem öncesinin sessizliğiydi bu. Anne ve baba ketum, duruyorlardı orda: Gafil avlanmış, şaşkın, ümitsiz ” (Demirkan, 1992, s.41).

Ailenin bu karara kayıtsız kalmasının sebebi, bu durumu kendileri adına “utanç verici” karşılamaları ve bu durumdan kimseye söz etmemeleridir. Çünkü böyle bir durum karşısında Türk toplumunda “elalem ne der?” endişesi vardır. Aile bu durumu kimsenin bilmesini istemiyordu. Bu örnekte durum daha net anlatılmaktadır: “Aileyle tüm ilişkiler o andan itibaren yasaktı, doğum günlerinde veya annenin, riayet edilmesine çok büyük önem verdiği dini bayramlarda bile. Büyük kız utançtan, tanıdık ve akrabalarından örtbas edilmişti” (Demirkan, 1992, s.42).

Aile için kızın evden ayrılması o kadar utanç verici bir durumdu ki, onunla hiç bir şekilde irtibat kurmak istemiyorlardı. Çevrelerinin kendileri hakkında ne söyleyeceğinden çok korkuyorlardı. El alemin dilini düşme, olanların memlekette duyulacağı ve bunun dedikodusunun yapılacağı korkusu vardı. Böyle durumlarda, Anadolu’da aile toplumdan dışlanabilirdi. Annenin dindar ve geleneklerine bağlı biri olduğu için, çevresi tarafından

suçlanacağı ve ayıplanacağı korkusu, bu durumu çevreden saklamalarına sebep olmuş olabilir. Büyük kız birine âşık olmuştu. Fakat bunu ailesinden gizliyordu. Ailesinin bunu kabul etmeyeceğini biliyordu: “Salt ailesi, onu tanımamalıydılar. Bir Türk olsun istiyorlardı kendisi için. “ Davul dengi dengine çalar” derdi anne” (Demirkan, 1992, s.44). Kız, ailesinin özellikle de annesinin, kendisi için eş seçimi konusundaki fikirlerini biliyordu. Sevdiği gencin yabancı olması, ailesi için reddetme sebebiydi. Türk ve Müslüman olan bir toplumda, bir Müslüman kadının, bir yabancı erkekle evlenmesinin şartı o erkeğin Müslüman olmasıdır. Aksi halde dinen evlenmeleri yasaktır. Bunu çok iyi bilen anne, bu yüzden kızının bir Türk’le evlenmesini istiyordu. Ayrıca kızının farklı kültürden biriyle evlenerek, evlendiği kişiyle anlaşamayacağını ve uyum sağlayamayacağını düşünmüş olabilir. “Davul dengi dengine çalar” sözünden annenin kastettiği bu olabilir.

Komşuları Alman kadın, kızları yemeğe davet etmişti. Alman kadının yemek düzenini ve yiyecekleri kızlar beğenmişlerdi. Bu düzenin kendi evlerinde de olmasını istemekteydiler. Bu yüzden anne-babalarına baskı yapmaya başladılar: “İkisi için de bu akşam yemekleri çok etkileyici olaylardı. Çünkü kendilerinde akşamları sıcak yenirdi her şeyden önce, ikincisi herkes istediği şekilde oturabilir, o gün başından geçenleri anlatır ve ekmek de bol ve büyük dilimler halinde kesilip, dağıtılırdı. Bu değişmeliydi şimdi”(Demirkan, 1992, s.77).

Kızlar, geldikleri bu yeni kültürden çabuk ve kolayca etkilenmektedirler. Yemek düzeninin kendi evlerinde değişmesini istemelerinin tek nedeni özenti olabilir ya da Alman toplumuna hızla uyum sağlamak istemeleri buna sebep olabilir. Bu paragraftan, Almanya’ya giden işçilerin çocuklarının özellikle zihinsel olarak iki kültür arasında kaldığı ve bir seçim yapmak zorunda hissettiğini anlamaktayız.

Kızlar, Almanların tüm adetlerini uygulamak istemektedirler. Anne-baba da bu durumu artık kabul etmektedir:

“Paskalya yumurtası aramak da devralınmıştı. Anne bu dileklerini yerine getirerek, iki düzine yumurtayı bahçede saklamak üzere boyuyordu. Gerçi, kahvaltıda artık salt renkli yumurta yiyebilmek için bunların düpedüz müsriflik ve sağlıksız olduğunu ayrıca yeteri kadar aptalca olduğunu söylüyor ama yine de boyuyor ve saklıyor sonra da çocuklarla birlikte seviniyordu. Yumurtalar ceplerinde kırılır korkusuyla okula ellerinde taşıyorlardı. Şimdi diğer çocuklar gibi okul sandviçlerini, sarı veya kırmızı bir yumurtayla masaya koyabiliyor ve söyleyecek bir sözleri oluyordu diğerlerine

karşı. O günden başlayarak artık her paskalya zamanı kendilerinde de içinde çukolata tavşanlar ve pelüş civcivler olan bir sepet olurdu sahanlıkta” (Demirkan, 1992, s.78).

Burada annenin yumurta arama âdetini yapmaya izin vermesi ve bunu kabul etmesi, bu adetleri normal karşılandığından dolayı değildir. Anne, bunların saçma ve İslam dinine göre de doğru olmadığını bilmektedir fakat çocuklarının büyümesi ile birlikte artık o da kendi bakış açısını değiştirmektedir, Alman toplumunun ait olmayı kabullenmektedir. Kızların ise bunları yapmak istemelerindeki temel sebep, okulda arkadaşları arasında dışlanmalarından kaynaklanmaktadır. Kızlar muhtemelen Almanların çoğunlukta olduğu bir okula gitmektedir ve sınıfındaki arkadaşlarının birçoğu yumurta saklama âdetini yapmaktadırlar ve kızlar yapmadığı için de onlarla alay ediyor olmalıdırlar. Çocuklar bu akran baskısı ve alaycılığından kurtulmak ve kendilerinin de o toplumun bir parçası olduğunu kabul ettirmek için bu âdeti yapmak istemektedirler.

Anne yavaş yavaş kendi adetlerini bir kenara bırakıyor, kızlarının etkisiyle Alman gelenek, göreneklerini uyguluyordu:

“Anne-babanın çalışmadığı günlerde birlikte, görüş alanı içerisinde otururlar, bir şeyler okunur, oynanır veya bir şeyler örülürdü. Ama diğerlerinin birlikteliğinin neredeyse kutlanması, etkiliyordu kızları. Nihayet anne de ördüğü yünü bir kenara bırakıp, yemiş ve jelatinle turta tabanı hazırlayarak, krema çırpıp kahve ve kakao servisi yapmaya başladı” (Demirkan, 1992, s.80).

Anne, geleneksel Türk adetlerinin kızları üzerinde artık bir etkisi olmadığını anlamaktadır. Kızlar, kendilerini içinde yaşadıkları Alman toplumuna ait hissetmektedirler ve/veya öyle olmasını istemektedirler. Bu yüzden geleneksel Türk adetleri onları heyecanlandırmaz, ilgilerini çekmez. Kızların, Alman toplumuna ait olma istekleri ve uğraşları sonunda anne de onların isteklerine boyun eğer. Bu topluma aidiyet duygusunu hissetmeye başlamıştır. Bu topluma uyum sağlamanın ve sağlıklı bir şekilde bu toplumda yaşamanın şartının, o topluma ait uygulamaları benimsemek olduğunu kabul etmektedir. Fakat bunların dini inançlarına ters düşmemesi gibi bir hassasiyeti ise devam etmektedir.

Çocuklar, Noel bayramını tıpkı Almanlar gibi evlerinde kutlamak istemişlerdi. Anne, çocukların bayram kutlamasına şiddetle karşı çıkmıştı:

“Ellerinde armağan paketleriyle gelinlik kuyruğu taşımış gibi uygun adımlarla çam ağacına gitmişlerdi. ”Mutlu bayramlar anne. Mutlu bayramlar baba.”- Ne

yapıyorsunuz? Mutlu bayramlar da ne demek oluyor? Kimin bayramı?” diye çıkıvermişti kızgın annenin ağzından. Çocukların Hristiyan- dini derslerine katılmasına karşı olmamasına rağmen, bu kadarını da istemiyordu. Çam ağacına evet, ama bayramı kutlamaya hayır” (Demirkan, 1992, s.82).

Bu paragrafta, annenin dindar bir kişilik olarak aile içinde sınırları belirlediğini anlıyoruz. Bu sınırları belirlerken de dini değerler ön plandadır. Noel bayramı, Hristiyanlara göre kutsaldır ve her yıl Hz. İsa'nın doğum günü olarak kutlanır. Anne, bunu bildiği için Noel Bayramını kutlamaya karşı çıkar. Buradan, çocukların din eğitiminin evde anne tarafından verildiğini anlıyoruz. Çocuklar ise, bu günü diğer arkadaşları gibi kutlamak istemişlerdir. Onlar için dini ya da kültürel bir değeri yoktur.

Çocuklar, herkesin Noel'de birbirine hediye verdiğini söylemişlerdir. Onlara göre bu durum normal olarak karşılanmalıdır. Fakat anne yine dini gerekçelerle karşı çıkmıştır: “Kim armağan eder? Hristiyanlar yapar onu. Biz Müslümanız!” diye açıklamaya çalışıyordu anne” (Demirkan, 1992, s.82). Anne, burada “Müslümanlık” vurgusu yaparak, Hristiyanlardan kesin olarak ayrışma noktasını kızlara anlatmaktadır. Annenin bu vurgusunda kızlarda, sanki Müslümanlar hiç hediyeleşmezmiş gibi bir algı oluşabilir. Anne, bu durumu anlatırken, usul hatası yapmaktadır. Kızlara, İslam'da da hediyeleşmenin önemini anlatabilirdi ve/veya onların anlayacağı seviyede anlatabilirdi. Annenin bu sert ve keskin tavrı, çocukları kendi inancından ve kültüründen uzaklaştırabilir. Anne, burada kendi büyüklerinden gördüğü şekli ile çocuklara bir şey anlatmaya çalışıyordu. Kendisi sadece ilkokul eğitimi almıştı. Geleneksel din eğitiminde, Anadolu'da genelde yasaklama, sert ve keskin söylemlerle ifade etme vardı.

Kızlar, içinde yaşadıkları Alman toplumuna alışmışlardı ve kendilerini onlardan biri olarak görüyorlardı: “Ama kızlar için yalnızca iki yılda “biz” ve “onlar” arasındaki sınır çoktan silinmiş, köy halkının alışkanlıklarını artık kendi yaşamlarının sıradan bir parçası olarak algılamaya başlamışlardı” (Demirkan, 1992, s.82).

Kızlar, daha küçük oldukları ve okula gittikleri için, Alman toplumunun içindedirler ve onlarla yakın ilişki içindedirler. Böylece, kızların eğitiminde her ne kadar evde annenin verdiği dini ve geleneksel eğitim var olsa da, sınıf arkadaşları, okul ve yaşadıkları yerdeki etkileşim de onları eğitmektedir ve bu eğitim, annenin verdiği eğitimden daha baskın gelmektedir. Yukarıdaki paragrafta ‘biz ve onlar arasındaki farkın silinmiş olması’ ifadesi bunu göstermekte ve çocukları bu yeni topluma uyum sürecinin hızlı ve etkin bir şekilde ilerlediğini göstermektedir.

3.3. Baba - Kız İlişkisi

Bu eserde baba, anne ile kıyaslandığında daha modern, ile görüşlü, eğitilmiş biridir. İyi bir mühendis olmasına rağmen asıl ilgi alanı edebiyat ve felsefedir. Kızlarını anneleri kadar sıkımsız fakat onun da kızları hakkında hayalleri, dilekleri vardır: “Kızlar üniversiteyi bitirmeliler, anne ve babalarıyla geri dönüp, ülkelerinin sosyal ve politik kalkınmasında birlikte çalışmalıydılar”(Demirkan, 1992, s.35). Baba, her ne kadar kızları üzerinde baskı kurmasa da onların yükseköğrenim görmelerini, kendi ülkelerine dönüp çalışmalarını ve siyasetle ilgilenmelerini istemektedir. Baba, annenin aksine kızlarına Batının değerleri ile eğitiyor, onların iyi dans etmeleri için kendisi ders veriyordu: “Baba her iki kızını da eğitmişti. Vals, samba, rumba ve tango. “ Benim kızlarımın dans okuluna gereksinimleri yok. Onlar özel ders alıyorlar” derdi, dans ederken nefessiz kalıp kendini divana bırakarak” (Demirkan, 1992, s.57).

Baba kızları ile yakından ilgileniyordu. Onların eğitimlerine önem veriyordu. Kendisinin de özel ilgi alanı olduğu için, farklı dans eğitimlerini bizzat kendisi veriyordu. Bu örnekten, babanın anne ile çok farklı fikirde olduğunu anlıyoruz. Anne dindar bir kadın olduğu için muhtemelen babanın bu tür öğretilerine ‘günah’ diyerek karşı çıkacaktır. Baba için ise, kızlarının bu dansları öğrenmesi bir gurur kaynağıdır. Baba, kızlarının bu tür dansları öğrenmesinde hiçbir sakınca görmemektedir. Bilakis, yeni şeyler öğrenmelerinin kendilerine fayda sağlayacaklarını düşünmektedir.

Kızlar, anneleri kendilerine Noel bayramı kutladıkları için kızmış ve bunun üzerine kızlar ağlamışlardı. Babaları ise, annenin aksine, kızlarına kızmamış, onlarına karşısına alıp, Noel bayramının ne anlama geldiğini açıklıyordu:

“24 Aralık gündönümüdür, bugünden başlayarak günler uzar, işte yüzlerce yıl önce bugün, kilisenin dinsiz anlamında “Heiden” diye nitelediği Keltler ve Germanlar eğlenmek için ateşler yakmışlar. Dışarda, tarlalarda büyük yangınlar çıkmış. Hristiyanlar da bu geleneği yok edemediklerinden öylesine devralmışlar. Ve bu Keltler için büyük bir olaymış, kilise de o zaman, İsa bu günde doğdu deyip bayram yapıvermiş bu günü. Aslında daha önce doğmuş İsa. Biz çam ağacını, tam olarak bir Hristiyan bayramıyla ilgili olmadığından onayladık, üstelik güzel de bir anlamı var. Yoksa günlerin uzamasına sevin miyor musunuz?” - “Seviniyoruz”, diye yanıtladılar kızlar. “Paskalya yumurtaları da bunun gibi. Yumurta verimliliğin sembolü...”- “Tete çok severek yumurta yiyor.” diye oraya girdi küçük. “... Yani yaşamın devamını sağlıyor. Ve baharda herşey büyüyüp açtığı, sürünmeye ve ötmeye

başladığından Keltler doğaya teşekkür ve minnet için bir sürü renklerle boyayarak ilk bahar başlangıcında yine büyük bir eğlence tertiplemişler. Ama aynı zamanda İsa ölüp, yeniden dirildiğinden ve “Heiden”lar eğlentilerinden vazgeçmek istemediklerinden kilise burada da bayramları bir araya getirmiş.” Kızını sıkıca kucaklayıp, yüzünü kurulayarak:” Armağanlarınıza çok seviniyoruz” (Demirkan, 1992, s.83).

Baba bu paragrafta, anneden çok farklı bir tavır sergiler. Sert bir şekilde kızmak yerine, çocukları karşısına alıp onlara açıklama yapmaktadır. Kızlarına değer verdiğini göstermekte ve hediyelerine sevindiklerini ifade etmektedir. Bu iletişim biçimi, çocuk eğitiminde genellikle doğru ve etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir. Baba, bu açıklamayı yaparak çocuklara kızmak yerine onları ikna etme yöntemini kullanmıştır. Bu metot, çocuklar üzerinde olumlu etki bırakacaktır. Babanın bu tavrı, eşinden çok farklı bir eğitim düzeyinin olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durum, baba ve kızları arasındaki iletişimi de güçlendirmiştir.

3.4. Kız Kardeşlerin İlişkisi

Kızlar, bir buçuk yıllık ayrılıktan sonra tartışıyorlardı. Evden ayrılma konusunda farklı düşünüyorlardı: -“Küçüğü: “ Burada, birlikte de başaramaz mıydık?”

- “Büyüğü: Burada, pencerede kesinlikle hayır.”

- “Küçüğü: “Aile senin, kendilerine ihanet ettiğini düşünüyor.”-

-“Büyüğü: Neye ihanet etmişim? Aslımıza mı? Öyleyse onlar da ihanet ettiler orayı terk ettiklerinde” (Demirkan, 1992, s.52).

İki kız kardeş farklı karakterlere sahiptirler. Büyük kız, dışarıdan ve Alman kültüründen daha fazla etkilenirken ve bunu sonucunda aileye isyan edip evden kaçarken, küçük kız ailesi ile bir çatışmaya girmemiştir. Onunda itiraz ettiği konular ve uygulamalar vardır fakat bunlar onun için aile ile bir kavga sebebi olmamıştır. Küçük kardeş, ablasına evden giderek yanlış yaptığını, ev de kalarak da yaşadıkları sorunların üstesinden gelebileceklerini düşünmektedir. Evden ayrılmanın, aile ile kavgalı olmanın bir faydasının olmayacağını ifade etmektedir. Abla ise, evden ayrılış kararını savunmaktadır. Ailesinin onu ihanetle suçlamasını kabul etmiyor, onların Türkiye’yi bırakıp Almanya’ya göç etmelerinin de aynı şey olduğunu düşünüyordu.

3.5. Anne – Akraba İlişkisi

Anne, uzun yıllar sonra Türkiye’ye kesin dönüş yapmıştı fakat yabancılik çekiyordu. Buradaki yeni hayatına alışamamıştı:

“Varlığı dikkate alınmayan önemsiz bir genç kadınlıktan, yaşlanmış, önemli bir kişilik aşamasına ulaşmış olması, devamlı kalmaya yetmemişti eski ülkesinde. Akrabalarının gösterdiği tüm inceliklere ve saygıya karşın, yabancı bir duygu dolaşmıştı aralarında. Burada, kalanların yıllardır uydurma; orada, kart-basma saatiyle işleyen yaşamları, bir zamanlar müşterek ve doğal olan birçok şeyi değiştirmişti” (Demirkan, 1992, s.98).

Anne, Almanya’ya gittiğinde daha çok gençti. Henüz yeni evlenmişti ve evinden yeni ayrılmıştı. Türkiye’ye geri dönerken artık yaşlanmış, varlıklı biri olarak etrafında da önemsenmeye başlamıştı. Çünkü o Türkiye’deki akrabaların tabiriyle ‘Alamancı’ydı ve zengin biriydi. Akrabaları kendisine saygı gösteriyorlardı fakat kadın bu saygının ve yakın ilginin samimi ve içten olmadığını anlıyordu. Yıllarca ayrı kalmanın aralarında bir soğukluk ve farklı yanlış düşünceler meydana getirdiğini düşünüyordu. Aradığı ve/veya özlediği sıcaklığı kendi ülkesinde bulamamıştı. Kendi insanların içinde yabancılik çekiyordu. Burada, akrabalarının kendisinden maddi beklentileri olabilir. Bu da, ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

3.6. Kızlar - Komşuları İlişkisi

“İki kız kardeş sık sık birinci kattaki sarışın güzelin annesi tarafından akşam yemeğine çağrılırlardı. Kızı eve pek seyrek geldiğinden yalnız olmak istemiyordu herhalde yaşlı kadın.

Biraz da beceriksizce, tertemiz mutfakta el ele salınıp dururlarken, masa hazırlanmıştı. Ortada, sepette ince dilimlenmiş ekmek, bir tabak zarlı, sarımsı ve kırmızı et sucuğu, salam ve yumuşak peynir, bir kâsede yağ, küçük bir kavanozda salatalık turşusu, susta kapaklı bir şişe limonata-gazoz ve üç değişik desenli, plastik kaplama altlık tabla duruyordu. Biri yemiş, diğeri sebze, öbürü de karo desenliydi. Çatal ve bıçak sağ ve sollarında, bardaklar ön taraftaydılar. Küçük kız kardeş alıştığı gibi sandalyede bağdaş kurup oturduğunda: ”Ayaklar masanın altına uzatılır” demişti ev sahibi. Büyüğün de dirseklerini itivermişti masadan açıklamasız” (Demirkan, 1992, s.76).

Bu paragraftan anlaşılacağı gibi, ailenin, özellikle kızların, Alman komşuları ile iyi ilişkileri vardı. Kızlarına, Alman ailenin evine yemeğe gitmelerine izin vermeleri, komşularını tanıdıklarını ve onlara güvendiklerini göstermektedir. Bu güven ortamı kolay oluşmamış olmalıdır çünkü kendilerini yabancı hissettikleri bir yerde küçük kızlarını rahatlıkla bir Alman ailenin evine göndermeleri aralarındaki komşuluk ilişkilerinin ileri derecede olduğunu göstermektedir. Muhtemeldir ki bu aile ile uzun zamandır birbirlerine gelip gitmektedirler ve aralarındaki ön yargıları ortadan kalkmıştır. Yaşlı kadın, küçük kızları kendi torunları gibi sevmektedir. Burada bir diğer husus, Alman kadının başka bir aileyi yemeğe davet etmesidir. Alman kültüründe komşuları genellikle yemeğe davet etme gibi bir alışkanlık yoktur.

Kızlar için bu davet, Alman kültürünü öğrenme konusunda son derece önemlidir. Çünkü yemek ve sofraya alışkanlıkları, her kültürde çok farklılıklar arz etmektedir. Kızlar burada, evlerinde hiç görmedikleri bir düzende akşam yemeğine oturmuşlardır. Türkiye’de o yıllarda özellikle taşrada yaşayanlar, yemeklerini yer sofrasında bağdaş kurarak yerlerdi. Herkes için bir tabak yerine ortaya konan bir tabaktan herkes birlikte yemeğini yedi. Çatal, kaşık ve bardakların yerleri önemli değildi. Akşam yemeğinde genelde bir çorba, bir yemek ve pilav olurdu. İçecek olarak da su ya da ayran bulunurdu. Ekmek koparılarak ya da büyük kesilerek sofraya konurdu. Alman kadının akşam yemeğinde farklı bir düzen vardı. Yemekler tamamen farklıydı. Kendilerinin yaptığı türden hiç yemek yoktu, sadece atıştırılacak yiyecekler vardı. Bu da Alman toplumunun, Türk toplumundan çok farklı bir yeme alışkanlığı olduğunu göstermektedir.

Alman kadının kendilerine yemekte “domuz eti” ikram etmesine kızlar gibi tepki vermişlerdi: “ “Bu dana eti mi?” diye çıkıverdi büyüğün ağzından. “Hayır, domuz eti. Kendi kesimimiz! Hadi yesenize!” İnce ekmeğinin yarısından bir özendirici lokma daha kesti kadın. “Biz domuz eti yemeyiz ama “ diye dillendi küçüğü. “Biz sığır eti yeriz” (Demirkan, 1992, s.77).

Kızların Alman kadına verdikleri cevap dini inançlarıyla doğrudan ilgilidir. Çünkü İslam dininde domuz eti yemek haramdır. Çocukların ikisinin de bu konuda dikkatli olmaları ve sorgulamaları, bu konuda din eğitimi aldıklarını göstermektedir. Ayrıca, Almanya’da domuz eti çokça tüketildiğinden hemen yerde bulmak mümkündür ve bilmeden de olsa domuz eti tüketme ihtimali bulunmaktadır. Bu yüzden çocuklar bu konuda daha önce öğretilmiş ve uyarılmışlardır. Özellikle dindar olan annenin bu konudaki etkisi fazladır

diyebiliriz. Bu örnekte kızların, bir taraftan Alman kültürü ile karşılaşp uygulamalarını beğenirlerken, diğler taraftan da kendi inanç ve kültürlerini bildiklerini ve koruduklarını anlamaktayız.

4. BÖLÜM: SELİM ÖZDOĞAN’IN HEIMSTRAßE 52 ESERİNDE AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ

Bu bölümde; Selim Özdoğan’ın *Heimstraße 52* eserinde konu edilen aile içi ilişkileri incelenmiştir. Çalışmada aile bireylerinin kendi aralarındaki iletişimi, olayları ele alış biçimleri, tarihi ve sosyolojik şartlar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Eser, Almanca olarak 2011 yılında kaleme alınmıştır. Almanya’ya göç eden bu ailede Anadolu ailesindeki gibi ‘Anne’ rolündeki kadın karakteri başroldedir. Eserin başkahramanı Gül, çok fedakâr bir eş ve anne olarak, bütün evi idare etmektedir ve çocuklarının çok iyi bir eğitim almalarını istemektedir. Gül, ayrıca çevresinde çok sevilen, komşuları ve arkadaşlarıyla iyi ilişkileri olan, gelenek-göreneklerine bağlı, inançlı biridir.

4.1. Karı - Koca İlişkisi

Türk toplumunda evlilik müessesine genellikle büyük önem verilmektedir. Ataerkil bir yapıya sahip olan Türk toplumunda evlilikler genellikle görücü usulüne göre yapılırsa da, özellikle 2000’li yıllardan sonra gençler arasında tanışarak evlenmek de son derece yaygınlaşmıştır. Erkeğin egemen olduğu, kadının ise aileyi ayakta tutan temel varlık olduğu anlayışı devam etmektedir. ‘Yuvayı dışı kuş yapar.’ atasözü bunun için söylenmiştir. Aileyi oluşturan kadın ve erkeğin birbirleriyle olan ilişkileri de ailenin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için son derece önemlidir. Bu bölümde, aile ilişkileri bağlamında karı-koca arasındaki ilişkilerin nasıl cereyan ettiği örnekleriyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Gül, üvey annesinin erkek kardeşi Fuat ile küçük yaşta görücü usulü ile evlendirilmişti. Bu evlilikten Ceyda ve Ceren adında iki kızları oldu. Fuat, Almanya’ya gitmeden önce berberlik ile uğraşıyordu. Gülü, tren istasyonunda eşi Fuat karşılaşmıştı. Birlikte eve gittiler. Fuat, eşine seyahatin nasıl geçtiğini sordu. Gül, fazla konuşmak istemiyordu. Kendisi ve çocuklarını bırakıp gittiği için Fuat’a karşı içinde bir kızgınlığı vardı:

“Wie die Reise war, fragt Fuat, aber Gül mag nicht erzählen von ihrer Angst auf den Bahnhöfen, nicht einem Mann, der es kaum erwarten konnte, nach Deutschland zu fahren, der, ohne zurückzublicken, seine Frau und seine Töchter für länger als das geplante Jahr verlassen hat” (Özdoğan, 2011, s.6).

(Fuat Gül'e "Seyahat nasıldı?" diye sorar. Fakat Gül, tren istasyonlarından korktuğundan ve arkasına bakmadan, eşi ve kızlarını bırakıp gittiği için Fuat'a bir şey anlatmak istemez.)*

Gül, eşi Fuat'a kendisini Türkiye'de bırakıp gittiği için kızmaktadır. Bu kızgınlığı sadece kendisini bıraktığı için değil, aynı zamanda küçük çocukları hiç tereddüt etmeden bırakıp gittiğinden kaynaklanmaktadır. Göçün bir sonucu olarak baba, ailesinden ayrılmak zorunda kalmıştır ve hemen bir araya gelmeleri mümkün olmamıştır. Çünkü işçi alımlarında kural olarak, çalışmaya giden bir erkek, ailesini hemen yanına alamıyordu. Buradan Gül'ün, eşi Almanya'ya gittikten sonra Türkiye'de çocukları ile birlikte zor günler geçirdiğini anlamaktayız.

Gül'ün, arkadaşı Nadiye'nin küçük oğlu Ergün'e bakma teklifine eşi Fuat çok kızmıştı. Çocuğun çok ses yapacağından ve onu uyurken rahatsız edeceğinden endişe ediyordu. Fakat Gül bu konuda kararlıydı:

“ – Was soll das denn? Was sollen wir mit so einem Säugling? zeter Fuat. Du weißt, dass ich schlafen muss. Als würde es nicht reichen, dass ich nachts arbeite und du dauernd Lärm machst, muss da auch noch ein Kind her, oder was? Kaum fassbar, was dir so einfällt.

“ – Wir werden dich nicht stören, sagt sie nun, du wirst nichts von dem Kleinen mitkriegen, wir werden die ganze Zeit in der Küche sein, und du wirst keinen Mucks hören” (Özdoğan, 2011, s.11).

(Fuat: Bu da ne demek oluyor? Böyle bir bebekle ne yaparız? Biliyorsun ki benim uyumam lazım. Geceleri çalışmam ve senin sürekli ses yapman yetmezmiş gibi, bir de evde çocuk mu olacak? Seni anlamak mümkün değil.

Gül: Senin rahatsız etmeyiz, Küçükle ilgili bir şey fark etmeyeceksin, biz her zaman mutfakta dururuz, hiç sesimizi duymazsın.)

Gül, çok yardım sever biridir. Eşi Fuat'a rağmen zor durumdaki arkadaşı Nadiye'nin küçük oğluna bakmayı teklif etmektedir. Gül, Fuat'ın bu konuda çok sert tepkisine rağmen, O'na karşı saygısızlık yapmıyor. O'nu bu konuda ikna etmeye çalışıyor.

Bu örnek, Gül ve Fuat'ın karakter ve kişilik özellikleri olarak ne kadar farklı ve aslında uyumsuz bir çift olduklarını göstermektedir. 'Komşu komşunun külüne muhtaçtır'

---

* Selim Özdoğan'ın Heimstraße 52 eserinden yapılan alıntılar tarafımdan Türkçe'ye aktarılmıştır.

anlayışı içinde yetişen iki kişinin, yardıma ihtiyacı olan bir aile karşısında, Gül'ün olması gerektiği gibi davranması, fakat eşi Fuat'ın tam tersi hareket ederek yardım etmek istememesi, tamamen kendini düşünüp, bencilce davrandığını göstermektedir. Ayrıca burada Gül, hem komşusuna yardımcı olmakta, hem de eşini ikna ederek bu konuda bir huzursuzluk çıkmasına müsaade etmemektedir. Ayrıca bu örnekte, Almanya'ya gelen Türk işçi ve ailelerinin etraflarında hiç tanıdık ve akrabaları olmadığı için, birbirlerine yakınlık gösterdikleri, sahip çıktıkları ve destek oldukları anlaşılmaktadır.

Benzer bir örnek de ikisi arasında aşağıda geçen konuşmadır. Gül, insanlara iyilik yapmayı bir ibadet olarak görürken, eşi Fuat ise bunun karşılığında maddi bir kazanç olması gerektiğini savunur:

“ – Du wolltest das Geld ja nicht, sagt Fuat, du lehnst es ab, wenn man dir etwas anbietet. Mittlerweile hat er die Hocker in der Küche durch Stühle ersetzt und sogar einen alten Sessel aufgetrieben, der gerade so neben die Tür passt und in dem er jetzt sitzt und Whisky-Cola trinkt.

– Das habe ich nicht für Geld gemacht, sagt Gül, sondern um Gott gefällig zu sein. Es ist nicht richtig, sein Brot mit der Not anderer Menschen zu verdienen. Wir sind hier in der Fremde, wir müssen zusammenhalten.

– Geld ist Geld, sagt Fuat, solange du das nicht verstehst, wirst du nie reich werden.

– Jetzt kann ich nicht mehr zu Nadiye gehen und sagen, dass ich es doch haben will, sagt Gül.

– Wenn du für jeden umsonst arbeitest, werden wir nie genug zusammenkriegen”

(Özdoğan, 2011, s.12).

(– Fuat: Parayı istemedin. Birisi teklif ettiğinde reddediyorsun.

Bu arada Fuat mutfaktaki tabureleri sandalyeler ile değiştirdi ve kapının yanına uyan eski bir koltuk buldu, orada oturuyor ve Wiski-Cola içiyor.

– Gül: Bunu para için değil, Allah rızası için yaptım. İnsanların ihtiyaçları üzerinden para kazanmak doğru değil. Yabancı ellerdeyiz, birbirimize yardım etmemiz lazım.

– Fuat: Para paradır. Bunu anlamadığın sürece asla zengin olamayacağız.

– Gül: Şimdi Nadiye'ye gidip o parayı istediğimi söyleyemem.

– Sen böyle bedavaya çalışmaya devam edersen, biz geçinemeyiz.)

Gül, insanlara zor zamanda yardım etmeyi çok önemli görür ve Gül için bunun ibadet yönü de vardır. Anadolu insanı İslam inancına sahiptir ve İslam inancında Allah'ın rızasını kazanmak, O'nun sevdiği bir kul olmak önemlidir. Gül, kendine öğretilen bu

inancın gereğini yaparken, eşi Fuat ise para kazanmak için her yolu mubah olarak görüyor. Burada, eşler arasındaki düşünce uyumsuzluğu çok açık bir şekilde görülmektedir. Bu örnekte Gül'ün kendi kültürel değerlerini Almanya'da aynen yaşattığını, hatta bu değerlere daha sıkı sarıldığını anlamaktayız.

Gül, çocuklarından haber almak için sürekli onlara mektup yazmaktadır. Gül, onlar için endişelenirken, kocası Fuat ise, mektup göndermeye her seferinde verdiği 20 Markı düşünmektedir. Çocukları ile ilgili hiçbir şey sormaz:

“Sie klebt eine Briefmarke auf den Umschlag, eine von den vielen, die Fuat gekauft hat, zusammen mit Papier und Kuverts. Was hast du denn vor, hat er gefragt, jeden Tag einen Brief schreiben? Was willst du mit zwanzig Marken auf einmal?

– Ja, hat sie geantwortet, ja, jeden Tag oder jeden zweiten, vielleicht jeden dritten, aber ich möchte schreiben, das ist unsere einzige Möglichkeit, einander nah zu sein”

(Özdoğan, 2011, s.15).

(Gül, zarfın üzerine Fuat'ın aldığı mektup pullarından birini yapıştırıyor.

– Fuat: Her gün mektup yazarak ne yapmaya çalışıyorsun? Her seferinde yirmi Mark vererek ne yapmak istiyorsun?

– Gül: Evet, her gün ya da iki günde bir, belki de üç günde bir ama yazmak istiyorum, bu bir birimize yakın olmak için tek çaremiz.)

Gül, çocuklarını mecburen kayınvalidesine bırakmıştır. Çünkü eşi ile birlikte çalışmak zorundaydılar. Çocuklara Türkiye'de daha iyi bakılacağını düşünmüşlerdi. Gül çocuklarıyla bağını koparmamak için sürekli mektup yazarak, uzaktan da olsa onlarla ilgilenmeye çalışmaktadır. Fuat ise buna karşın, çocukları sormak yerine, mektup göndermeye verdiği parayı düşünmektedir. Onun bu vurdumduymaz tavrı, Gül'ü kızdırmaktadır.

Fuat ile Gül, çoğu zaman farklı düşünmekteydi. Fuat, Gül'ü aldığı kararlar konusunda hep eleştirirdi. Fuat'ın eleştirilecek birçok yanı vardı, fakat diğer erkeklerin yaptığı gibi küfretmezdi: “Er kann aufbrausend sein, ungerecht und gemein, er ist manchmal unberechenbar, doch er flucht selten. An Stellen, wo andere Männer Flüche anbringen, sagt er stets: Kaum fassbar”(Özdoğan, 2011, s.4).

(Fuat öfkeli olabilir, haksız ve adi olabilir, bazen sağı solu belli olmaz, fakat nadiren küfür eder. Başka erkeklerin küfür ettiği durumlarda o bunun yerine: “Anlaşılr değil” der.)

Gül burada, eşinin her ne kadar eksikleri de olsa, onun olumlu yanlarını da görmektedir. Eşinin diğer erkeklerin yaptığı gibi küfür etmemesini olumlu karşılamaktadır. Fuat, eksik ve yanlışlarına rağmen, eşine karşı herhangi bir psikolojik ya da fiziki şiddete başvurmaz. Fuat zaman zaman Gül'ü hep aynı yemekleri yaptığı için eleştirmektedir. Gül'e göre Fuat bu konuda haklıdır. Fakat Gül de ne yapacağını bilmemektedir. Alışveriş kültürü Almanya'da çok farklı olduğu için Gül alışverişte ne alacağını bilememektedir. Almanya'ya henüz alışamadığı bellidir:

“Er schiebt seinen Teller von sich.

– Immer dieser Fraß, sagt er. Nicht mal was Vernünftiges zu essen bekommt man in diesem Land, aber meine Frau ist mäkelig, wenn es um ihre Arbeit geht. Kaum fassbar.

Gül kann nichts dafür, dass das Essen Fuat nicht schmeckt, aber sie fühlt sich dennoch schuldig. Ihr selber schmeckt es oft auch nicht, aber sie weiß nicht, was sie tun soll. Hier, wo sie mit einem Pappkoffer hingekommen ist, weil es alles gibt, kann man viele Dinge nicht kaufen. Es gibt in ihrem Ort keinen einzigen Metzger, der Lammfleisch verkauft, geschweige denn Knoblauchwurst. Knoblauch gibt es ohnehin nur selten, und man hat das Gefühl, er wird nicht kilo-, sondern zehenweise verkauft. Frische Peperoni findet man kaum, und der Gemüsehändler hat tatsächlich Gewichte von 100 Gramm neben seiner Waage. Es gibt kein Paprikamark, jedoch Tomatenmark aus Tuben, in denen in der Türkei nur Rasiercreme oder Zahnpasta verkauft wird” (Özdoğan,2011, s.24).

(Fuat tabağını ileriye itiyor.

– Fuat: Her zaman aynı yemek. Bu ülkede yiyecek makul bir şey alınsın bir kerede, fakat eşim işi söz konusu olduğunda çok titizdir. Anlaşılır gibi değil.

Fuat'ın yemekleri beğenmemesi Gül'ün suçu değil fakat o kendini suçlu hissediyor. O da yemekleri çoğunlukla beğenmiyor fakat ne yapacağını bilemiyor. Buraya bir karton bavul ile geldiğinde, her şey olduğu için, çok bir şey alınamıyor. Bulunduğu yerde kuzu eti satacak bir kasap yok, sucuk da öyle. Sarımsak zaten çok az, o da kilo ile değil, sayı ile satılmakta. Taze sivri biber hemen hemen hiç yok ve manav görevlisi terazinin yanında 100 gr'lık ağırlıklar bulunduruyor. Kırmızıbiber hiç yok, domates püresi ise Türkiye'de sadece diş macunu ve tıraş kreminin satıldığı tüplerde satılmakta.)

Almanya'da birçok şey gibi alışveriş kültürü ve yeme-içme kültürü de Türkiye'den çok farklıdır. Türkiye'de kilo ile alınan meyve-sebze, Almanya'da tane ile satılmaktadır. Bu

duruma Gül henüz alışmamış ve anlam verememiştir. Alman halkının Hristiyan olmasından ve genelde domuz eti yemesinden dolayı, Gül kuzu eti bulamamaktadır. Alışveriş kültürünün farklı olması, yemek kültürü ve aile yapısı ile de doğru orantılıdır. Türklerde kalabalık ailelerde yemek hem çeşitli hem de fazla yapılır. Fakat Almanlarda çekirdek aile yapısı hâkim olduğu için, Almanlar sadece yiyecekleri kadar satın alırlar. Fuat, Gül'e iş arayan bir kadından bahseder. Bu durum, Gül'ü rahatsız etmiştir:

“In der Fabrik suchen sie immer noch Leute, und da ist eine Frau, Saniye, die sucht Arbeit. Ich habe ihr Bescheid gesagt, sie wird morgen pünktlich an der Bushaltestelle sein. Ihr werdet euch schon erkennen. Nimm sie einfach mit.

Gül sieht ihn an. Hätte er das nicht anders sagen können? Hätte er sie nicht fragen können, sie hätte ja nicht abgelehnt” (Özdoğan, 2011, s.26).

(Fuat: Fabrikada devamlı işçi arıyorlar. Saniye adında bir kadın var, iş arıyor. O'na söyledim, sabah erken tren istasyonunda olacak. Birbirinizi tanırırsınız. Onu da yanına götür.

Gül Fuat'a bakar. Bunu daha farklı bir şekilde söyleyemez miydi? Ona sorsaydı da reddetmezdi.)

Burada, Fuat karısına bir kadının iş aradığından bahsetmektedir. Ama bu kadının kim olduğunu, onu nereden tanıdığını, ona neden iş aradığını vb. ile ilgili hiçbir bilgi vermez. Gül ise bundan rahatsız olmuştur fakat yine eşine saygısından dolayı ters bir şey söylememiştir. Bu örnekte; yine o dönemde erkeğin egemen olduğu ailede, erkeğe bu tür rahatsız edici konular genelde sorulamazdı. Bugünkü aile yapısında ise, benzer bir konu eşler arasında ciddi tartışmalara hatta ayrılıklara sebep olabilir.

Aşağıdaki cümlede Gül'ün eşi Fuat'a olan saygısından dolayı onun yanında sigara içmediği ifade edilmektedir: “Noch nie hat sie eine Zigarett in Fuats Gegenwart geraucht, obwohl er möglicherweise nichts dagegen gehabt hätte” (Özdoğan, 2011, s.29). (Gül, Fuat'ın muhtemelen bir şey yapmayacağını bilmesine rağmen, onun karşısında hiç sigara içmemiştir.)

Türk aile yapısında özellikle 'aile büyüğü' olarak bilinen erkek, her zaman saygı görmüştür. Bu saygı, eşinden başlar, çocukları ile devam eder. Bu saygının bir ifadesi olarak kadın, kocasının karşısında sigara içmez. Aksi bir tutum o dönemde 'ayıp' karşılanırdı. Günümüzde kadının eşi ile karşılıklı sigara içmesi ya da birlikte alkol alması genelde normal bir durum olarak karşılanmaktadır.

Gül, Fuat ile evlenmeye karar verirken, sadece kendini değil aynı zamanda ailesini de düşünmüştür:

“Sie hat Fuat geheiratet, weil sie es wollte. Es hatten noch andere Männer bei ihrem Vater um ihre Hand angehalten, und sie hatte Nein gesagt. Sie hat Fuat geheiratet, weil sie es wollte. Sie wollte raus aus dem Haus ihres Vaters, damit es den Schwestern besserginge, damit da ein Magen weniger zu füllen wäre. Fuat ist der jüngere Bruder ihrer Stiefmutter, sie kannte ihn und sie hat geglaubt, es würde ihr leichter fallen, bei jemandem zu sein, der nicht so fremd ist” (Özdoğan, 2011, s.36).

(Gül Fuat ile istediği için evlenmişti. Onunla evlenmek isteyen başka adamlar da vardı fakat o hayır demişti. Babasının evinden kardeşleri daha iyi şartlarda yaşasın, evden bir boğaz eksilsin diye çıkmak istedi. Fuat, üvey annesinin en küçük erkek kardeşi idi, onu tanıyordu ve yabancı olmayan biri ile evlenmenin daha kolay olacağına inanıyordu.) Anadolu’da evlilikler görücü usulü yapılırdı. Gül, üvey annesinin kardeşi Fuat ile evlenmişti. Gül, tanıdık biriyle evlenmesinin daha uygun olacağını düşünmektedir. Çünkü Fuat’ın tüm ailesini tanımaktadır. Bunun kendisi için daha kolay olduğunu düşünmektedir. Böylece aileler arası iletişim, birbirini anlama daha kolay olacaktır. Gül, evlenme kararını verirken sadece kendisinin durumunu değil, aynı zamanda kız kardeşlerinin durumunu, evin ekonomik durumunu da düşünmüştür. Evlenip evden çıkarsa, kız kardeşlerinin daha iyi şartlarda yetişeceğini, evden bir boğaz eksilirse de ev geçiminin daha kolay olacağını düşünmektedir.

Fuat, evdekilere cimri iken, arkadaşlarına ve akrabalarına karşı cömert davranıyordu:

“Fuat nach zwanzig Pfennig zu fragen kann der Beginn eines Streits sein, den Gül als sinnlos empfindet, weil Fuat die zwanzig Pfennig schneller vertrinkt oder verspielt, als Gül sagen kann: Nur zwanzig Pfennig.

Ein Streit, der sinnlos ist, weil Fuat darauf besteht, dass Gül mit der vereinbarten Summe auskommen muss. Während er seinen Freunden gegenüber ständig seiner Spendierlaune nachgibt und in der Türkei vor allen Verwandten nichts Besseres zu tun hatte, als mit großzügigen Einladungen auf sich aufmerksam zu machen, ist er in den eigenen vier Wänden eher geizig” (Özdoğan, 2011, s.51).

(Fuat’tan yirmi fenik istemek, Gül’ün anlamsız bulduğu bir tartışmanın başlangıcı olabilir, çünkü Fuat yirmi feniği Gül’ün ‘sadece yirmi fenik’ demesinden daha hızlı bir şekilde içkiye ya da kumara harcamaktadır. Gül’ün elindeki parayla yetinmesi gerektiği

konusunda Fuat'ın ısrar etmesi, anlamsız bir tartışmadır. Fuat, arkadaşlarına karşı cömertliğini gösterirken ve Türkiye'de özellikle akrabalarına karşı geniş kapsamlı davetlerle dikkat çekmeye çalışırken, kendi evinde oldukça cimridir.)

Burada, Fuat eşi Gül'ün çalışmasına rağmen, eve giren parayı idare etmektedir ve eşine yeterince para vermek istemez fakat kendisi içki ve kumarda kolaylık para harcayabilmektedir. Ayrıca Fuat gösterişi seven birisidir. Eşine ve çocuklarına karşı harcama yapmayı sevmezken, arkadaş çevresine ve akrabalarına karşı oldukça eli açıktır. Onun bu tutumu, çevresine karşı samimi olmadığını göstermektedir. Fuat'ın bu tavrı aynı zamanda çevresinde kabul görmek için yaptığı söylenebilir. Aynı zamanda bu tavrı, eşi ve kızları ile arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemektedir.

Fuat, eşi Gül'ü fiziki olarak beğenmemektedir. Gül, kiloludur ve Fuat O'na televizyondaki sunucular gibi ince boylu kadınlardan hoşlandığını söyler:

“– Ich mag keine dicke Frauen, ich mag es am liebsten, wenn eine Frau schlank ist wie diese Ansagerinnen im Fernsehen. Moderne Frauen, ein wenig sportlich, schön rank wie deine Schwester Melike, obwohl deren Teint mir zu dunkel wäre” (Özdoğan, 2011, s.58). (Kilolu kadınları beğenmiyorum. Televizyondaki sunucular gibi ince boylu kadınlar hoşuma gidiyor en çok. Kız kardeşin Melike'nin ten rengi bana çok koyu gelmesine rağmen onun gibi güzel, ince biraz sportif, modern kadınları beğeniyorum.)

Fuat, eşini beğenmediğini açık açık yüzüne söylemektedir. Bu yaptığı eşine karşı büyük bir saygısızlık yapmaktadır. Bu davranışı eşi Gül'ü üzmektedir. Eşine hem kilolu diyor, hem beğenmiyor hem de kız kardeşi Melike gibi kadınlardan hoşlandığını söylüyor. Eşini böylelikle rencide etmektedir. Ayrıca, beğendiği kadınlardan bahsederken, eşinin kardeşi (baldızı) Melike'yi örnek göstermesi ayrıca Fuat'ın nasıl ve ne konuştuğunu bilememesinden kaynaklanmaktadır. Karısını bu şekilde rencide etmesi, O'nun maddi olarak iyi duruma gelmesinden de kaynaklanıyor olabilir.

Gül, eşi Fuat'ın iki alışkanlığından çok rahatsız olmaktadır. Şans oyunları oynaması ve çok alkol alması. O'nun bu alışkanlıklarına çok kızar ama yine de O'nu bu konuda açık eleştirmez: “Gül hofft, dass Fuat nicht große Summen verspielt, solange sie hier sind, oder dass es der Verkäufer zumindest nicht erfährt”(Özdoğan, 2011, s.60).

(Gül, onlar buradayken büyük meblağlarda oyun oynamaması için ya da en azından satıcının bunu anlamaması için dua etmektedir.)

Bu örnekte; Gül'ün eşinin yaptığı hataları düzeltme konusunda dilek ve dualarının olduğu anlaşılmaktadır. Gül, bu hataları önleme konusunda net bir tavır ortaya koyamıyor. Çünkü Gül, her ne kadar eşini eleştirse de, eşi ailede büyüktür ve saygı görmektedir. Erkek, ne kadar hatalı olursa olsun, Gül saygı sınırları aşmamak için gayret gösterir.

Gül, eşi ve çocukları Türkiye'den Almanya'ya tatilden dönüş yoluna çıkarlar. Havaalanında büyük kızı Ceyda'nın oturma izninin bittiği anlaşılır ve uçağa binemez:

– “Die Aufenthaltserlaubnis von Ceyda Yolcu ist abgelaufen, sie kann nicht nach Deutschland” (Özdoğan, 2011, s.60).

– (Ceyda Yolcu'nun oturma izni bitmiş, Almanya'ya uçamaz.)

Fuat bu durumda Gül'ü suçlar:

“– Was schaust du mich so an? sagt Fuat nun zu Gül. Kann ich was dafür, dass du dich nicht darum gekümmert hast, wann ihre Aufenthaltserlaubnis abläuft?” (Özdoğan, 2011, s.61).

(Fuat: Neden öyle bakıyorsun bana? Oturma izni bittiğinde ilgilenmemen benim hatam mı?)

Gül belki de hayatında ilk defa eşine bu kadar sert bir tavırla cevap vermiştir:

“Du bleibst hier mit dem Kind, sagt sie, und wenn es dich den Job kostet. Du bleibst mit diesem Kind hier, wir werden es nicht mehr alleinlassen, das habe ich ihr versprochen, und das werde ich auch halten ” (Özdoğan, 2011, s.61).

(Gül: Çocukla birlikte burada kalıyorsun. Bu senin işini kaybetmene mal olsa bile. Çocukla burada kalıyorsun, onu yalnız bırakmayacağız, onlara söz verdim ve bu sözümü tutacağım.)

Gül'ün bu tavrı, aslında eşi Fuat'a karşı olan olumsuz düşüncelerinin patlama noktası olmuştur. Gül, bu zamana karşı eşine saygısını hep korumuş, ona karşı sesini yükseltmemiştir. Ama bu konudaki sorumsuzluğu ve yine eşi Gül'ü suçlaması bardağı taşıran son damla olmuştur. Ayrıca, konunun çocuklar olması ve bu konuda Gül'ün çok hassas olması da Gül'ün bu tavrında etkilidir.

Gül, ailesine çok düşkündür ve onlar için her zaman Allah'a dua eder:

“Herr, gib, dass ich mit meiner Tochter vereint werde, betet Gül, Herr, dein Wille geschehe, aber mute mir diese Trennung nicht zu. Herr, ich will nicht klagen, ich bin gesegnet mit zwei wundervollen Töchtern, einem Vater, wie man ihn sich nur wünschen kann, ich bin gesegnet, weil ich meiner Schwester helfen konnte zu studieren, ich bin gesegnet, weil ich nicht so viel Leid erfahren musste wie Saniye,

Herr, ich weiß meinen Platz hier auf Erden zu schätzen, aber bitte, bitte nimm mir nicht meine Tochter” (Özdoğan, 2011, s.64).

(Gül: Allah’ım, kızıma kavuşmayı nasip et, sen ne dilersen o olur, fakat bu ayrılığı bekleme benden. Allah’ım şikâyet etmek istemem, İki muhteşem kızım, istediğim gibi bir babam nasip oldu, kız kardeşime eğitiminde yardım etmek nasip oldu, Saniye gibi çok fazla acı çekmediğim için sana çok şükür, Dünyadaki yerimi takdir etmeyi biliyorum, fakat lütfen, kızımı benden alma.)

Gül, burada duasında kızları, babası ve kız kardeşi var fakat eşi yok. Gül, eşinin varlığı ya da onun sağlığı için dua etmiyor. Ya aklına gelmiyor ya da onun için dua etmeye değer bulmuyor. Aralarında sevgi bağı yok gibi. Fuat da aynı şekilde Gül’e ve kızlarına karşı ilgi göstermediği için Gül ona dua etmeyi aklına getirmiyor. Bu da Gül ile Fuat’ın karı-koca ilişkisinin zayıf olduğunu anlatmaktadır

Fuat eve yine içkili gelir ve Gül’ü üzecek sözler söylemeye başlar. Gül ise kocasına kızsa da bir şey söylemez: “Als Fuat am Wochenende nach Hause kommt, betrunken, aber nicht volltrunken wie sonst oft, wiederholt er die Worte, die Gül kränken, die er für sich behalten sollte, anstatt mit Rechenaufgaben herumzuprotzen:

– Eigentlich bevorzuge ich ja schlanke Frauen.

Gül schiebt ihn fort, nimmt ohne ein Wort ihre Decke und ihr Kissen und geht hinunter in die Küche” (Özdoğan, 2011, s.66).

(Fuat hafta sonu eve geldiğinde, sarhoş fakat genelde olduğu gibi tam olarak değil, matematik hesaplarıyla hava atmak yerine, Gül’ü üzecek kelimeleri tekrarlar:

- Aslında ben ince boylu kadınları tercih ederim.

Gül, ondan uzaklaşır, bir kelime etmeden yorgan ve yastığını alarak aşağıya mutfağa iner.)

Fuat eşine kilolu olduğunu söyler ve ince boylu kadınları beğendiğini söyleyerek onu üzer. Gül ise, bu duruma üzülse de, eşine kızsa da, ona karşılık vermez. Gül ailesine çok önem vermektedir ve ailesinin bozulmasına sebep olacak tartışmalardan kaçınır. Fuat gibi sorumsuzca davranmaz. Burada, Gül’ün ‘kocayı sayma, ona saygı gösterme’ gibi toplumda egemen olan kurallara sıkı sıkıya bağlı olduğu görülmektedir. O dönemde ‘kocaya laf çevirmek’ gibi bir davranış toplumda ayıp karşılanırdı. Fakat günümüzde, kadının fiziki görünümü konusunda eşi tarafından yapılacak bir eleştiri, kadın tarafından

sert bir tepki ile karşılanabilir. Toplumun değer yargıları, globalleşme ve endüstrileşme ile birlikte hızla değişime ve dönüşüme uğramaktadır.

Kızı Ceren'in dişi ağrıdığı için Gül'ün işe gitmemesi Fuat'ı kızdırmıştır:

– “Weine nicht, mein Schatz, weine nicht.

– Es tut so weh.

– Die Nelke wird dir den Schmerz nehmen, behalt sie nur im Mund, du wirst sehen, gleich spürst du fast nichts mehr.

Ceren liegt neben ihrer Mutter und wünscht sich, dass dieser Schmerz aufhört, dass ihre Mutter sie noch fester an ihren großen Busen drückt, dass es sich in ihrem Mund genauso weich anfühlt wie an ihrer Wange, dass dieser Schmerz verschwindet, der dumpf und stechend zugleich ist und ihr kaum Raum zu atmen gibt.

Die Tür des Schlafzimmers geht auf.

– Was machst du denn hier? sagt Fuat zu Gül. Und du, müsstest du nicht in der Schule sein?

– Schschsch, sagt Gül, damit er seine Stimme etwas senkt. Sie legt Cerens Kopf vorsichtig auf das Kissen und steht auf. Ihre Tochter wimmert so leise, dass man es kaum hören kann.

– Sie hat Zahnschmerzen, sagt Gül.

– Die kann sie gerne haben, sagt Fuat, aber was machst du hier? Solltest du nicht auf der Arbeit sein? Gül schließt die Schlafzimmertür hinter sich.

– Ja, sagt sie, ich sollte, aber du siehst doch ...

– Was sehe ich? Das ist Arbeit, das ist eine Fabrik, da kannst du nicht ein und aus gehen, als sei das die Schmiede deines Vaters.

– Sie werden mich schon nicht gleich rausschmeißen.

– Kein Wunder, dass wir aus einem Land kommen, in dem es einfach nicht vorwärtsgeht. Sieh dich mal an, nicht das geringste Pflichtgefühl.

– Doch, sagt Gül, doch, doch. Aber ich bin nicht mit der Fabrik verheiratet und habe auch keine Kinder mit ihr.

Ich nicht mit Fabrik verheiratet, hau ab, Arschloch, waren die Worte, die Saniyes neuer Mann seinem Vorarbeiter ins Gesicht geschleudert hat. So hat Saniye es erzählt, und Gül war so beeindruckt davon, dass sie die Worte nun wiederholt” (Özdoğan, 2011, s.66).

(Ağlama bir tanem, ağlama

– Çok ağlıyor.

– Karanfil ağrını alır, ağzında tut, göreceksin, bir şeyin kalmayacak.

Ceren annesinin yanına uzanmış, ağrının geçmesini, annesinin onu bağına daha sıkı bastırmasını, ağzındaki yumuşamasını, kendisine nefes aldirmayan boğucu ve keskin bu ağrının bitmesini diliyor.

Yatak odasının kapısı açılır.

– Burada ne yapıyorsun? Diye Fuat Gül’e sorar. Ya sen, okulda olman gerekmiyor muydu?

– ŞŞŞŞŞŞt diyor Gül, Fuat’ın sesini düşürmek için. Ceren’in başını dikkatlice yastığa koyar ve ayağa kalkar. Kızı, onu kimsenin duymaması için sessizce inliyor.

– Gül: Dişi ağrıyor.

– Fuat: Ağrıyabilir. Sen burada ne yapıyorsun? İşte olman gerekmiyor mu? Gül, arkasından kapıyı kapatır.

– Gül: Evet, fakat görüyorsun ki...

– Fuat: Ne görüyorsun? Bu iş, bu fabrika. Öyle her istediğin zaman, babanın demirci dükkânı gibi girip çıkamazsın.

– Gül: hemen beni kapı dışarı etmezler.

– Fuat: Başka bir ülkeden gelip, ilerleyemediğimize şaşmamak lazım. Kendine bir bak, hiç sorumluluk bilincin yok.

– Gül: Ama ben fabrika ile evli değilim. Ondan çocuk sahibi de olmadım.

– Fuat: “Fabrika sahibi olmadım”, hadi oradan, bu sözler Saniye’nin yeni kocasının ustabaşının suratına söylediği sözler. Bu sözler Saniyenin sözleri, Gül’ü etkisi altında bırakıyor.)

Gül, çocuğunun dişi ağrıdığı için işe gitmez. Bu durum Fuat’ı çok kızdırmıştır. Fuat, Almanya’daki katı iş kurallarını iyi bilmektedir. Gül’ün işe gitmemesi onun işten çıkarılmasına neden olabilir. Fuat, Gül’ün bu davranışını sorumsuzluk olarak görür ve bu şekilde ilerleyemeyeceklerini ifade eder. Burada Gül, her ne kadar kızının rahatsızlığı için işe gitmemişse de hata yapmıştır. Gül’ün iş yerine konu ile ilgili haber verip vermediği bilinmemektedir. Burada Fuat iş yerindeki kuralları daha iyi bildiği için eşine serzenişinde haklıdır. Burada Fuat, Gül’ün arkadaşı Saniye’nin eşine kızmaktadır. “Ben fabrika ile evli değilim” sözünü Gül’e onların öğrettiğini, Gülün de bundan etkilendiğini düşünür. Burada Saniye’nin eşinin işçi hakları ile ilgili siyasi düşünceleri olduğu, bu düşüncesini hak aramak için iş yerinde ifade ettiği anlaşılmaktadır.

Fuat ile Gül arasında geçen aşağıdaki diyalog, ikisinin dünya görüşlerinin, olaylara bakışındaki temel farkın ne kadar fazla olduğunu ortaya koymaktadır:

“– Gül: Wir sollten dem Herrn dafür danken, dass Ceren lebt, dass sie wahrscheinlich morgen schon aus dem Krankenhaus entlassen wird, dass sie gesund ist und dass wir hier jeden Tag satt werden. Du solltest dankbar sein für deinen Whisky, für dieses Haus und jenes, das wir in der Türkei bauen. Du solltest dankbar sein und nicht immer schimpfen und schreien, das bringt uns nirgendwohin.

– Fuat: Hast du mit einem Weisen zusammengesessen, als deine Tochter angefahren wurde, oder was? Hör sich mal einer die an. Wir sollten dankbar sein. Wenn uns etwas hierhergebracht hat, dann mein Wille und mein Ehrgeiz. Wäre ich dankbar gewesen für zwei Arme und zwei Beine und ein wenig Brot und Wasser, würde ich immer noch die fettigen Haare von verlausten Dorftrotteln scheren. Aber wir sind hier und arbeiten mit Wolle, mit feinsten Schafwolle, weich wie Sahne. Du glaubst wohl, du hast es raus? Mir solltest du dankbar sein, sonst würden wir in einem Zimmer im Haus meiner Eltern wohnen, dann hätten wir kein Auto vor der Tür stehen und hätten nicht das Fundament eines Hauses gelegt. Die Kinder hätten nicht so viel Spielzeug oder gar ein eigenes Zimmer. Du denkst wohl, all der Reichtum hier kommt aus der Rippe Adams? Immer nur dem Herrn dankbar sein, ja? Was ist mit der Arbeit meiner Hände und dem Schweiß meines Angesichts? Du begreifst gar nichts. Frauenvolk, undankbares” (Özdoğan, 2011, s.75).

(Gül: Ceren yaşadığı için Allah’a şükretmeliyiz, yarın hastaneden taburcu olacağı için, sağlıklı olduğu için, her gün karnımız doyduğu için. İçtiğin viski için, bu ve Türkiye’de yaptırdığımız ev için şükretmelisin. Her seferinde küfretmene ve bağırıp çağırmana gerek yok, bu bizi bir yere götürmez.

Fuat: Kızına araba çarptığında, bir bilge ile falan mı oturuyordun? Biri onu dinlesin. Şükretmeliyiz. Biz ne kazandıysak benim isteğim ve hırsım sayesinde kazandık. Şayet iki koluma ve bacağıma, biraz ekmek ve biraz suya şükretseydim, o aptal köylülerin yağlı saçlarını tıraş ederdim. Ama biz buradayız ve yünle çalışıyoruz, kaymak kadar yumuşak koyunyünü ile. Sen doğru olduğuna mı inanıyorsun? Senin bana şükran borcun olmalı, annemin evinde bir odada oturuyor olabilirdik, evin önünde duran bir aracımız olmazdı, ev inşaatı temeli atamazdık. Çocukların bu kadar çok oynacağı ve kendileri ait bir odaları olmazdı. Buradaki tüm zenginliğin Âdem’in kemiğinden mi geldiğini sanıyorsun? Sadece her zaman Allah’a şükretmek, öyle mi? Benim ellerimle yaptığım iş ve yüzümün teri ne olacak? Hiç bir şeye aklın ermiyor. Kadın halkı nankör.)

Türk toplumunda şükretmek çok önemlidir ve Allah'a tevekkül vardır. Burada Gül, buna inanan birisi olarak bulunduğu haline şükrediyor ve büyük beklentileri yok. Çok para kazanma hırsı yok. Bu konuda Allah'a karşı olan inancı sağlam bir karakter.

Fuat ise, sahip olduğu her şeyin kendi gayreti ve hırsıyla olduğuna inanıyor ve hep daha fazlasını istiyor. Burada Allah'ın ona bunları verdiğine dair bir inancı bulunmuyor. Gül'ün inanç anlayışına tamamen zıt bir anlayışla duruma yaklaşıyor. Bir ailede olması gereken fikir ve inanç birliğinin bu ailede hiç olmadığını anlaşılmaktadır ve buna vb. gibi nedenlere bağlı olarak aile bağlarının, dolayısıyla karı-koca bağlarının zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Evlerine gelen kocasının arkadaşı Serter ile aynı odada yalnız kalınca Gül kendini suçlu hissetmiştir:

“Als nun die Tür aufgeht und Fuat in die Küche kommt, wird es Gül noch heißer, obwohl sie nichts Verbotenes getan hat. Als sie unverheiratet war, hätte es Probleme gegeben. Ein Mann und eine Frau in einem Raum allein. Jetzt, da sie verheiratet ist, ist sie freier, was Männergesellschaft angeht. Bei den Deutschen ist es umgekehrt, hat sie das Gefühl” (Özdoğan, 2011, s.80).

(Kapı açılıp Fuat mutfığa girdiğinde, yanlış bir şey yapmamasına rağmen Gül'ü ateş basar. Bekâr olsaydı bu problem olurdu. Bir kadın ve adam, bir odada yalnız. Şimdi evli olduğu için Gül daha serbest. Fakat bu erkek egemen olduğu bir toplumda hoş karşılanmaz. Almanlarda ise bu durum tam tersi diye düşünüyordu Gül.)

Türk toplumundaki aile yapısında özellikle Anadolu'da geleneksel ailede bekar kadın-erkek ilişkileri o dönemde son derece sınırlıdır. Bu konu “namus” kavramı içinde ele alınır. Anadolu ailesinde bir kadının yabancı bir erkekle yalnız başına bir yerde bulunması ayıp ve uygunsuz bir davranış olarak kabul edilirdi. Böyle bir durumda özellikle kadın zan altında kalırdı. Bunu çok iyi bilen ve bu kültürde yetişen Gül, Fuat'ın kendisini Serter ile aynı odada yalnız gördüğünde kendini suçlu hissediyor. Fuat'ın onu yanlış anlayacağından korkuyor. Çünkü bu durumu Gül'ün açıklaması çok zor olurdu. Gül, kadın-erkek ilişkilerinin Alman toplumunda, Türk toplumunda var olandan tam tersi olduğunu düşünüyordu. Alman toplumunda benzer bir durum gayet normal karşılanırdı. Gül, kendi kendine ailenin ne kadar önemli bir şey olduğunu düşünmektedir:

“Wann habe ich meinen Vater und meine Mutter je so gemeinsam gesehen, fragt sich Gül. Wann hat man bei uns so zusammengesessen außer bei den Mahlzeiten? Dank, Dank sei dem Herrn. Dieser Mann mag trinken, er mag sich eine dünnere Frau

wünschen, er mag spielen, aber wir sind eine Familie, wir haben ein Heim, und wer würde schon freiwillig ein Heim zerstören? Ein Heim zerstört man nicht. So sagen die Ahnen. In dieser unberechenbaren Welt ist es wichtig, ein Dach über dem Kopf zu haben, unter das man sich zurückziehen kann, und sei es nur auf das Sofa vor dem Fernseher” (Özdoğan, 2011, s.98).

(Gül kendi kendine sorar: Annemi ve babamı ne zaman beraber gördüm? Yemek vakitleri haricinde ne zaman beraber oturduk? Allah’a çok şükür. Bu adam içmeyi seviyor, ince kadınlardan hoşlanıyor, kumar oynamayı seviyor, fakat biz bir aileyiz, bir yuvamız var, kim yuvasını bilerek isteyerek bozar? Yuva bozulmaz. Atalarımız böyle derler. Bu sonu belli olmayan dünyada başını sokacak, pencere önünde kanepede bir köşeye çekildiğin bir yuvan olması önemlidir.)

Türk aile yapısında aile çok önemli bir kurumdur. Ailenin sağlam bir temel üzerine kurulması, o ailedeki kişilerin de her konuda sağlıklı bireyler olarak yetişmesine sebep olur. Türk ailede kadının, annenin yeri ayrı bir öneme sahiptir. “Yuvayı dışı kuş yapar” atasözü, kadının aile içindeki düzenin, birlik ve beraberliğin sağlanmasında aktif rol oynadığını ifade etmektedir. Bu paragrafta Gül, eşi ve çocuklarıyla bir arada olduğu için, bir yuvaları ve düzenleri olduğu için Allah’a şükretmektedir. Burada, eşinin kendisini beğenmemesi, kumar oynaması, içki içmesi gibi yanlışlarını, beğenmediği alışkanlıklarını zikretmesine rağmen, aile müessesinin yıkılmaması için fedakârlık yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Burada “Yuva bozulmaz” sözü yine toplumun genelinde hâkim olan bir anlayışın göstergesidir. Bu sözden boşanmanın toplum tarafından hoş karşılanmadığı ve hatta ‘ayıp’ karşılandığı, boşanan kişilerin toplum tarafından yadırgandığını anlaşılmaktadır.

Gül eşi Fuat’ın eksikleri, yanlışlarına rağmen, onun kendisinin ve çocuklarının başında olmasına sevinmektedir:

“Er ist der Vater ihrer Töchter, und so schwer es mit ihm manchmal sein mag, in diesem Moment übertragen sich Güls Gefühle auf ihn, und sie verspürt den Impuls, einfach zu Fuat zu gehen und ihn zu umarmen, um dann Seite an Seite mit ihm zu stehen und gemeinsam auf die Tochter zu blicken. Einen Impuls, den sie unterdrückt. Fuat würde eine unpassende Bemerkung machen und fragen, ob sie den Verstand verloren hat” (Özdoğan, 2011, s.109).

(O, kızlarının babası ve bazen onunla birlikte olmak çok zor, şuan Gül’ün duyguları ona aktarıyor, Gül şuan Fuat’a gidip, ona sarılmak istiyor, onun yanında durmak ve birlikte

kızlarına bakma istiyor. Bu isteğini bastırıyor. Böyle yapsa, Fuat uygunsuz bir ifade kullanır, aklını mı kaçırdığını sorardı.)

Gül, ailesinin bir arada olmasına sevinmektedir. Çünkü özlemin ne olduğunu iyi bilmektedir. Üvey anne ile büyüdüğü için, kendi çocuklarının başında olduğu için sevinmektedir. Almanya'ya ilk geldiğinde çocuklarını Türkiye'de bıraktığına çok pişman olmuş ve bu pişmanlığından kaynaklanan üzüntüsü devam etmektedir. Eşi Fuat'ın yanlışlarına ve davranışlarına rağmen, bir çatı altında birlikte çocuklarını büyüttüklerine sevinmektedir. Burada Gül, eşine karşı güzel duygular içinde. Ona sarılmak ve yanında durmak istiyor fakat eşinin tepkisinden çekiniyor. Çünkü aralarında böyle duygusal, sıcak bir yakınlık yok. Genelde birbirlerini eleştiren, birbirlerine kızan iki farklı kişidirler.

Fuat, evde her gün kavga çıkarmaktadır. Bu kavgaların asıl sebebi, Gül'ün iş bulamayışıdır:

“Gül beginnt die Momente zu fürchten, in denen Fuat von der Arbeit kommt, weil es fast jeden Tag Streit gibt. Ein Vorwand ist schnell gefunden, das Essen ist zu mild, die Cola nicht kalt genug, der Drang zu putzen eine Krankheit seiner Frau. Ein Anfang findet sich, und was auch immer dieser Anfang sein mag, fast jeden Tag führt er dazu, dass Fuat sagt:

– Find mal eine Arbeit. Du kannst hier nicht den ganzen Tag rumsitzen, dafür sind wir damals nicht hierhergekommen. Ein Gehalt und drei Mäuler, da können wir keine Sprünge machen, geschweige denn unsere Zukunft in der Türkei sichern.

Gül sitzt in der Küche und fragt sich, was sie tun soll. Vielleicht nervt es Fuat, dass er jeden Tag zur Arbeit muss, während sie zu Hause sein kann. Vielleicht mag er seine Arbeit nicht. Vielleicht geht es wirklich um das Geld.

Doch was Gül auch versucht, sie kann keine Arbeit finden. Einige Familien aus der Heimstraße haben die Hilfe für Rückkehrer in Anspruch genommen und sind zurück in die Türkei gezogen. Vielleicht sollten sie es auch so machen” (Özdoğan, 2011, s.137).

(Gül, Fuat eve geldiğinde korkmaktadır çünkü Fuat hemen hemen her gün kavga çıkarmaktadır. Hemen bir bahane bulunur, yemek soğuk, kola yeterince soğuk değil, karısının hastalığını fırçalama dürtüsü. Bir başlangıç bulunur ve her zaman bu başlangıçta olduğu gibi bunun üzerine devam eder: Fuat şöyle der:

– Bir iş bul. Bütün gün burada oturamazsın. Buraya bunun için gelmedik. Bir gelir ve üç boğaz, bu şekilde sıçrama yapamayız, kaldı ki Türkiye’deki geleceğimizi garanti altına alalım.

Gül mutfakta oturmaktadır ve kendi kendine ne yapması gerektiğini sormaktadır. Belki de Fuat’ı kızdıran şey, onun her gün çalışmak zorundayken, Gül’ün evde oturmasıdır. Belki de işini sevmiyordur. Belki de gerçekten para söz konusudur.

Fakat Gül ne denediyse, iş bulamamaktadır. Heimstraße’daki bazı aileler geri dönüş için yardıma başvurmuş ve Türkiye’ye geri dönmüşlerdir. Belki de onların da böyle yapması gerekirdi.)

Bu paragraftan anlaşılan, Almanya’da bir ekonomik krizin olduğu ve Almanya’ya çalışmaya giden Türk işçilerin bir kısmının işsiz kaldıkları ve işçileri Türkiye’ye geri dönmeleri için Almanya’nın teşvik bedeli ödediğidir. Gül’ün komşuları içinde bu desteğe başvuranlar ve Türkiye’ye geri dönenler olmuştur. Böyle bir ortamda, Gül’ün iş bulamaması ve Fuat’ın tek başına çalışıyor olması, onun canını sıkılmaktadır. Ve evde sürekli tartışma çıkarmasının asıl sebebi budur. Yemeğin soğuk olması vs. gibi sebepler sudan sebeplerdir ve Fuat bunları kullanarak asıl konu hakkında kavga çıkarmaktadır. Fuat parayı çok sevmektedir ve eşinin çalışmıyor olması, eve giren gelirin azalması onu son derece rahatsız etmektedir. Gül bu durumda kendini suçlu hissetmektedir ve diğer komşularının yaptığı gibi Türkiye’ye geri dönmek için teşvik yardımı için başvurmayı bile düşünmektedir.

Gül, Ceren’i isteyen Mecnun’u eşi Fuat’ın tanıması için ona bayramda evine davet eder: “Um herauszufinden, wie ihr Mann auf Mecnun reagiert, sagt Gül zu İlkay: – Komm uns doch am Opferfest besuchen, bring deinen Bruder mit, sag, ihr hättet auf dem Weg zu deiner Tante kurz reinschauen wollen. Damit Fuat Mecnun einfach schon mal gesehen hat und nicht aus allen Wolken fällt, wenn ... wenn es so weit ist” (Özdoğan, 2011, s.173). (Gül, eşinin Mecnun’a nasıl tepki vereceğini ortaya çıkarmak için, İlkay’a şöyle der: Kurban bayramında bize ziyarete gelin, kardeşini de getir, teyzene giderken uğramak istediğini söylersin. Fuat Mecnun’u görsün ve her şey damdan düşer gibi olmuş olmasın. Zamanı gelince....)

Gül, kızı Ceyda’nın birisini sevdiğini henüz eşi Fuat’a söylememiştir. Eşi Fuat’ın tepkisinden çekinmektedir. Evde huzursuzluk çıkmasını diye Mecnun’u önce eve davet edip, eşi ile ona haber vermeden tanıştırmak istemektedir. O dönemlerde evlilikler

genelde görücü usulü ile yapılırdı. Bu durumun da tanışarak değil de görücü usulü yapılmış gibi olması için Gül böyle bir yolu tercih etmiştir. Günümüzde ise evlilikler eşlerin birbirlerini farklı çevrelerde tanıyarak meydana gelmektedir. Görücü usulü evlilikler oldukça azalmıştır.

4.2. Anne - Kız İlişkisi

Gül'ün Ceren ve Ceyda isminde iki kızı olmuştur. Almanya'ya eşinin yanına giderken kızlarını kayınvalidesine bırakmak zorunda kalır:

“Gül fällt ihm in die Arme, erleichtert, dass da jemand ist, der sie hält. Jemand, der den Weg kennt. Während sie seinen Körper spürt, taucht wieder dieses Bild in ihrem Kopf auf, wie Ceren beim Abschied geweint hat, am Fuß der Treppe im Haus ihrer Schwiegereltern.

Fuats Mutter Berrin hielt sie auf dem Arm, ein fast drei Jahre altes Kind, das schrie und tobte, während ihr die Tränen liefen und sie sich mit den Fingern das Gesicht zerkratzte und die Haare raupte, sie in Büscheln ausriss, obwohl Berrin versuchte, die Ärmchen festzuhalten. Ceyda, die bald sechs wird, stand neben ihrer Großmutter und schien weniger als ihre Schwester zu begreifen, was dieser Abschied bedeutete. Ceyda ist brav, folgsam und fleißig, hat Gül gedacht, dort am Fuße der Treppe, sie ist ein kluges Mädchen, sie wird das Beste aus der Trennung machen. Aber Ceren ist noch so klein, und auch wenn Gül keine Unterschiede in der Liebe zu ihren Kindern macht, ist ein Teil ihres Herzens dort geblieben, auf immer verbunden mit Cerens Schreien, Kratzen und Toben, das nicht zu ihrem Alter passt. So wird sie sich die nächsten 18 Monate an Ceren erinnern” (Özdoğan, 2011, s.6).

(Gül, onu tutan birinin olduğunu bilmenin rahatlığı ile eşinin kollarına atılır. Yolu bilen birinin. Eşinin vücudunu hissettiğinde, zihninde yine Ceren'in ayrılırken kayınvalidesinin evinin merdivenlerinde ağladığı görüntü aklına gelir. Fuat'ın annesi Berrin onu kucağına aldı. Neredeyse üç yaşındaki bu küçük çocuk, bağıyor ve tepiniyordu, aynı zamanda da gözlerinden yaşlar akıyordu, parmakları ile kendi yüzünü tırmalıyor, Berrin onun küçük kollarını tutmaya çalışmasına rağmen saçlarını yoluyor, onları öbek öbek koparıyordu. Hemen hemen altı yaşında olan Ceyda ise, büyükannesinin yanında duruyor ve bu ayrılığın ne anlama geldiğini küçük kardeşinden daha az kavramış görünüyor. Ceyda uslu, söz dinleyen ve çalışkandır diye düşünmüştü Gül, orada merdiven basamağında, o akıllı bir kızdır, ayrılığın tadını çıkarır. Fakat Ceren daha çok küçük, Gül çocukları

arasında bir ayırım yapmasa bile, kalbinin bir kısmı orada, Cerenin yaşına hiç uymayan bağırmaları, tepinmeleri ve kendine zarar vermeleri ile bağlantılı olarak kalmıştır. Böylelikle, Gül gelecek 18 ay Cereni hatırlayacaktır.)

Gül, Almanya'ya gelmiştir fakat kızlarıyla vedalaşmasını unutmamaktadır. Üç ve altı yaşlarındaki kızlarını kayınvalidesine bırakmak aslında çocuklar için uygun değildir fakat Gül buna mecbur kalmıştır. Özellikle küçük kız Ceren bu ayrılıktan çok etkilenmiş, ağlamış ve kendine zarar vermiştir. Gül, görüşemeyecekleri 18 ay boyunca kızlarını Türkiye'de bırakmanın pişmanlığını yaşayacaktır. Fakat göçün getirdiği sonuçlardan biri de ailelerin ayrılmak zorunda kalması ve tekrar birleşmesinin de zaman almasıdır. Bu ister istemez, aile bireylerinin arasında zaman içinde iletişim problemlerine sebep olmuştur. Burada en büyük zararı zaman içinde çocuklar görmüştür.

Gül, her ne kadar çocuklarından ayrı olsa da, aklı hep onlardadır. Onların gelecekte iyi bir eğitim almaları için hep dua eder. Kendisinin okuyamayıp, okulu dışardan bitirmiş olması onu üzmüştür: "Mögen meine Kinder eine gute Schulbildung bekommen wie ihre Tanten und nicht wie ich die Grundschule im Nachhinein per Fernstudium abschließen müssen, nachdem sie schon verheiratet sind, betet Gül" (Özdoğan, 2011, s.36).

(Çocuklarım, teyzeleri gibi iyi bir eğitim alsınlar ve benim gibi evlendikten sonra okulu uzaktan bitirmek zorunda kalmasın diye Gül dua ediyor.)

Çocukların teyzeleri Melike ve Sibel gibi üniversite okumaları ve meslek sahibi olmaları için dua etmektedir Gül. Okulu evlendikten sonra dışarıdan bitirdiği için de pişmanlık duymaktadır. Gül, inancılı bir kişidir ve özellikle kızları için Allah'a çok dua etmektedir:

"Bald wird Gül mit ihren Töchtern vereint sein, so Gott will, und sie wird sie nicht mehr alleinlassen, nie wieder, bis ihre Töchter irgendwann groß genug sind, um ihren eigenen Weg zu gehen."

Herr, du hast mich am Leben gelassen, wie ich dich gebeten habe, aber ich wollte dieses Leben nicht für mich, was soll das für ein Leben sein, wenn man es nur für sich allein lebt, denkt sie.

Seit sie im Haus ihrer Schwiegermutter in dieses Loch im Keller gefallen ist und Todesangst gehabt hat, hat Gül nicht mehr vergessen, wie kurz die Atemzüge eines Menschen bemessen sein können.

Herr, vereine mich mit meinen Töchtern, und lass mir dieses geliehene Leben, bis ich gehen kann, ohne mich nach ihnen umblicken zu müssen. Herr, wenn es dein Wille ist, werde ich bald meine Töchter sehen" (Özdoğan, 2011, s.43).

(Kısmetse Gül yakında kızlarına kavuşacak ve bir daha onları asla yalnız bırakmayacak, çocukları kendi yollarına gidebilecek yaşa gelene kadar.

Allah'ım, sana dua ettiğim gibi bana yaşamayı nasip ettin, fakat bu hayatı ben kendim için istemiyorum, bir insan sadece kendisi için yaşarsa o nasıl bir hayat olabilir? Diye düşünmektedir Gül.

Kayınvalidesinin evindeki deliğe düştüğünden ve ölüm korkusu yaşadığından beri, Gül hayatta bir nefesin ne kadar kısa olduğunu hiç unutmadı.

Allah'ım, beni kızlarıma kavuştur, bana emanet bu hayatı, onların arkalarından bakmadan yaşamama izin ver. Allah'ım, sen nasip edersen, kızlarımı tekrar göreceğim.)

Gül'ün en büyük korkusu çocuklarına kavuşmamak, onlardan her zaman ayrı kalmak. Onlara bir an önce kavuşmak ve bir daha hiç ayrılmamak için Allah'a her fırsatta dua eder. Gül, çocuklarına o kadar düşkündür ki dualarında her zaman sadece çocukları vardır.

Burada Gül'ün bir başka kişilik özelliği ise, Gül'ün hayatta sadece kendini değil, başkalarını da düşünüyor olmasıdır. Bu özelliği sadece çocukları için değil, aynı zamanda komşuları, arkadaşları ve akrabaları için de geçerlidir. Bu örnekte dikkat çeken bir husus ise, Gül'ün dualarında eşi Fuat'ın olmayışı, bütün gelecek ile ilgili dua ve temennilerinde sadece kızlarının olduğunu.

Gül, eşi ile birlikte Türkiye'ye gelmiştir ve kızlarına kavuşmuştur. Eşi Fuat'ın aksine kızlarına oldukça bağlıdır. Kızlarını Türkiye'de bıraktığı için çok pişmandır ve onları bir daha bırakmamaya kararlıdır:

“Komm, hat ihr Mann gesagt, komm, und lass die Kinder bei meiner Mutter, dort sind sie gut aufgehoben. Komm, wir arbeiten und verdienen Geld, damit die Kinder es mal besser haben als wir. Was ist ihr anderes übriggeblieben? Hat ihr nicht das Herz geblutet, diese anderthalb Jahre in Deutschland? Blutet es bei diesen Worten nicht viel mehr? Hat sie etwas getan, was andere Mütter nicht tun?

– Kommt, sagt sie und zieht zuerst Ceyda und dann Ceren. Ihr seid mein Leben, ihr seid alles, was ich habe, alles würde ich für euch opfern, alles, versteht ihr. Wir gehen bald zusammen nach Deutschland, und dann werde ich euch nie, nie wieder alleinlassen” (Özdoğan, 2011, s.49).

(Eşi Güle şöyle der: Gel, gel çocukları anneme bırak, onlar orada iyi yetiştiler. Gel, biz çalışalım ve çocuklarımız bizden daha iyi şartlara sahip olsunlar diye para kazanalım.

Ona başka ne kalmıştı? Almanya’da geçirdiği bu bir buçuk yıl boyunca içi sızlamadı mı? Bu sözlerle daha çok sızlamaz mı? Diğer annelerin yapmadığı bir şey mi yaptı?

– Gel dedi Gül. Önce Ceyda’yı sonra Ceren’i yanına çekti. ” Siz benim hayatımsınız. Siz benim her şeyimsiniz. Ben size kurban olurum. Anlıyor musunuz? Birlikte Almanya’ya gidiyoruz ve ben sizi bir daha hiç yalnız bırakmayacağım.)

Burada Gül eşi Fuat’ın aksine çocuklarını düşündüğünü ve birbirlerine ihtiyacı olduklarını ifade etmiştir. Göçün getirdiği şartlar ne olursa olsun, Gül aile ve anne olmanın getirdiği sorumluluklara sadık kalmış, Almanya’daki zor şartlara rağmen çocukları ile bağlarını koparmamıştır. Bu örnekte ayrıca eşine karşı kararlılığını da ortaya koymuştur. Gül, hayat felsefesi olarak da eşinden çok farklı düşünmektedir. Gül için her zaman manevi değerler (aile, eş, çocuklar, baba, kız kardeşler, şükretme, olanla yetinme, kadere razı olma, Allah’ın verdikleri ile yetinme ve bunu her fırsatta dile getirme, vurgulama), maddi değerlerden (para kazanma hırsı, her zaman çok daha fazlasını isteme, var olanla yetinmeme) çok daha önemli olmuştur. Fuat için ise her zaman maddi değerler önem arz etmektedir.

Ceren, arkadaşı Gesine’nin abisinin duş alırken, kendisinin de aynı anda lavaboda dişlerini fırçaladığını görmüştür. Bunu çok tuhaf karşılar:

“– Nein, wirklich, sagt Ceren, es ist so. Gesine putzt sich im Bad die Zähne, während ihr Bruder duscht.

– Wie alt ist denn ihr Bruder? Kennen die keine Scham? Was sagt ihre Mutter dazu?, fragt Gül staunend, fügt dann aber schnell hinzu: Das ist deren Kultur, das haben sie so gelernt, die meinen es nicht böse. Niemand möchte etwas Schlechtes für seine Kinder. Man muss die Menschen so akzeptieren, wie sie sind. Jeder ist anders” (Özdoğan, 2011, s.123).

(– Ceren: Hayır gerçekten, bu böyle. Gesine, erkek kardeşi duş alırken, banyoda dişlerini fırçalıyor.

– Gül: Erkek kardeşi kaç yaşında? Hiç utanmaları yok mu? Anneleri ne diyor buna? Diye soruyor Gül şaşırılmış bir şekilde, fakat hemen arkasından ilave ediyor: Bu onların kültürü, onlar bu şekilde öğrenmişler, bunu kötü karşılamıyorlar. Kimse çocuğu için kötü bir şey istemez. İnsanları olduğu gibi kabul etmek lazım. Herkes farklıdır.)

Bu paragrafta Türk ve Alman aile yapısının belirgin farkını ortaya koyan bir örnek incelenmektedir. Türklerde ‘ayıp’ olarak kabul edilen bir durum, Alman ailede gayet normal olarak karşılanmaktadır. Türklerde aynı aileden bir erkek kardeş ya da bir kız

kardeş banyoda iken, onun yanına kimse giremez. Bu karşı cinsten kardeşi de olsa, aynı cinsten kardeşi de olsa böyledir. Türk toplumunda beraber büyüyen kız ve erkek kardeşler, aynı yerde giyinemezler, ergenlik yaşına geldikleri zaman ise eğer mümkünse, kaldıkları odalar ayrılır. Kimse birbirinin özelini bilmez ve de görmez. Burada Ceren, Gesine'nin, erkek kardeşi duş alırken banyoda dişlerini fırçaladığını görüyor ve çok şaşırıyor. Bu durumda Gül, kızı Ceren'e bu durumun bizde ayıp olduğunu fakat Alman toplumunun kendi kültüründe normal olduğunu ifade ediyor. İnsanları olduğu gibi kabul etmemiz gerektiğini Ceren'e izah ediyor. Gül, burada Alman toplumuna yavaş yavaş alıştığını ve yaşadığı topluma uyum sağladığını göstermektedir.

Ceren'in arkadaşı Gesine, annesine neden arkadaşı Ceren'in onlarda yemek yemediğini sormaktadır:

“Warum kann Ceren nicht bei uns mitessen? hat Gesine wohl gefragt, während Ceren nebenan saß und alles hören konnte. Ich esse immer bei denen, wenn ich dort bin.

– Gesine, habe die Mutter gesagt, das habe ich dir schon mal erklärt. Cerens Eltern sind Doppelverdiener. Und Gesine hat geantwortet:

– Nein, sind sie nicht mehr. Cerens Mutter ist arbeitslos, und ich darf trotzdem immer bei denen essen.

– Aber sie bekommt noch Geld vom Arbeitsamt, habe die Mutter entgegnet.

Wie Gül es auch betrachtet, sie kann es nicht verstehen und muss sich mit der dürftigen Erklärung begnügen, die sie ihrer Tochter gegeben hat. Als Freundin Cerens ist Gesine so etwas wie ein Kind des Hauses. Deshalb muss es umgekehrt nicht auch so sein. Aber nicht mal einem Fremden würde sie einen Platz am Tisch verweigern. Wo zwei satt werden, werden auch drei satt, hat sie selber gelernt, doch das scheint in diesem Land anders” (Özdoğan, 2011, s.123).

(Neden Ceren bizimle yemek yiyemiyor? diye sorar Gesine, Ceren yanındayken ve o da her şeyi duyuyorken.

– Gesine, dedi annesi. Bunu sana daha önce açıklamıştım. Ceren'in ailesi çift maaş alıyor. Gesine: Hayır, artık değil. Ceren'in annesi işsiz ve buna rağmen ben onlarda yemek yiyorum.

– Fakat çalışma dairesinden hala para alıyorlar, diye cevap verdi anne.

Gül ne açıdan bakarsa baksın, bunu anlamıyor ve kızına yaptığı zayıf açıklama ile yetinmek zorunda kalıyor. Ceren'in kız arkadaşı olarak Gesine evin çocuğu gibidir.

Dolayısıyla bunun tam tersi olamaz. Ama bir yabancıya bile masada oturmasını reddetmezdi. İki kişinin doyduğu yerde, üç kişi de doyar diye öğrenmişti kendisi. Fakat bu ülkede bunun farklı olduğu görünüyor.)

Bu örnekte yine Türk ve Alman toplumunun birbirinden çok farklı olduğu anlaşılmaktadır. Gesine, Cerenlerin evine her gittiğinde yemek vaktinde sofraya davet edilir ve Ceren'in ailesi ile birlikte yemek yer. Fakat kendi evlerine Ceren geldiğinde, Gesine'nin annesi Ceren'i yemeğe davet etmez. Ceren bunu merak eder ve annesine sorar. Annesi de Ceren'in ailesini çift maaş aldığını söyler. Türk toplumunda 'misafir' ve 'misafirperverlik' son derece önemlidir. Bu kavramlar o kadar önemlidir ki, Anadolu'da evlerin bir odası 'Misafir odası' olarak hazırlanır, en güzel ve yeni eşyalar ile donatılırdı. Anadolu'da herhangi bir beldeye, köye, kasabaya yolu düşen biri, kim olduğuna bakılmaksızın genellikle misafir edilir, yemek ikram edilir ve o gece orada konaklaması sağlanırdı. Gül de bu kültürde yetiştiği için, Almanların bu davranışını anlamakta zorluk çekmektedir. Ceren'in arkadaşı Gesine onun için bir misafirden öte, evin çocuklarından biri gibidir. Gül, evine yabancı gelse bile yemek vakti sofraya davet etmektedir. Ayrıca Gül, ikram etmenin bereket olduğuna ve misafire ikramın yemeği artıracığına inanmaktadır.

Gül, kızı Ceyda'nın birine âşık olup olmadığını öğrenmek ister ve kendisine bu konu hakkında sorar:

“Ceyda, sagt sie also frei heraus, nachdem sie ihre Tochter von der Arbeit abgeholt hat, Ceyda, gibt es jemanden, den du kennst oder kennenlernen möchtest?

Sie schaut weg, damit Ceyda sich nicht fühlt, als würde sie geprüft werden. Ihr Blick wandert zur stillgelegten Fabrik, zu der Stelle am Zaun, an der sie immer gestanden hat.

– Nein, sagt Ceyda, es gibt niemanden.

– Ich werde niemandem davon erzählen. Es ist normal, dass du dich für gewisse Dinge interessierst, es ist einfach das Alter. Ich war auch nicht anders, aber meine Mutter hat nie mit mir darüber gesprochen. Es waren andere Zeiten” (Özdoğan, 2011:130).

(Ceyda, diyor Gül, kızını işten aldıktan sonra, Ceyda tanıştığın ya da tanışmak istediğin kimse var mı?)

Ceyda, kendisini deniyormuş gibi hissetmesin diye, Gül uzağa bakıyor. Onun bakışı durmuş bir fabrikada, onun her zaman durduğu bahçe parmaklıklarında geziniyor.

– Ceyda: Hayır, kimse yok.

– Bunu kimseye söylemem. Bu tür şeylerle ilgilenmen çok normal, bu senin yaşının gereği. Ben de farklı değildim, fakat benim annem benimle bu konuları hiç konuşmadı. O zamanlar başkaydı.)

Ceyda artık genç kız olmuş ve evlenecek çağa gelmiştir. Gül kendi annesinden farklı bir anne olmak istiyordu ve bu hassas konuda da kızıyla konuşmak istiyordu. Bu konular annelerle kolay kolay konuşulamazdı fakat Gül kızını bu konuda rahatlatmak ve onunla konuşmak istiyor. Eskiden Anadolu’da kıza fikri sorulmazdı, sadece kızın babası buna karar verir ve kızı uygun gördüğü kişi ile evlendirirdi. Gülün kendisi de görücü usulü, büyüklerin uygun gördüğü biri ile evlenmişti. Gül, kızına bu konuyu sorarak, onun da kendisiyle rahatça konuşabileceğini ifade ediyor, kızının özgüven sahibi olmasını sağlıyor.

Aşağıdaki paragrafta Gül, Ceyda’nın kendisini baskı altında hissetmemesi için onun kararı ne olursa olsun destekleyeceğini ifade ediyor: “Die wenigen Männer, die bis jetzt gekommen sind, wolltest du nicht. Aber sollte es einen geben, würde ich dir gerne helfen. Du bist noch jung, niemand drängt dich, du kannst noch Dutzende Männer abweisen und erst in zwei, drei, vier Jahren heiraten. Du kannst auch noch mal zur Schule gehen” (Özdoğan, 2011, s.132).

(Şimdiye kadar gelen birkaç adamı istemedin. Ama birini isteseydin, sana yardımcı olurum. Daha çok gençsin, seni kimse zorlayamaz, bir düzine erkeği reddedebilirsin ve iki, üç, dört yıl içinde evlenebilirsin. Bir kez daha okula gidebilirsin.)

Ceyda, Gül gibi bir annesi olduğu için çok şanslıdır. Bu sözlerden sonra artık annesine düşüncelerini korkmadan, çekinmeden söyleyebilecektir. Annesi, onun her türlü kararı karşısında kendisini destekleyeceğini açıkça ifade etmiştir. Gül de evlenme döneminde ailesi tarafından Fuat ile evlenmesi için zorlanmamıştı fakat onu evlendiği şartlar ve ailesinin maddi şartları sıkıntılı olduğu için kendisini bir bakıma mecbur hissetmişti.

Gül, kızı Ceren’in sevdiği genç ile görüşmesi konusunda ona bazı kuralları hatırlatır:

“– Gut. Wir müssen einige Regeln aufstellen. Ich habe nichts dagegen, wenn du diesen Mecnun siehst, aber nicht in der Öffentlichkeit. Und auch nicht zu häufig bei İlkay zu Hause. Das hier ist eine kleine Stadt, wir dürfen nicht zum Klatsch der Leute werden, so schwer dürfen wir uns das Leben nicht machen. Dein Vater darf nie, nie etwas davon erfahren. Unter keinen Umständen. Wir werden einen Weg finden, dass er hierherkommen kann, ohne dass die Nachbarn ihn gleich alle sehen. Vielleicht

lassen wir ihn Besorgungen machen, Kohlen schleppen oder dergleichen. Ich werde alles tun, um dir Gelegenheiten zu verschaffen, aber ich möchte nicht, dass du sie missbrauchst, verstehen wir uns? Und wenn ihr euch Briefe schreibt, dann dürfen die niemals in die Hände eines anderen gelangen. Du darfst keine Angriffsfläche bieten” (Özdoğan, 2011, s.165).

(Güzel. Bazı kurallar koymalıyız. Senin Mecnunla görüşmene karşı değilim fakat herkesin göreceği yerde değil ve İlkayların evinde de sıklıkla değil. Burası küçük bir şehir. İnsanların dedikodu yapmasına müsaade edemeyiz, hayatımızı zorlaştıramayız. Baban bunu kesinlikle öğrenmeyecek. Komşuların onu göremeden buraya gelebilmesi için bir yol bulacağız. Belki ona eve kömür taşınması veya benzeri bir iş veririz. Bu fırsatı oluşturmak için elimden geleni yapacağım, fakat bunu istismar etmeni istemiyorum, anlaştık mı? Eğer birbirinize mektup yazacaksanız, başka birinin eline geçmesine müsaade etmeyeceksiniz. Bir saldırı alanı açmamalısınız.)

Gül, kızı Ceren’in birisine âşık olmasını anlayışla karşılıyor fakat artık Türkiye’de ikamet etmektedir ve buradaki toplum kuralları Almanya’dakinden farklıdır. Burada bir genç kız ve bir erkeğin dışarıda yalnız görülmesi ayıp karşılanmaktadır ve halk arasında dedikoduya sebep olmaktadır. Bir diğer bir konu ise, küçük bir yerde yaşamaktadırlar ve burada insanlar birbirlerini tanımaktadırlar ve herhangi bir konu çok çabuk duyulabilmektedir. Gül, kızının erkek arkadaşıyla görüşmesine izin vermektedir. Bu da, kuşaklar değiştikçe, toplumdaki anlayış biçimlerinin değiştiğini göstermektedir.

4.3. Baba - Kız İlişkisi

Türk aile yapısında baba ve kız çocuklarının ilişkisi her zaman çok sıcak ve yakın olmuştur. ‘Kız çocukları babaya düşkündür’ sözü toplumumuzda bu yüzden söylenmiştir. Bu yakınlık, kız çocuğu evlenip, yuva kurduktan sonra da devam eder.

Fuat’ın kızları ile duygusal bağı hemen hemen hiç olmamıştır. Onun için ilk öncelik para kazanmaktır. Aşağıdaki ifade Fuat’ı hislerini ifade eder: “Komm, hat ihr Mann gesagt, komm, und lass die Kinder bei meiner Mutter, dort sind sie gut aufgehoben. Komm, wir arbeiten und verdienen Geld, damit die Kinder es mal besser haben als wir” (Özdoğan, 2011, s.48).

(Fuat: Gel, çocukları anneme bırak, orada onlar iyi yetiştiler. Gel, biz çalışalım ve para kazanalım ki çocuklarımız bizden daha iyi şartlara sahip olsunlar.)

Fuat, babalık görevini sadece çocukların maddi ihtiyaçlarının giderilmesi şeklinde düşünmektedir. Çocuklarından daha fazla ayrı kalması O'nu rahatsız etmeyecektir. Diğer taraftan ise Fuat'ın bu düşünceye sahip olması, göçün bir sonucudur çünkü Almanya'daki işçiler, gece gündüz çalışıp, para kazanmak zorundaydı. Bu durumda, çocuklarına çok fazla vakit ayıramadılar. Fuat'ın bu tutumu, hayatı boyunca kızları ile arasına mesafe koymasına sebep olacaktır. İleride kızlarının kendisine karşı bu mesafeli tutumlarından rahatsız olacak, kendisini bu konuda bir muhasebeye çekmek yerine, eşi Gül'ü suçlayacaktır.

Gül, kızlarının yüzme öğrenmesini istemektedir. Kocasını Fuat, yüzme bilmektedir fakat O'nun çocuklara yüzme öğreteceğinden kuşku duymaktadır:

“Sie denkt an Fuat, der schwimmen kann. Er hat es beim Militär in einem See gelernt. Er kann schwimmen, aber hätte er es nur für seine Kinder gelernt?” (Özdoğan, 2011, s.48). (Gül, yüzme bilen eşi Fuat'ı düşünür. Eşi yüzmeyi askerde bir gölde öğrenmiştir. O, yüzebilmektedir fakat acaba çocukları için mi öğrenmiştir?)

Fuat bir şeyi yaparken genelde sadece kendisini düşünmektedir. Bu yüzden Gül kuşkuludur. Acaba yüzmeyi, çocuklarına öğretmek için mi öğrenmiştir? Fuat'ın gündeminde kızlarının eğitimi hiç olmamıştır. Gül de, eşinin kızları için yüzme öğrenmediğini bilmektedir.

Almanya'ya döndüklerinde Gül ve Fuat, çocuklara bakabilmek için çalışma vardiyalarını planlamışlardır. Buna göre birisi evde iken, diğeri işte olacaktır. Fuat kızı Ceren ile evde kaldığı zamanlarda sıkılmıştır ve küçük bir çocukla zaman geçirmek istemez:

“– Das geht so nicht, wir brauchen eine andere Lösung, ich kann nicht meine Zeit mit so einem kleinen Kind verbringen. Sie hört nicht auf mich, tut nicht, was ich sage, und möchte dauernd etwas anderes. Ich bin ein erwachsener Mann, ich kann nicht den halben Tag lang mit ihr spielen” (Özdoğan, 2011, s.49).

Fuat, burada kendisi için bir zorunluluk olmasına rağmen kızı Ceren'e bakmak istemiyor. Onunla evde geçireceği vakitte sıkılıyor ve bu yüzden kısıtlanacağını düşünüyor. Halbuki bir çocuğun annesine olduğu kadar babasına da ihtiyacı vardır ve çocuk onunla da vakit geçirmek istemektedir. Fuat'ın çocuklarından uzun zaman ayrı kaldıktan sonra da onlarla vakit geçirmek istememesi, onları özlemediği anlamına gelmektedir.

Ceyda sigara içmektedir ve bunu babasından gizlemektedir. Fakat babasının bu durumu anladığından şüphelenmektedir:

“Fuat legt eine Packung Lord auf den Tisch und lehnt sich zurück, ohne eine Zigarette zu nehmen. Er selber raucht Marlboro, Gül raucht Stuyvesant, nicht heimlich, aber auch nie in Fuats Gegenwart. Ceyda schaut auf die Packung und merkt, wie ihr heiß wird. Sie vermeidet es, ihren Vater anzusehen. Die Zigaretten waren in der Tasche ihrer Jacke. Die hinter der Gartentür hing. Ceyda wagt kaum zu atmen und wartet. Wartet, dass ihr Vater etwas sagt, aber der schaut nur auf den Fernseher, allenfalls ein leichtes Grinsen kann man ausmachen. Er holt seine Marlboros aus der Hemdtasche unter seinem Pullunder und steckt sich eine an.

Ceyda weiß nicht, was sie tun soll. Sie spürt, dass sie rot ist, sie weiß, dass ihr Vater keine Zweifel daran hat, wem die Lord gehören. Soll sie etwas sagen, muss sie etwas sagen, wird er etwas sagen?

Gül begreift ziemlich schnell, was gerade geschieht. Sie hat ihre Tochter zwar nie rauchen sehen, aber sie hatte mehr als eine Ahnung. Sie kann die Hitze, die Ceyda neben ihr ausstrahlt, spüren. Innerlich schilt sie ihre Tochter für die Unvorsichtigkeit” (Özdoğan, 2011, s.111).

(Fuat masanın üzerine bir paket Lord sigarası bırakıyor ve bir tane sigara almadan arkasına yaslanıyor. Kendisi Marlboro, Gül ise Stuyvesant içiyor, gizli değil, fakat Fuat’ı karşısında içmiyor. Ceyda pakete bakıyor ve kendisini sıcak bastığını hissediyor. Babasına bakmaktan kaçınmıyor. Sigaralar ceketinin cebindeydi. Ceket, bahçe kapısının arkasında asılıydı. Ceyda, nefes almaya cesaret edemiyor ve bekliyordu. Babasının kendisine bir şey söylemesini bekliyordu fakat o sadece pencereden bakıyordu, nihayet hafif bir gülüşü görüldü. Süveterin altından gömlek cebinden Marlborosunu alıyor ve bir tane yakıyor.

Ceyda ne yapacağını bilmiyor. Kızardığını seziyor, Lord sigarasının kime ait olduğunu babasının bildiğinden hiç şüphesi yok. Bir şey söylemesi gerekir mi, söylemeli mi, babası bir şey söyler mi?

Gül, neler olur bittiğini hemen seziyor. Kızını sigara içerken hiç görmemişti fakat şüpheden fazlasına sahipti. Ceyda’nın onun yanındaki sıcaklığını hissedebiliyor. İçinden, dikkat etmediği için Ceyda’ya kızıyor.)

Ceyda sigara içiyor fakat babasının bundan haberi yoktur. Gül de sigara içmektedir fakat eşinin yanında içmemektedir. Bu, Gül’ün eşine olan saygısından ileri gelmektedir. Fuat, Ceyda’nın sigara içtiğini anlamış olmalıdır ki, onun içtiği sigaradan masanın üstüne koymuştur. Bu, Ceyda’ya verdiği bir mesajdır fakat onu incitecek, rencide edecek bir söz

söylememiş, bir davranışta bulunmamıştır. Fuat, sigara paketini Ceyda'nın ceketinin cebinde bulmuş ve masaya koymuştur. Fuat bu durumu anlayışla karşılamış, Ceyda'nın genç bir kız olarak sigara içmesini yadırgamamış, ama öğrendiğini de Ceyda'ya hissettirmiştir. Gül ise Ceyda'nın sigara içtiğini seziyordu fakat kızına bir şey demiyordu. Bu durumu babasına hissettirmesine kızmaktadır. Bu gibi durumlarda Türk toplumunda genelde anneler kızlarının durumlarını babalarından saklarlar, babanın kızının sigara içmesini öğrenmemesi için ona destek olurlardı. Gül, Ceyda'nın bu durumda dikkatsiz davrandığını ve babasının Ceyda'nın sigara içmesini öğrenmesinde sorumlu olduğunu ifade etmektedir.

Ceren ve Ceyda babalarından duygusal olarak uzak durmaktadırlar. Bu durum Fuat'ı rahatsız etmektedir. Bu durumda Fuat eşi Gül'ü kızları kendisine karşı kışkırtmakla suçlar:

“– Du bringst meine Töchter gegen mich auf, beschuldigt Fuat sie neuerdings, es ist kaum fassbar, ich bin ihr Vater, aber egal, wo ich bin, sie sind nicht dort. Ich setze mich in die Küche, und Ceyda steht auf und geht raus, ich komme ins Wohnzimmer, Ceren geht, nicht mal im Garten ist eine der beiden länger als zwei Minuten, wenn ich auch dort bin, selbst wenn sie gerade dort arbeiten, lassen sie alles stehen und liegen, als müssten sie noch schnell herausfinden, wo der Pfeffer wächst. Du sitzt den ganzen Tag zu Hause und wäschst das Hirn meiner Töchter mit Kernseife, mit Kernseife und einem Antimännershampoo, du machst hier eine Weiberfront gegen mich auf, man kann sich in seinem eigenen Heim nicht mehr wohlfühlen, das ist doch nicht fassbar” (Özdoğan, 2011, s.128).

(“Kızlarımı bana karşı ortaya atıyorsun”, diye Fuat son zamanlarda eşini suçlamaya başlar. İnanılır gibi değil, ben onların babasıyım, ben neredeysem, onlar orada değiller. Mutfakta oturuyorum, Ceyda kalkıyor ve dışarıya çıkıyor, oturma odasına gidiyorum, Ceren kalkıp gidiyor, şayet ben oradaysam ikisinden biri iki dakikadan fazla bahçede durmuyorlar, orada çalışsalar bile, karabiberin nerede yetiştiğini bir an evvel bulmak zorundalarıymış gibi her şeyi bırakıp gidiyorlar. Sen tüm gün evde oturuyorsun ve kızlarımın beynini sabunla ve erkek karşıtı şampuanla yıkıyorsun, burada bana karşı kadın cephesi açıyorsun. İnsan kendi evinden artık huzurlu hissetmiyor, inanılır gibi değil.)

Fuat bu paragrafta kızlarının kendisinden uzak durmasının suçlusu olarak eşi Gül'ü görmektedir. Gül'ü kızlarını kendisine karşı kışkırtmakla suçlamaktadır. Fakat kızların

kendisinden bu kadar uzak durmalarının sebebi Fuat'ın bizzat kendisidir. Fuat, bu zamana kadar kızlarıyla yakından ilgilenmemiş, onlara babalık yapmamıştır. Fuat'ın gündeminde hiçbir zaman kızları olmamıştır. Onlar, babaannelerinin yanında kalırken, onları aramamış, onları devamlı düşünen ve onlara mektup yazan eşi Gül'ü ise eleştirmiştir. Kızlarıyla henüz onlar küçükken duygusal yakınlık kuramayan Fuat, şimdi ise bunun sonuçlarını kızların kendisinden uzak durmasıyla yaşamaktadır.

4.4. Gül - Kız Kardeşleri İlişkisi

Gül, annesi erken yaşta öldükten sonra kız kardeşleri ile birlikte onları üvey anne büyütür. Kardeşlerinin en büyüğü olarak da küçük kardeşlerine hep o bakmıştır. Bu yüzden Gül, kardeşlerini çok sever.

Gül ailesi ile birlikte Türkiye'ye tatile gelir. Bu tatilde kız kardeşleri ile görüşür. Kendisinden bir küçük olan kız kardeşi Melike İstanbul'da üniversitede okumaktadır. Babasının gönderdiği paranın yetmediğini söyler ve ablasından kendisine maddi destek olmasını talep eder. Gül ise kardeşinin bu talebine olumlu yanıt verir fakat bunu nasıl yapacağı konusunda emin değildir:

“– Was Vater mir schickt, reicht hinten und vorne nicht, sagt sie, ich muss sogar die Zigaretten rationieren. Aber ich möchte dieses Studium beenden. Meinst du nicht, du könntest etwas dazu beisteuern?”

“– Natürlich, sagt Gül und fragt sich gleichzeitig, wie sie das bewerkstelligen soll” (Özdoğan, 2011, s.48).

(– Melike: Babamın bana gönderdiği tamamıyla yetmiyor, sigarayı bile karneye bağlamam gerekiyor. Fakat bu eğitimi tamamlamak istiyorum. Buna katkı sağlamayı düşünmez misin?

– Gül: Elbette derken, bir yandan da nasıl yapacağını kendi kendine sormaktadır.)

Gül, kız kardeşlerine yardım etmek istiyor fakat bir yandan da kocasının tepkisinin nasıl olacağından emin değil. Burada Gül kardeşi ve eşi arasında kalmıştır. İki tarafı da üzmemektedir. Gül, para kazanmasına rağmen, harcama konusunda bağımsız değildir çünkü parasını eşi Fuat idare etmektedir.

Eşi Fuat, Gül'ü fiziki olarak beğenmediğini ve kardeşi Melike gibi sportif bir görünüşe sahip modern kadınlardan hoşlandığını söyler:

“– Ich mag keine dicke Frauen, ich mag es am liebsten, wenn eine Frau schlank ist wie diese Ansagerinnen im Fernsehen. Moderne Frauen, ein wenig sportlich, schön rank wie deine Schwester Melike, obwohl deren Teint mir zu dunkel wäre” (Özdoğan, 2011, s.58). (Fuat: Şişman kadınları beğenmiyorum, en çok televizyondaki sunucular gibi ince boylu kadınlardan hoşlanıyorum. Kız kardeşin Melike gibi bir sportif modern kadınlardan.)

Gül, kardeşi Melike’nin sadece dış görünüşü ile değerlendirilmesinin doğru olmadığını düşünür:“Dass sie aber oft ungerecht ist und immer auf ihren Vorteil bedacht, was eine gute Figur denn zu bedeuten hat, wenn das Herz dahinter hart ist. Doch so redet Gül nicht über ihre Familie, sie schweigt lieber” (Özdoğan, 2011, s.58).

(“İnsanın kalbi katı ise, onun dış görünüşünün kendisine bir avantaj sağlaması ne kadar adildir.” diye düşünür Gül. Fakat Gül aile hakkında konuşmaz, susmayı tercih eder.)

Gül, bu örnekte kardeşi Melike’nin dış görünüşünün arkasında katı bir kalbi olduğunu düşünmekte ve O’nu sadece dış görünüşü ile değerlendiren eşi Fuat’ı eleştirmektedir. Fakat Gül her zamanki gibi ailesine karşı eleştirileri içinden yapmakta, huzursuzluk çıkmasını diye onlara karşı bir şey söylememektedir. Bu tavrı, eşine olan saygısından ve kardeşlerine olan sevgisinden kaynaklanmaktadır.

4.5. Gül - Babası İlişkisi

Timur kızı Gül’ü çok severdi. Gül de babasını çok seviyordu. Timur, Gül’ün güzel yemek yaptığını ve bu lezzetin ölen annesinin yemeklerine benzediğini söylüyor:

“– Mögen die Hände, die das gekocht haben, kein Leid erfahren, sagt der Schmied, es ist köstlich geworden, wo hast du das nur gelernt, von Arzu sicherlich nicht, du kochst wie deine selige Mutter” (Özdoğan, 2011, s.144).

(“Ellerin dert görmesin” dedi Demirci, yemek nefis olmuş, bunu nerden öğrendin, kesinlikle Arzu’dan değil, rahmetli annen gibi yemek yapıyorsun.)

Gül’ün ölen annesinden yemek yapmayı öğrenmesi mümkün değildi çünkü Gül çok küçük yaşta iken annesi vefat etmişti. Demirci Timur’un kızının yemeklerinin lezzetini ölen eşinin yemeklerine benzetmesi, demircinin eski eşine olan özleminden ve kızına olan düşkünlüğünden, ona olan sevgisinden kaynaklanmaktadır.

Gül, kızı Ceren ile Türkiye’ye kesin dönüş yaptıktan sonra, babası Timur ile sık sık görüşmeye başlamışlardı:

“Als Kind hat Gül viel Zeit bei ihrem Vater in der Schmiede verbracht, und später, als sie jungverheiratet war, kam Timur sie nahezu jeden Morgen im Haus ihrer Schwiegereltern besuchen. Nun kommt er meist vormittags vorbei, sitzt mit seiner Tochter in der Küche, die wie der Rest des Hauses längst eingerichtet ist. Er legt seine Mütze auf den Tisch, und während Gül das Mittagessen bereitet, sprechen die beiden von alten Zeiten, davon, wie verstreut die Geschwister nun sind, über das Wetter, die Apfelernte, die Kühe, den riesigen Kühlschrank aus Deutschland, über Ceren und die Schule, über Ceyda und die bevorstehende Geburt, darüber, dass Fuat nun wieder wie ein Jungeselle in einem kleinen Apartment wohnt, über das Leben in der Heimstraße, über das Trocknen der Aprikosen, die Käfer im Walnussbaum, über die Enkel und Nichten, über Suzan, die in Italien lebt und nicht mal mehr im Sommer kommt” (Özdoğan, 2011, s.148).

(Gül çocukken babasının demirci dükkânında çok zaman geçirirdi ve daha sonra Gül erken evlendiğinde, Timur her sabah Gül’ün kayınvalidesinin evine gelir, onu ziyaret ederdi. Şimdilerde Timur, öğleden önceleri uğrar, evin diğer yerleri gibi çoktandır döşeli olan mutfakta oturur. Şapkasını masanın üstüne koyar, Gül öğle yemeği hazırlarken, eskilerden konuşurlar, kardeşlerin nasıl dağınık olduğunu, havalardan, elma hasadından, ineklerden, Almanya’daki geniş buzdolabından, Ceren ve okulundan, yaklaşan doğumdan, Fuat’ın tekrar bir bekâr gibi küçük bir evde yaşadığından, Heimsstraße’daki yaşamdan, kayısı kurularından, ceviz ağacındaki böceklerden, torun ve yeğenlerden, İtalya’da yaşayan ve artık yazları Türkiye’ye gelmeyen Suzan’dan konuşuyorlar.)

Gül ve Timur burada uzun zaman ayrı kalmalarından dolayı özlemlerini gideriyorlar. Gül artık iki yetişkin kız sahibi ve yakında anneanne olacak bir kişidir. Babası onu küçük yaşta evlendirdiği için sık sık evinde ziyaret eder, halini hatırını sorardı. Genç yaşta vefat eden karısına benzettiği için de Gül’ü ayrıca daha fazla severdi. Demirci Timur, Gül’ün Türkiye’ye geri dönmesine çok sevinmiştir ve onunla vakit geçirmekten keyif almaktadır. Gül, babasına olan sevgisini, ona kavuştuğu için duyduğu mutluluğu aşağıdaki paragrafta anlatmaktadır:

“Wenn Gül das Geräusch des Mopeds ihres Vaters vor dem Haus hört, das Ersterben des Motors, den Klang beim Ausklappen des Ständers, dann ist es jedes Mal, als würde alles in ihr weich werden und loslassen, als würde man halb erfroren in einen Hamam gehen, wo die warmen Dampfschwaden dem Tag sein Gewicht nehmen. Kein Vergleich mit dem Klingeln des Telefons mitten in der Nacht, wenn es endlich

eine Verbindung gab, dieses Hochschrecken aus dem Schlaf, der trunkene Weg die Treppe hinunter, die Notwendigkeit, sich kurzzufassen" (Özdoğan, 2011, s.148).

(Gül, babasının motosikletinin sesini kapının önünde duyduğunda, motorun durduğunu, sandalyenin kapandığını duyduğunda, her seferinde içinin yumuşamış ve salıvermiş gibi, yarı donmuş şekilde Hamama gitmiş gibi ve orda kilo verdiren buhar dumanı almış gibi oluyor. Bu gece yarısı çalan, uykudan korkarak uyanılan, kısa bir konuşma yapmak için sarhoş gibi merdivenlerden aşağı inerek bağlanılan telefon sesi ile kıyaslanamaz.)

Gül, Türkiye'ye döndüğünden ve babasını her gün görebildiğinden dolayı çok sevinçlidir. Yüz yüze görüşmenin, sevdiği kişinin karşısında olmasının uzaktan telefonla yapılan görüşmeden çok daha iyi olduğunu anlatmaktadır. O zamanki şartlarda Almanya'dan Türkiye'ye telefonla bağlanmak çok zordu. Bazen bağlantı gece yarısına denk geliyor, insanlar uykularından uyanmak zorunda kalıyorlardı. Gül'ün özleminin ancak yüz yüze görüşme ile dindiğini ifade edilmektedir.

4.6. Damat - Kayınpeder İlişkisi

Demirci, kızı Gül ve torunlarının Türkiye'ye dönmelerini beklemektedir. Fakat Fuat'tan aldığı cevap onu üzmüştür:

– Das Haus ist ja nun so gut wie fertig, sagt der Schmied, eine Woche vielleicht noch oder zwei. Von mir aus drei. Und dann kommt ihr wieder und wohnt hier?

– Nein, sagt Fuat, nein, wir haben ja nicht ausgesorgt, nur weil wir nun ein Haus haben. Wir lassen noch ein Stockwerk draufsetzen, damit wir vermieten können, damit wir ein Einkommen haben.

– Ein Stockwerk, der Rest steht, das dauert keine sechs Monate. Doch das Lächeln auf Timurs Lippen ist bereits erstorben" (Özdoğan, 2011, s.95).

(Ev neredeyse hazır, dedi Demirci, bir ya da iki hafta içinde. Bence üç. Sonra buraya gelip burada oturacak mısınız?

– Hayır dedi Fuat. Bunu düşünmedik, şimdilik sadece ev sahibi olduk. Üstüne bir kat çıkmak istiyoruz, kiraya verelim ve bir gelir sahibi olalım diye.

– Kalanı duran altı ay sürmeyen bir kat. Fakat Timur'un dudaklarındaki gülüş ölmüştü.) Burada kayınpeder Timur, kızı Gül ve ailesinin kesin dönüş yapacaklarını ümit etmektedir çünkü kızı ve torunlarını çok özlemektedir. Damadı Fuat'ın geriye dönmeyeceklerini, sadece burada bir ev sahibi olmak için ev yaptırdıklarını söylemesi, Timur'u üzmüş ve hayal kırıklığına uğratmıştır. Almanya'ya yapılan işçi göçleri, ilk

başlarda birkaç yıl çalışıp, para biriktirip, geri dönme şeklinde düşünülmüştü fakat ilerleyen yıllarda bu devamlı bir ikamete dönüştü. Türkiye’de, çocuklarının geri dönmelerini bekleyen aileler yıllarca büyük bir özlem yaşamışlardır.

4.7. Enişte - Baldız İlişkisi

Türk toplumunda kadının kardeşleri, kadının kocasına ‘enişte’ diye hitap eder. Sadece kadının kardeşleri değil, o ailedeki kendisinden küçük herkes kadının eşine bu şekilde hitap eder. Enişte, kardeşler için ablaları nasılsa, o da o kadar yakın sayılır. Bir ‘abi’ pozisyonunda hep yardımcı, koruyucu ve kollayıcıdır.

Gül ailesi ile birlikte Türkiye’ye tatile gelir. Bu tatilde kız kardeşleri ile görüşür. Kendisinden bir küçük olan kız kardeşi Melike İstanbul’da üniversitede okumaktadır. Babasının gönderdiği paranın yetmediğini söyler ve ablasından kendisine maddi destek olmasını talep eder. Gül ise kardeşinin bu talebine kuşkulu bir şekilde olumlu yanıt verir:

“– Was Vater mir schickt, reicht hinten und vorne nicht, sagt sie, ich muss sogar die Zigaretten rationieren. Aber ich möchte dieses Studium beenden. Meinst du nicht, du könntest etwas dazu beisteuern?”

“– Natürlich, sagt Gül und fragt sich gleichzeitig, wie sie das bewerkstelligen soll. Fuat verwaltet das Geld und würde sagen: Haben wir sonst nichts zu tun, als deine Schwester zu unterstützen, die sich ein lotteriges Studentenleben in Istanbul leistet? Wahrscheinlich geht sie sogar auf die Straße und liefert sich Schlachten mit der Polizei, deine feine Schwester. Das kommt von diesen linken Ideen, davon werden die Leute faul, und das sollen wir unterstützen, solchen Leuten sollen wir den Rücken stärken?” (Özdoğan, 2011, s.48)

(– Melike: Babamın bana gönderdiği tamamıyla yetmiyor, sigarayı bile karneye bağlamam gerekiyor. Fakat bu eğitimi tamamlamak istiyorum. Buna katkı sağlamayı düşünmez misin?

– Gül: Elbette derken, bir yandan da nasıl yapacağını kendi kendine sormaktadır. Parayı Fuat idare ediyor ve şöyle der:” İstanbul’da ahlaksız bir öğrenci hayatı yaşayan kardeşini desteklemekten başka işimiz yok mu? Muhtemelen caddelere çıkıyor ve polislerle çatışıyor senin narin kardeşin. Bunlar insanları aptallaştıran sol görüşlü fikirlerden geliyor ve bu tür insanları destekleyip, arkasını sağlamlaştırmalı mıyız?)

Gül, kardeşi Melike’nin kendisinden maddi destek istemesine olumlu yanıt verir fakat yardım edip edemeyeceğine emin değildir. Çünkü parayı eşi Fuat idare etmektedir.

Melike'nin Gül'den maddi destek istemesi Fuat'ı rahatsız etmiştir. Gül'ün kardeşine yardım etme isteğine karşı çıkar. Melike'nin zararlı siyasi faaliyetler içinde olduğunu düşünmektedir.

Bu örnekte, enişte Fuat baldızı Melike'ye karşı olumsuz bir tutum içerisindedir. O'nun İstanbul'da gayri ahlaki davranışlar ve zararlı siyasi faaliyetler içinde olduğuna inanır. Melike'nin rahat davranışlarını, sol görüşe sahip olmasını Fuat tasvip etmez. Buradan Fuat'ın sağ görüşlü birisi olduğu anlaşılmaktadır. Fuat'ın kendi kızları ve eşi ile arasındaki ilişkiler çok zayıf iken, onun baldızları ile ilişkisinin iyi olması tuhaf bir durum olurdu.

4.8. Gül - Arkadaşları İlişkisi

Gül ve Fuat hafta sonları dışarıya, kendileri gibi çalışmaya gelen Türk hemşerileri ile buluşmaya gidiyorlardı. Heimstraße'da Türk yoktu ama o bölgede yaşayan 50 Türk'ün hemen hemen hepsi kendileri ile aynı durumdaydı:

“Doch an den Samstagen und Sonntagen gehen Fuat und Gül auch aus, treffen sich mit Landsleuten. In ihrer Straße wohnen keine Türken, aber insgesamt sind sie gut fünfzig in diesem Ort. Häufig sind es junge Männer wie Fuat, einige ledig, andere haben Frau und Kinder in der Türkei gelassen” (Özdoğan, 2011, s.9).

(Cumartesi ve Pazar günleri Fuat ve Gül dışarıya çıkıyorlar ve hemşerileri ile buluşuyorlar. Onların bulunduğu caddede hiç Türk yok fakat yaşadıkları bölgede toplam elli kişiler. Bu kişiler çoğunlukla Fuat gibi gençler, bazıları bekâr, diğerleri ise eş ve çocuklarını Türkiye'de bırakmışlar.)

Gurbette yaşayan insanlar her zaman birbirine daha yakın olmuşlardır. Bu örnekte; Anadolu'da yaşayan ve birbirlerini hiç tanımayan, aynı amaç için Almanya'da bulunan insanların bir araya geldikleri anlaşılmaktadır. İnsanlar bu şekilde bir araya gelerek, kendi kültürlerini, alışlagelmiş yaşam tarzlarını sürdürmüşlerdir. Ayrıca bu buluşmalar, zamanla farklı alanlarda dernekleşmeye gidilmesine sebep olmuş, böylece gurbetteki insanların sorunlarına, problemlerine ve/veya herhangi bir ihtiyaçlarına daha çabuk ve kolay çözüm bulunmasına katkı sağlamıştır.

Nadiye ve Ozan, Gül ve Fuat'ın aynı bölgede yaşayan Karadenizli arkadaşlarıydı. Zaman zaman buluşup, sohbet ediyorlardı. İyi anlaşıyorlardı:

“Ozan wohnt mit seiner Frau Nadiye und ihrem Sohn Ergün in der Nähe, und sowohl Fuat als auch Gül besuchen sie gerne. Fuat, weil Ozan ebenfalls gerne mal einen hebt, wie sich die beiden ausdrücken, und weil sie außerdem der Hang zum Glücksspiel und die Gier nach schnellem Geld verbindet. Gül, weil Nadiye wie eine bodenständige Frau wirkt, die genau weiß, was sie will, obwohl sie noch jünger ist als Gül” (Özdoğan, 2011, s.9).

(Ozan, eşi Nadiye ve oğlu Ergün ile yakınlarda oturuyorlardı ve hem Fuat hem de Gül onları ziyaret etmeyi seviyorlardı. Fuat, Ozan da içmeyi sevdiğinden ve her ikisi de şans oyunlarına düşkün ve çabuk para kazanma hırsları olduğundan ötürü, Gül ise Nadiye'nin kendisinden daha genç olmasına rağmen, ne istediğini bilen karakteristik bir tip olduğundan dolayı bu aileyi ziyarete geliyorlardı.)

Burada hem Fuat hem de Gül kendi karakterlerine uygun kişilerle arkadaşlık yapıyorlar. Fuat ve Ozan, birlikte içki içmeyi ve şans oyunu oynamayı sevdiğinden arkadaşlık yapıyorlar. Gül ve Nadiye ise, iyi anlaştıkları için, birbirlerinin halinden anladıkları için arkadaşlık yapıyorlar. Gurbete çalışmaya gitmiş iki aile. Almanya'da hiçbir akrabaları yok. Yabancı bir toplum ve kültürde yaşıyorlar. Bu durumda birbirlerine çok daha fazla ihtiyaçları var. Gurbetteki bu durum, genel anlamda Türk aileleri birbirine yakınlaştırmıştır.

Nadiye'nin kısa bir süre hastanede yatması gerekiyordu. Küçük oğlu Ergün'ü bu süre zarfında kime bırakacağını bilemiyordu. Gül, Nadiye'ye yardımcı olmak istiyordu:

“ – Was soll ich nur mit dem Kleinen machen, sagt Nadiye, den kann ich ja nicht mit ins Krankenhaus nehmen. Ob sie Ozan wohl freigeben von der Arbeit? Aber was soll dann der arme Mann den ganzen Tag mit dem Kind? Ach, Gül, wenn du nicht deine Leute hast, die dir den Rücken stärken, dann ist das Leben noch härter.

– Ich kann Ergün nehmen, sagt Gül, und an Nadiyes Augen kann sie erkennen, dass diese nicht mit dem Angebot gerechnet hat. Oder gar darauf spekuliert. Gül würde sie für diesen überraschten Blick am liebsten umarmen. Ein Mensch, dessen Herz rein ist” (Özdoğan, 2011, s.11).

(– Nadiye: Bu küçük çocukla ne yaparım ben, onu hastaneye götüremem ki. Ozan'ı işten çıkarırlar mı ki? O zaman bu zavallı adam bütün gün çocukla ne yapar? Ah Gül, sırtını dayadığın bir yakının olmazsa, hayat daha zor oluyor.

– Gül: “Ben Ergün’ü alabilirim” der ve Nadiye’nin gözlerinden bu teklifi beklemediğini anlar ya da bunu hayal etmiştir. Gül, bu şaşkın bakış için ona sarılmayı çok isterdi. O, kalbi temiz bir insan.)

Bu örnekte Gül, arkadaş olmanın gereğini yapıyor. Gurbette olan iki ailenin, zorda kaldığı durumlarda birbirlerine yardım etmesi kadar doğal bir şey olamaz. Böylelikle Gül, hem Nadiye’ye yardım etmek istiyor, hem de çocuklarına olan özlemini dindirmek istiyor. Ayrıca, Fuat’ın evde olmadığı zamanlarda vakit geçirebilmek için kendine bir meşgale arıyor.

Gül’ün çalıştığı yerde Sonja isimdeki ustabaşı kadının Gül’ün yanında sesli bir şekilde yellenmesi Gülü şoke etmiştir. Aşağıdaki aralarında geçen diyalog, iki insanın yetiştikleri kültüre bağlı olarak, aynı duruma verdikleri farklı tepkinin çok açık bir örneği olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Als sie im Vorraum der Toilette standen, konnte man von Sonja zwei Geräusche gleichzeitig hören, ein leises Aaah aus ihrem Mund und einen lauten Pup aus ihrem Darm.

Gül sah sie erschrocken an. Sie hatte noch nie gehört, dass ein Erwachsener so ungehemmt furzte. Das gehörte zu Dingen, die man einfach nicht machte. Man schlug nicht die Beine übereinander im Beisein von Älteren, man rauchte nicht vor ihnen, Teller und Schüsseln, die man von Nachbarn oder Freunden geborgt hatte, gab man nicht leer zurück, Frauen fluchten nicht, zumindest nicht in Männergesellschaft, man ging nicht halbnackt auf die Straße, und man ließ nicht öffentlich einen fahren.

Sonja lachte, als sie sah, was für ein Gesicht Gül machte.

– Luft, sagte sie und schlug sich auf den Unterbauch, es ist nur Luft, und die muss raus” (Özdoğan, 2011, s.21).

(Tuvaletin önünde beklerlerken, Sonja’dan iki ses duyuldu. Ağzından kısık bir Ah sesi ve bağırsaklarından yüksek bir yellenme sesi. Gül şok olmuştu. Bir yetişkinin bu şekilde rahatça yellendiğini daha önce hiç duymamıştı. Bu, kolayca yapılmayan şeylerdendi. Yaşlıların yanında bacak bacak üstüne atılmazdı, onların yanında sigara içilmezdi, arkadaşlardan ve komşulardan ödünç alınan tabaklar boş geri gönderilmezdi, kadınlar en azından erkeklerin içinde küfretmezlerdi, yarı çıplak dışarı çıkılmazdı, insanların içinde açıkça yellenilmezdi.

Sonja Gül’ün yüz ifadesine bakıp, ona güldü.

– Hava dedi, Sonja. Karnına vurdu , “O sadece hava, ve dışarı çıkması gerekir” dedi.)
Bu örnek; Türk ve Alman toplumlarının çok farklı değerlere sahip olduğunu anlamak açısından önemlidir. Burada Alman Sonja isimli kadının herkesin içinde yellenmesi ve bunu gayet normal bir davranış kabul etmesine karşın, Türk toplumunda herkes tarafından ‘ayıp’ kabul edilen aynı davranışa Gül’ün gösterdiği tepki söz konusudur. Türk toplumunda; büyüklerin yanında bacak bacak üstüne atmak, yine büyüklerin (anne ve baba) yanında uzanmak, yanlarında sigara içmek, kadının eşinin yanında sigara içmesi, küfürlü ve argo konuşmak, kendinden büyüklere ismi ile hitap etmek, toplu ulaşım araçlarında yaşlılara yer vermemek, Anadolu’da bazı bölgelerde kadının eşini ismi ile çağırması, büyükanne ve büyükbaba yanında kişinin kendi çocuklarını kucağına alıp sevmesi vb. davranışlar ayıp ve uygunsuz karşılanırdı. Buna karşın, burada saydığımız davranışlar Alman toplumunda normal davranışlardır ve toplum içinde yadırganmaz. Gül, buradaki kültüre bağlı olarak ortaya çıkan davranışlara alışma sürecini yaşamakta ve bu süreç bir kültür çatışması olarak ortaya çıkmaktadır.

Gül, arkadaş çevresi tarafından çok güvenilir biridir. İnsanlar, onu çok cana yakın ve samimi buluyorlar. İş arkadaşı Saniye de ona tüm hayatını anlatıyor. Gül, aşağıdaki paragrafta bu duruma karşı şaşkınlığını ifade ediyor:

“Eine Stunde später sitzen sie in Güls Küche, Fuat ist bereits zur Arbeit gegangen, und Saniye raucht eine Zigarette nach der anderen, während sie erzählt. Im Laufe der Jahre wird Gül sich noch oft fragen, warum die Menschen gerade ihr vertrauen, warum sie all diese Geschichten zu hören bekommt, die selten erzählt werden. Warum so viele Leute ausgerechnet sie auswählen, um ihr Leid zu teilen, warum Menschen glauben, Worte, die an sie gerichtet sind, könnten eine Hilfe sein.”
(Özdoğan, 2011, s.32)

(Bir saat sonra Gül’ün mutfağında oturuyorlar, Fuat yeni işe gitti ve Saniye anlatırken arka arkaya sigara içiyor. Yıllar boyunca Gül, insanların ona neden güvendiğini, neden onun nadiren anlatılan bu hikâyeleri duyduğunu, kendisine sıklıkla sorar. Neden birçok kişi özellikle acılarını paylaşmak için onu seçiyorlar, neden insanlar onun söylediği kelimelerin bir yardım sağlayacağına inanıyorlar.)

Gül, insani yönü ağır basan bir kişidir. Aile ilişkilerinde bu anlaşılmaktadır. Kızlarını devamlı düşünmektedir. Kocasını ile kavga etmez, evde huzursuzluk çıkarmaz, genelde olayları kendi içinde yaşamaktadır. Çevresine, komşularına, arkadaşlarına yardımcı olmaktadır. İnsanlarla iletişimi güçlüdür. Bu yüzden çevresine güven verir. İnsanlar onun

aklına ve olgunluğuna güvenir ve vereceği tavsiyelerin sorunlarına bir çözüm olabileceğine inanırlar. Bir de gurbet elde çalışırken, insanların etrafında kendi yakınları olmadığı için, insanlar güvendikleri kişilere karşı daha rahat açılabilirler.

Fuat, küçük kızı Ceren’le evde vakit geçirmek istemez. Bunu üzerine arkadaşı Nadiye, kendisine Ceren’e bakmayı teklif eder:

“– Das geht so nicht, wir brauchen eine andere Lösung, ich kann nicht meine Zeit mit so einem kleinen Kind verbringen. Sie hört nicht auf mich, tut nicht, was ich sage, und möchte dauernd etwas anderes. Ich bin ein erwachsener Mann, ich kann nicht den halben Tag lang mit ihr spielen.

Nadiye und Ozan wohnen nicht weit weg, und es ist Nadiye, die Gül anbietet, auf Ceren aufzupassen.

– Ich habe eh zwei kleine Kinder und bin daheim, eins mehr macht doch nichts aus, und sie ist ja schon groß, sie wird mir eine Hilfe sein und auf die beiden Jungs ein wenig achtgeben” (Özdoğan, 2011, s.50).

(– Bu böyle olmaz, başka bir çözüme ihtiyacımız var, zamanımı küçük bir çocukla geçiremem. Beni dinlemiyor, dediğimi yapmıyor ve her zaman başka şeyler istiyor. Ben yetişkin bir adamım, yarım gün sürekli onunla oynayamam.

Nadiye ve Ozan çok uzakta oturmuyorlar ve Nadiye Gül’e Ceren’e bakmayı teklif ediyor.

– Zaten iki küçük çocuğum var ve evdeyim, bir tane daha olursa bir şey olmaz, hem zaten o da büyük ve bana yardımcı da olur ve iki küçüğe göz kulak olur.)

Burada zor durumda kalan Gül’ün yardımına arkadaşı Nadiye koşuyor. Kızı Ceren’e bakmayı teklif ediyor. Nadiye bunu hiçbir karşılık beklemeden yapmaktadır. İki arkadaş arasında karşılıklı güven ve sevgi oluşmuştur. Yakınlarından uzakta gurbet hayatı yaşayan iki kişinin böylelikle arkadaşlık bağlarının kuvvetlendiği anlaşılmaktadır.

4.9. Gül - Komşuları İlişkisi

Türk toplumunda komşuluk müessesesi son derece önemlidir. ‘Komşu komşunun külüne muhtaçtır.’, ‘Komşusu açken tok yatan bizden değildir.’ anlayışı komşuluk ilişkilerinin temelini oluşturan anlayıştır. Her ne kadar endüstrileşmeyle birlikte, şehirler büyümüş, mesken tipleri değişmiş ve böylece eskisi gibi komşuluk adetleri uygulanamasa da, toplumumuzda komşuluk önemini korumaktadır. Aileler arasında uzun yıllara dayanan komşuluk ilişkileri kimi zaman akrabalık bağlarından da güçlü hale gelmektedir. Selim

Özdoğan'ın bu eserinde, Gül'ün yeni geldiği Almanya'da Türk ve/veya farklı milletlerden olan komşularıyla olan ilişkilerini örnekleriyle anlatılmaktadır.

Gül, Almanya'ya geldikten sonra yavaş yavaş çevresindeki komşularını tanımaya çalışıyordu:

“Gegenüber wohnen zwei griechische Männer, die stets in verschiedenen Schichten arbeiten und sich die Wohnung teilen, weil es billiger ist. Über ihnen wohnen ein griechisches Ehepaar und ein spanisches mit einem Kind. Im Erdgeschoss gibt es nur eine Wohnung, in der ein altes deutsches Paar lebt, das kaum rausgeht”(Özdoğan, 2011, s.9). (Karşı dairede farklı vardiyalarda çalışan ve daha ucuz olduğu için aynı evi paylaşan iki Yunanlı adam oturuyorlar. Onların üzerinde Yunan bir çift ve bir çocuklu İspanyol bir çift oturmakta. Zemin katında hiç dışarı çıkmayan yaşlı bir Alman çiftin oturduğu bir daire var.)

Türkiye'de komşuluk çok önemlidir. Komşu olabilmek için önce etrafında oturanları tanımak gerekmektedir. Gül için de komşuları ve onlarla ilişkileri son derece önemlidir. Bu yüzden Almanya'ya geldikten sonra Gül'ün ilk işi çevresindeki komşularını tanımak olmuştur.

Gül, İspanyol komşularının küçük oğlu Rafa ile tanışmıştır. Onunla her gün kapı önünde oturmakta ve birlikte Beştaş oyunu oynamaktadırlar. Gül, böylelikle Fuat'ın işten gelmesini beklerken vakit geçirmektedir:

“Einige Wochen lang sitzen sie nachmittags gemeinsam vor der Haustür, ein Schuljunge und eine Frau Anfang zwanzig, Mutter zweier Töchter, spielen Beştaş, mal redet Gül auf Türkisch auf ihn ein, mal spricht Rafa Spanisch mit ihr. Gül genießt diese ein, zwei Stunden, bevor sie reingeht, um Fuat das Frühstück zu bereiten”(Özdoğan, 2011, s.10). (Birkaç hafta boyunca öğleden sonraları birlikte kapının önünde oturuyorlar, bir okul çocuğu ve bir anne, henüz yirmili yaşların başında ve iki kızı var, Beştaş oynuyorlar, bazen Gül Türkçe konuşuyor, bazen de Rafa İspanyolca. Gül, Fuat'a kahvaltı hazırlamak için içeri gitmeden önce bir-iki saat burada zaman geçiriyor.)

Gül'ün bu davranışı, komşuluk ilişkilerine verdiği önemin yanı sıra, O'nun çocuklarına karşı olan özlemini de yansıtmaktadır. Gül'ün kendisine henüz ihtiyacı olan küçük çocuklarını kayınvalidesine bırakmış olması, O'nu son derece üzmektedir. Rafa ile olan arkadaşlığı, O'nu bir nebze de olsa rahatlatmaktadır.

Komşuluk ilişkileri burada da Türkiye'deki gibiydi. Birbirine gidip gelme âdetini burada da devam ettiriyorlardı:

“Huri, Işık, Ela und einige andere Frauen aus der Siedlung sitzen oft an den Wochenenden in einer der großen Küchen beisammen. Man trifft sich mal hier und mal da, aber nie zu häufig hintereinander bei derselben, damit man ihr nicht zur Last fällt. Wenn die Männer dabei sind, sitzen sie in der Stube, die kleiner ist als die Küche, rauchen, spielen Karten, manchmal läuft ein Radio, ein Tonband oder gar ein Kassettenrecorder, es gibt Tee und spätestens nach Einbruch der Dunkelheit auch Alkohol” (Özdoğan, 2011, s.40).

(Huri, Işık, Ela ve aynı bölgede oturan bazı diğer kadınlar hafta sonları sıklıkla büyük bir mutfakta birlikte oturuyorlar. Bazen orda, bazen burada ama üst üste aynı yerde çok sık olmuyor ki böylece birine yük olunmasın. Erkekler de evde ise, mutfaktan daha küçük olan odada otururlar, sigara içerler, kâğıt oynarlar, bazen radyo çalar, ses bandı ya da kasetçalar, çay vardır ve karanlık çöktükten sonra geç saatlerde ise alkol de alınır.)

Bu örnekte, Türkiye'deki komşuluk ilişkilerinin aynen Almanya'da da devam ettiği görülmektedir. Akşam oturmaları, sohbetler, çay içme, erkekler arasında kâğıt oynama ya da birlikte maç izleme, çocukların bir araya gelip kendi aralarında oyun oynamaları ve bu ziyaretleri sıra ile birinin evinde yapmaları Türk aile yapısında son derece yaygındır. Özellikle kitle iletişim araçlarının yaygın olmadığı, göçün yeni başladığı dönemlerde bu ev ziyaretleri daha sık yapılırdı. Türk toplumuna ait bu uygulamaları Almanya'da devam ettirerek kültürel yozlaşmaya karşı çıkılmış ve kendi toplumumuza ait kültürel değerlere sahip çıkılmıştır. Bu da daha sonra Almanya'da yetişen ikinci ve üçüncü nesil Türklerin asimile olmadan yaşamalarına katkı sağlayacaktır.

Gül, insanları burada daha iyi tanımıştı. Sadece bölgesel özellikleri değil, duyguları da tanımıştı artık. Eşinin “Almanya bir askeriye gibi. Burada her çeşit insan var.” sözünü şimdi daha iyi anlıyordu:

“Bei den Zusammenkünften in der Heimstraße begreift Gül erst wirklich, was Fuat meinte, als er sagte, das hier sei ihre Militärzeit. Sie trifft nicht nur Frauen aus den verschiedenen Regionen der Türkei, hört nicht nur von ihr fremden Bräuchen, die verblüffen oder gar erschrecken, wird nicht nur geübt darin, die verschiedenen Akzente auseinanderzuhalten, sondern sie lernt erst hier Neid und Missgunst richtig kennen, Heimtücke und Verschlagenheit” (Özdoğan, 2011, s.40).

(Heimstraße'daki toplantılarda Gül, Fuat'ın "Burası askerlik hizmeti gibi" sözünü daha iyi kavlıyor. Türkiye'nin farklı bölgelerinden kadınlarla tanışmakla kalmıyor, sadece onların hayrete düşüren ve korkutan tuhaf adetlerini duymakla kalmıyor, farklı şiveleri ayırt etme pratiği yapmakla kalmıyor, aynı zamanda kıskançlık ve çekememezlik duygularını, hainliği ve kurnazlığı burada gerçekten öğreniyor.)

Burada Gül, Türkiye'nin farklı bölgelerinden insanlarla bir araya gelmiştir ve onlarla komşuluk yapmaktadır. Böylece onları sadece görüşleri ve konuşmaları ile değil, aynı zamanda değişik duyguları ile de tanımıştır. Bu da onun için iyi bir hayat tecrübesi olmuştur. Kadınlar arasında birbirini çekememezlik, kıskançlık gibi duygular Almanya'daki Türk kadınlar arasında da oluşmaktadır. Kadınlar arasında komşuluk ilişkileri geliştikçe, bu tip durumlar da ortaya çıkmaktadır.

Gül'ün arkadaşı Havva'nın eşi Yunus Türkiye'ye gitmek zorundadır. Annesi çok hastadır ve ölmeden önce oğlunu son kez görmek ister. Fakat Yunus uçak bileti alacak parayı bulamaz. Tüm birikimini annesinin tedavisine harcamıştır. Türkler arasında güzel bir dayanışma örneği sergilenir. Sokakta, Türklere para toplanır. Birkaç saat içinde uçak bileti parası bulunmuştur:

"Er hatte ein Telegramm bekommen, seine Mutter lag im Sterben, er sollte kommen, so schnell wie möglich, wenn er sie noch einmal lebend sehen wollte. Yunus und Havva hatten nicht genug Geld für eine Flugkarte, ihre Ersparnisse waren geschmolzen, weil die Behandlung der Mutter so teuer war. Unter den Türken in der Straße wurde gesammelt. Als alle wussten, worum es ging, war es selbstverständlich, etwas zu geben, einen Betrag, den man nicht als geliehen betrachtete, sondern als geschenkt. Innerhalb von sechs Stunden kam genug Geld für einen Flug zusammen"

(Özdoğan, 2011, s.57).

(Yunus bir telgraf almıştı, annesi ölüm döşegindeydi, annesini son bir kez hayatta iken görmek istiyorsa acilen gelmeliydi. Yunus ve Havva'nın uçak bileti için yeterince paraları yoktu, birikimleri erimişti çünkü annesinin tedavisi çok pahalıydı. Caddede Türklere para toplandı. Herkes bu paranın neden toplandığını bildiğinden, bunu bir borç olarak değil, hediye olarak vermişlerdi. Altı saat içinde bir uçak bileti için yeterince para toplanmıştı.)

Bu örnek, Almanya'daki Türkler arasında dayanışmanın ne kadar yüksek olduğunu göstermektedir. Zor durumdaki birisine, hiç düşünmeden yardım edebilen insanlar çok fazladır. Bu ve benzeri durumlar Almanya'daki Türk toplumunu duygusal olarak

birbirine yakınlaştırmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, Türkler Almanya'ya göç ederken kültürel ve toplumsal değerlerini de beraber götürmüşlerdir. Ayrıca gurbette olmak, Türk toplumunun dayanışmasını arttırmıştır.

Komşuları yılbaşını Gül ve Fuat'ın evinde geçirmek istiyorlar. Komşuları onlara oturmaya gitmeyi seviyorlardı. Gül'ün samimi davranışları, Fuat'ın ise komşularına karşı eli açıklığı komşularını çekiyordu:

“Zwei Wochen vor Silvester fangen die Kinder in der Heimstraße schon an, ihre Eltern zu fragen: Gehen wir dieses Jahr wieder zu Tante Gül und Onkel Fuat? Feiern wir wieder bei Ceydas und Cerens Eltern?

Doch nicht nur die Kinder, auch die Erwachsenen gehen gerne zu den Yolcus. Die Frauen mögen Güls unaufgeregte Herzlichkeit, ihr warmes Lachen und ihren Eifer um das Wohlbefinden ihrer Gäste. Wenn Gül lacht und ihr Bauch und die Brüste wackeln, wünscht sich so manche, sie könnte auch so lachen, so losgelöst von allem, als sei ihr Lachen nur eine andere Art zu schweben. Und die Frauen bewundern, dass Gül sich Minuten später bei einer Geschichte eine Träne wegwischt, ergriffen von Melancholie oder Trauer oder Rührung. Manche glauben sogar, Gül könnte tiefer fühlen als sie, weil es nie so aussieht, als läge ihr etwas daran, ihre Gefühle auszustellen.

Die Männer hingegen, die zu den Yolcus kommen, würden es zwar ungern zugeben, aber sie sind beeindruckt vom Angebot in diesem Haus. Auch sonst ist Fuat über die Maßen spendabel, doch zu Silvester gibt er das Geld mit noch volleren Händen aus, der Alkohol, die Knabbereien sind schier unerschöpflich in diesem Haus, und die Summe, die er für Feuerwerk ausgibt, ist nahezu so hoch wie das Haushaltsgeld seiner Frau. Das ist auch einer der Gründe, warum die Kinder so gerne im Haus mit der Nummer 52 feiern. Um Mitternacht gibt es so viel zu knallen, dass auch sie nicht zu kurz kommen” (Özdoğan, 2011, s.82).

(Yılbaşından iki hafta önce Heimstraße'daki çocuklar ailelerine sormaya başlamışlardı: Bu sene yine Gül teyze ve Fuat amcalara gidecek miyiz? Yine Ceyda ve Ceren'in ailesi ile yılbaşı kutlar mıyız?

Fakat sadece çocuklar değil, aynı zamanda büyükler de Yolcu ailesine severek gidiyorlardı. Kadınlar, Gül'ün sakin, samimi ve içten olmasını, sıcak gülüşünü ve misafirlerini memnun etmek için gösterdiği çabayı seviyorlardı. Gül, güldüğünde, karnı ve göğüsleri sallandığında, bazıları onun özellikle her şeyden arınmış, gülüşünün sanki havada süzülmenin başka bir şekliymiş gibi olmasını diliyorlar. Kadınlar ise bir

hikâyedeki üzüntüden ve melankoliden dolayı ortaya çıkmış gözyaşlarını silmesini beğeniyorlar. Bazıları ise, onun duygularını açığa vurmadığı için kendilerinden daha derin düşünebileceğine inanıyor.

Buna karşı Yolcu ailesine misafirlığe gelen erkekler, isteksizce itiraf ederlerdi, fakat bu evden kendilerine ikram edilenden çok etkileniyorlar. Ayrıca Fuat ölçüsüzce eli açık, yılbaşı için iki eli dolu şekilde çok para harcıyor, Alkol, atıştırmalıklar bitmeyecek kadar fazla, hava fişeklere verdiği para neredeyse karısının ev harçlığı kadardır. Bu, aynı zamanda çocukların da 52 numaralı evde olmalarının nedenidir. Gece yarısı patlatılacak o kadar çok şey var ki, onlar da bunu kaçırmıyorlar.)

Çocukların bu yılbaşında da tekrar aynı soruyu sormaları, daha önceki yıllarda da komşularının yılbaşı gecesini Yolcu ailesinde geçirdiklerini göstermektedir. Bu paragraftan anlaşılan; Gül'ün komşuları tarafından çok sevildiği ve kadınların onun yanında rahat ve keyifli hissettikleri için onlara ziyarete gittikleridir. Erkekler de ise durum biraz farklıdır. Fuat, komşularına karşı cömert davranıp, onlara bolca şey ikram ettiği için erkekler onlarda olmayı seviyorlar. Burada, kadınların arasındaki komşuluk ilişkisinin daha samimi olduğu anlaşılmaktadır.

Gül ve ailesi Türkiye'ye gitmeden önce Alman komşuları Tanja teyze onları uğurlar ve arkalarından su döker:

“...und bevor sie wieder einsteigen, kommt Tante Tanja zu dieser frühen Stunde aus ihrem Gartentor, in ihrer Hand eine Schüssel. Sie lächelt.

– Gute Reise, sagt sie. Und kommt gesund wieder. Da es sonst niemand macht, schütte ich euch das Wasser.

– Gott möge es dir vergelten, sagt Gül leise auf Türkisch, weil sie nicht weiß, wie man das auf Deutsch sagt. Auf Deutsch fügt sie ein Danke hinzu und hofft, dass man ihrer Stimme die guten Wünsche anhören kann.

Tanja hat schon oft gesehen, wie ihre Nachbarn hinter Reisenden etwas Wasser auf die Straße schütten, damit diese ihren Weg so leicht finden mögen wie das Wasser. An diesem Morgen kippt sie hinter den Autos eine Salatschüssel voller Wasser schwungvoll auf die Straße. Gül dreht sich noch mal um und sieht aus dem Rückfenster die alte Dame allein auf der Straße stehen, die leere Schüssel in der Hand. Während hinter ihr langsam die Sonne aufgeht, winkt sie. Das ist ein gutes Zeichen, denkt Gül und schickt dennoch hinterher: Herr, lass uns ohne Unfall und Unheil an unser Ziel gelangen” (Özdoğan, 2011, s.89).

(... Ve onlar tekrar araca binmeden önce, Tanja teyze günün bu erken saatinde evinin bahçesinden elinde büyük bir tas ile çıkar. Gülmektedir.

– Tanja Teyze: İyi yolculuklar. Sağ salim gelin yine. Kimse yapmadığı için, ben arkanızdan su dökeyim.*

– Gül: Allah seni korusun. Gül, bunu Almanca nasıl söyleneceğini bilmediği için sessizce ve Türkçe olarak söyler. Almanca olarak sonuna teşekkür ekler ve iyi dileklerinin duyulmasını diler.

Tanja, komşularının yolcular arkasından, su gibi yollarını kolay bulabilsinler diye, su döktüklerini sıklıkla görmüştür. Bu sabah bir salata kâsesi dolu suyu enerjik bir şekilde caddeye döker. Gül arkasına bir kez daha bakar ve yaşlı kadını elinde kâse ile caddede yalnız başına dururken görür. Arkasından yavaş yavaş güneş doğarken, elini sallar. Bu iyi bir işaret der Gül ve arkasından ekler: Allah’ım, kazasız belasız gideceğimiz yere varmayı nasip et.”)

Tanja teyze muhtemeldir ki, bu âdeti Türk ve/veya diğer milletlerden komşularının uygulamalarından görmüş olmalıdır. Ya da kendisinin kökleri de bir Balkan ülkesinden olabilir. Türklerde bu adet eskiden beri çok yaygındır. İnsanların sağ salim gidip, dönmeleri için bir dua ve dilek anlamına gelir. Tanja teyze bu kültürel adedi Almanya’ya göç eden başka bir komşusundan öğrenmiş olabilir. Bu da Almanya’ya göç eden insanlar buraya gelirken sadece kendilerini ve ailelerini değil, aynı zamanda kültürlerini, örf ve adetlerini de beraberinde getirdiklerini göstermektedir. Komşuluklarının da bir sonucu olarak kültürleşme ortaya çıkmıştır. Ayrıca Gül, sadece Türk komşuları ile değil, aynı zamanda Alman komşuları ile de iyi ilişkiler kurmuştur. Tanja teyzenin bu davranışı, Gül ve ailesi ile iyi bir komşulukları olduğunu göstermektedir.

Gül’ün Alman komşusu Tanja teyze, Yolcu ailesi Türkiye’ye tatile gitmeden bir hafta önce vefat eder. Her birlikte cenazesine katılırlar:

“Eine Woche bevor Gül, Fuat und Ceren ins Flugzeug steigen, stirbt Tante Tanja. Sie wacht einfach eines Morgens nicht mehr auf. Alle Bewohner der Heimstraße, die noch nicht in den Urlaub gefahren sind, gehen zur Beerdigung. Für fast alle von ihnen ist es die erste christliche Beerdigung, bei der sie zugegen sind. Sie haben

---

* Gidenin arkasından su dökmek, Bulgaristan, Sırbistan, Türkiye ve diğer çevre ülkelerde bir halk geleneğidir.(tr.wikipedia.org)

schon einige im Fernsehen gesehen, aber hier herrscht strahlender Sonnenschein, die Anzüge sitzen nicht so gut, und es scheint sehr viele Schattierungen zwischen Schwarz und Dunkelblau zu geben. Die Tränen sind echt und der Gram in den Gesichtern nicht geschminkt” (Özdoğan, 2011, s.140).

(Gül, Fuat ve Ceren uçağa binmeden bir hafta önce, Tanja teyze ölür. Bir sabah uykudan uyanamaz. Henüz tatile gitmeyen Heimstraße'nin tüm sakinleri cenaze törenine katılırlar. Onların birçoğu için katıldıkları ilk Hristiyan cenaze törenidir. Birkaçını televizyondan görmüşlerdi, fakat parlak güneş ışınları hâkimdi, takım elbiseler tam oturmamıştı ve siyah ve koyu mavi arasında çok fazla ton farkı vardı. Gözyaşları gerçektir ve yüzler makyajlı değildir.)

Gül ve Ceren Tanja teyzeyi çok seviyorlardı. Onun ölümüne çok üzüldüler. Cenazesine hepsi gitti. Çünkü cenazeye katılmak Türk komşuluk geleneğinde de çok önemlidir. Komşuluk hakkı olarak görülür. İlk defa bir Hristiyan cenaze törenine katılmış olmaları etrafında başka dinlerden komşularının da olduklarını göstermektedir. Burada Ceren, Hristiyanların cenaze törenlerinde koyu renkler giydiklerini, genelde ise takım elbise giydiklerini, hâkim rengin ise ağırlıklı olarak siyah olduğunu gözlemlemektedir.

4.10. Fuat- Arkadaşları İlişkisi

Fuat, içmeyi ve kumar oynamayı seven biridir. Fuat, arkadaşı Yılmaz'ın kendisi gibi olmayışını yadırgamaktadır ve ona bir anlam veremez:

“– Ein seltsamer Mann ist er, sagt Fuat, was macht er denn hier, wenn ihm Geld nichts bedeutet? Warum ist er hierhergekommen?

– Frag ihn doch selbst, sagt Gül.

Saniye und Yılmaz sind gerade gegangen, es ist ein trüber Samstagabend, und irgendwann hatte Gül das Gefühl bekommen, dass Fuat nur noch darauf wartete, bis der Besuch ging, damit er rauskonnte. Yılmaz raucht und trinkt, aber Glücksspiel lehnt er ab.

– Er möchte seine Frau nicht mit dem kleinen Kind alleine lassen, was für ein Pantoffelheld ist er denn? So redet doch kein Mann aus Anatolien.

– Sevgi ist gerade vier Wochen auf der Welt, sagt Gül.

Als Ceyda geboren wurde, war Fuat beim Militär. Zwei Tage nach der Geburt kam er, verbrachte seinen Urlaub bei der Apfelernte und seinen Freunden und war enttäuscht, dass er keinen Sohn hatte.

– Eben, sagt er, eben. Sie ist noch winzig, was soll man mit so einem Säugling anstellen? Es ist Samstagabend, Saniye und Sevgi hätten ja hierbleiben können, ich habe es ihm vorgeschlagen, dass wir einen schönen Herrenabend machen. Ich verstehe wirklich nicht, was der Mann hier sucht. Geld interessiert ihn nicht, Vergnügen nicht, er ist wie eine Pflanze, oder? Luft und Wasser reichen ihm” (Özdoğan, 2011, s.92).

– (Fuat: O tuhaf bir adam. Para onun için bir anlam taşıyorsa burada ne işi var? Buraya neden geldi?

– Gül: Bunu kendisine sor.

Saniye ve Yılmaz yeni gitmişlerdi, bulutlu bir Cumartesi akşamıdır ve bir ara Gül, Fuat’ın dışarıya çıkmak için misafirlerin gitmesini beklediği hissine kapıldı. Yılmaz sigara ve içki içmektedir, fakat kumar oynamayı reddetmektedir.

– Fuat: Karısını evde çocukla yalnız bırakmak istemiyor, ne kılıbık bir adam? Anadolu’dan bir adam böyle konuşmaz.

– Gül: Sevgi dünyaya geleli henüz dört hafta oldu.

Ceyda doğduğunda, Fuat askerdedi. Doğumdan iki gün sonra geldi, tatilini elma hasadında ve arkadaşlarıyla birlikte geçirdi ve oğlu olmadığı için hayal kırıklığına uğramıştı.

– Fuat: Şimdi daha şimdi. O, daha çok küçük. Böyle bir bebekle ne yapılır? Cumartesi akşamı, Saniye ve Sevgi burada kalabilirlerdi, Fuat’a birlikte dışarıda eğlenmeyi teklif ettim. Bir adam burada ne arar, anlam veremiyorum. Adamı para ilgilendirmiyor, eğlence ilgilendirmiyor, o bir bitki mi, ya da? Hava ve Su ona yetiyor.

Fuat, Yılmaz’ın geleneksel Türk erkeği modeline uymadığını düşünmektedir ve onu yadırgar. Yılmaz’ın eşine ve kızına karşı olan tavırları ona ters gelmiştir. Yılmaz, eşi ve kızını evde yalnız bırakmaz fakat Fuat evde onlarla durmak istemez. Fuat’a birlikte erkek erkeğe eğlenmeye gitmeyi teklif eder fakat o bunu kabul etmez. Fuat, Yılmaz’ın bu tavrını “kılıbıklık” olarak değerlendirir.

Anadolu’da o dönemde Fuat’ın anlayışı yaygındır. Kadın çocuk bakar, erkek ise çalışır. Erkek evli de olsa, dışarıda özgürdür. Erkek ‘hesap sorulamaz’ durumdadır.

Fuat, Ceyda doğduğunda askerdedir. İzne geldiğinde ise, ya tarlada çalışmıştır ya da arkadaşlarıyla vakit geçirmiştir. Kız çocuğu olması onu hayal kırıklığına uğratmıştır. Fuat’ın daha çocukları doğduğundaki bu mesafeli tavrı kızlarıyla olan ilişkisinde ömür boyu devam etmiştir. Burada Türk aile geleneğinde kız çocuk sahibi olmanın

yadırgandığı ve ‘ayıp’ sayıldığı bir dönemden bahsedilmektedir. Bu dönemde erkek çocuk doğurmayan kadın ayıplanır ve hakarete uğradı. Kız çocuğu olan baba ise üzülür, bu haberi çevresine duyurmakta utanırdı. Bu durum Türk edebiyatında kitaplarda ve/veya bilhassa filmlerde uzun zaman konu edilmiştir. Böyle bir durumda ailede her zaman kadın suçlanmıştır. Kadın, “Bir erkek evlat bile doğuramadın” suçlamasıyla karşı karşıya kalmıştır.

Yılmaz’ın Fuat’a Türkiye’ye giderken yolda söyledikleri Fuat’ı çok kızdırır ve onun Yılmaz hakkında gerçek düşüncelerini söylemesine sebep olur:

– “Jedes Jahr lege ich einen Schein in den Pass, sagt Fuat, und bisher hat es immer funktioniert. Außerdem, du hast den Bulgaren doch auch eine Flasche zugesteckt.

– Ja, damit es schneller geht, aber nicht, weil wir etwas zu verbergen hatten. Und das sind ja auch unsere Nachbarn, die sind uns wohlgesonnen. Es sind immer die eigenen Leute, die einen ins Verderben stürzen. Merk dir diese Worte: Du musst Angst haben vor deinen Leuten, die schauen nicht auf deine Tränen. Vertrau den Kurden, den Bulgaren, den Griechen, von mir aus auch den Deutschen, aber nicht den Türken.

– Yılmaz, sagt Saniye.

– Ist doch wahr, sagt er. Jetzt sieht es so aus, als würde es bei euch ganz schön lange dauern.

– Fahrt ihr nur, sagt Gül, aber fahrt vorsichtig. Bis hierher waren wir gemeinsam, doch der Weg ruft nach den Reisenden. Fahrt nur.

Während sie sich verabschieden, reißt Fuat sich noch zusammen, aber kaum hat Saniye den Gang eingelegt und die Kupplung kommen lassen, fängt er an:

– Dieser Klugscheißer, dieser kaum fassbare Klugscheißer. Kaum eine Minute nüchtern während der ganzen Fahrt, aber mir Ratschläge geben, dieser saufende Kommunist, dieser verdammte Vaterlandsverräter” (Özdoğan, 2011, s.93).

(– Fuat: Her yıl, pasaportun arasına para koyarım, şimdiye kadar bu işe yaradı. Ayrıca, sen de Bulgarlar için bir şişe şakladın.

– Yılmaz: Evet, ama hızlı geçelim diye, bir şeyler sakladığımız için değil. Ve onlar bize iyi niyetle yaklaşan komşularımız. Bize çelme takmak isteyen kendi insanlarımız her zaman. Bu sözleri unutma: Kendi insanından kork, senin gözünün yaşına bakmazlar. Kürtlere, Bulgarlara, Yunanlılara, hatta Almanlara güven, fakat Türklere güvenme.

– Yılmaz, dedi Saniye.

– Ama bu doğru, dedi Fuat. Sizin işiniz uzun süreceğe benziyor.

– Gül: Siz gidin, ama dikkatli olun. Buraya kadar beraberdik fakat yol, yolcuları çağırıyor. Hadi gidin.

Vedalaştıkları sırada, Fuat kendini toplar, Saniye henüz vitese takıp, debriyaja basmamıştı ki, Fuat başlar:

– Şu ukalaya bak, şu anlaşılmayan ukala. Yol boyunca hiç ayılamamış, fakat bana tavsiye veriyor, bu ayyaş Komünist, bu kahrolası vatan haini.)

Burada Fuat'ın Yılmaz'ı hiç sevmediğini anlıyoruz. Onun için “vatan haini” ifadesini kullanıyor. Siyasi görüşünden dolayı ona “komünist” diyor. Bundan dolayı Fuat'ın bu görüşe tam ters görüşte olduğunu, sağ görüşlü olduğunu anlıyoruz. Yılmaz'ın burada “Türlere güvenme” sözü onun Türkiye'de iken kötü durumlar yaşadığını bize anlatmaktadır. Özellikle kendi çevresindeki yakınlarından zarar görmüştür. Özellikle siyasi görüşünden dolayı dışlanmış ve/veya polise ihbar edilmiş olabilir.

Yılmaz'ın arkadaşı Serter, Yılmazlara gelmiştir. Yılmaz Serter'i “Dışarıda konuşalım” diyerek dışarı çıkartır:

“– Was hast du ihn so schnell rausgelotst?, fragt Gül.

– Mein Gott, erwidert Fuat, was kommt dir denn immer in den Sinn? Dass ich wieder Spielschulden habe? Spielschulden sind Ehrensulden, ich habe nichts zu verbergen. Du bist fast so misstrauisch wie er. Deinem eigenen Mann traust du nicht. Warum hast du ihn so schnell rausgelotst? Weil der Sprung in seiner Schüssel kaum mehr zu kitten ist. Der hat eine Vollmeise. Da sitzen drei junge Frauen, wer weiß, was er alles redet, was sich nicht ziemt, was er für Arm- und Handbewegungen macht, die sich in einem anständigen Haus nicht gehören. Er lebt ja wie ein Junggeselle. Weil ich an unsere Töchter denke, deswegen habe ich ihn rausgelotst. Man kann nie wissen bei einem Verrückten, und verrückt ist er, total. Wer weiß, wen der kennengelernt hat, von allein kommt der nicht auf solche Ideen. Dass wir Angst haben müssten vor den Deutschen, dass die auch nicht besser seien als jedes andere Regime. Der deutsche Geheimdienst hat diese Terroristen im Gefängnis umgebracht, sagt er, sie haben sowieso alle eine Vergangenheit als Nazis, der Rassismus liegt diesen Deutschen im Blut, die werden uns abschlachten wie diese Linken, deswegen müssen wir den bewaffneten Kampf unterstützen. Hättest du gewollt, dass unsere Töchter so etwas hören? Eine Spende wollte er von mir, eine Spende für die Leute im Untergrund. Er habe Verbindungen. Die Linken seien unsere Zukunft in diesem Land. Das ist schon keine Meise mehr, das ist ein ganzer Schwarm Schwalben. Wenn du hundert Tage nur Unsinn redest, würdest du immer noch nicht auf so etwas

kommen. Andere sammeln für Moscheen, er sammelt für Terroristen. Das wird nicht gut enden mit diesem Mann, das sage ich dir” (Özdoğan, 2011, s.111).

(Gül: Onu neden bu kadar çabuk dışarıya çıkardın?

Fuat: Aman Allah’ım. Her zaman aklına ne geliyor? Yine kumar borçları mı? Kumar borcum benim namus borcum, bunu saklamam. Sen de onun gibi kuşkusun. Kendi kocana güvenmiyorsun. Neden onu hızlıca dışarı çıkardın? O kafadan çatlak biri olduğu için. O, bir deli. Burada üç genç kadın oturmakta ve onun ne konuşacağını, bu evde hiç olmayan el kol hareketlerini yapıp yapmayacağını kim biliyor. O bir bekâr erkek gibi yaşıyor. Kızlarımızı düşündüğüm için, onu dışarıya çıkardım. Delinin ne yapacağı belli olmaz, o tam bir deli. Onun kimi tanıdığını kim biliyor, bu fikirler insana tek başına gelmez. Almanlardan korkmamız gerekiyor, onlar diğer rejimlerden daha iyi değiller. Alman gizli servisinin bu teröristleri hapisnede öldürdüğünü söylüyor Serter, zaten hepsinin Nazi geçmişi var. Irkçılık Almanların kanında var, onlar da bizi solcular gibi öldürecek, onun için bu silahlı mücadeleyi desteklemeliyiz. Kızlarımızın bunları duymasını ister miydin? Benden destek istiyor, yeraltındaki kişiler için destek. Onun bağlantıları var. Solcular bu ülkede bizim geleceğimiz olacak. Artık bu tek bir kuş değil, bir sürü. Sen yüz gün kadar anlamsız konuşsan, böyle bir şey aklına gelmez. Başkaları camiye yardım toplar, o teröristler için topluyor. Sana söylüyorum, bu adamın sonu hiç iyi olmayacak.)

Bu paragrafta Fuat arkadaşı Serter’in hal ve hareketlerini beğenmediği için onu evde, kızları ve karısının yanında tutmak istemiyor ve hemen dışarıya çıkartıyor, orada konuşuyorlar. Fuat, Serter’in hem deli, hem de zararlı sol görüşlü faaliyetler içinde olduğunu düşünüyor. Bekâr birisi gibi yalnız yaşadığı için de kızlarının yanında onu tutmak istemiyor çünkü ona güvenmiyor. Türk aile yapısında erkeğin eşi ve kızlarını koruma duygusu çok yüksektir. Özellikle bekâr erkekler, evde genç kızlar var ise eve genellikle davet edilmez.

Serter, sol gruplar için para yardımı topluyor. Fuat bunu tasvip etmiyor fakat cami için para toplayanları tasvip ediyor. Bu da Fuat’ın sağ görüşlü olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Göç, yüzyıllar boyu dünya toplumlarının farklı sebeplerle başvurduğu bir yer değiştirme faaliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bu yer değiştirme faaliyeti; zaman, coğrafya, savaş, ekonomik ve sosyolojik vb. gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. Türkler ise, 1960lı yılların başında Almanya'ya çalışmak üzere göç etmiş, burada yeni bir toplum içinde, yeni bir hayata başlamışlardır. Bu göç faaliyeti, genel olarak ekonomik nedenlerle gerçekleşmiş olsa da toplumsal, siyasi gibi farklı sebeplerle de Türk insanı Almanya'ya göç etmiştir.

Başlangıçta geçici olarak düşünülen işçi göçü, zamanla biçim değiştirmiş, Almanya'ya tek başına çalışmaya giden erkek, bir süre sonra eşini ve çocuklarını da yanına alarak yerleşik bir hayata başlamıştır. Türk işçilerin Almanya'da kalıcı bir düzene geçmiş olmaları, Alman toplumu ile Türk toplumunun bir arada yaşamasını ve böylece Alman kültürü ile Türk kültürünün karşılaşmasını zorunlu kılmıştır. Bu iki farklı kültürün bir araya gelmesi ile Türkler bir tür kültür şoku ile karşı karşıya kalmış, kuşaklar boyu devam eden 'iki kültür arasında kalma', 'vatansızlık', 'kimlik sorunu', 'uyum' gibi sorunlarla mücadele etmişlerdir. Alman toplumunun Türklere karşı ön yargılı davranmaları ve Türkleri toplumun bir parçası olarak kabul etmemiş olmaları da Türklerin Almanya'ya uyum sağlamalarında olumsuzluklara sebep olmuştur. Diğer taraftan bu olumsuzluklar, özellikle Almanya'ya ilk giden Türk işçilerin, kendi kültür ve inançlarına daha sıkı sarılmalarına, Anadolu'daki aile yaşamını aynı şekilde Almanya'da da sürdürmelerine sebep olmuştur. Bununla birlikte Türk kültürü Almanya'da günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Zaman içinde işçilerimizin bazılarının çocuk ve/veya torunları Alman kültüründen olumsuz etkilenmiş ve tamamen asimile olmuşlar, bazıları ise hem Türk kültürü hem de Alman kültüründen etkilenerek, ortaya yeni ve özgün bir kimlik çıkarmışlardır. İşçilerimizin yoğun çalışma ortamı içerisinde aileleri ile ilgilenmeleri kolay olmamıştır. Vardiyalı ve uzun süren mesai saatleri, eve geldiklerinde ise sadece uyumak zorunda olmaları özellikle babaların çocukları ile yeterince ilgilenmelerine izin vermemiş, bu durumda da çocukların eğitim ve bakımıyla anneler ilgilenmek durumunda kalmıştır. Aile içi ilişkileri incelediğimiz Renan Demirkan'ın *Üç Şekerli Demli Çay* ve Selim Özdoğan'ın *Heimstraße 52* eserleri, işçi göçünün başladığı ilk yıllarda Almanya'ya ekonomik nedenlerle giden iki Anadolu ailesini ve yaşamlarını anlatmaktadır. Bu

eserlerde, aile bireyleri arasındaki ilişkiler incelenmiş ve bu ilişkilerin yaşandığı dönem ve şartları göz önüne alınarak sürecin sebep ve sonuçları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Konu eserlerde; özellikle anne-kız çocukları arasındaki ilişkilerin son derece yoğun olduğu, buna karşın baba-kız çocukları ve/veya diğer aile bireyleri arasındaki ilişkilerin ise sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Her iki esere konu olan Türk ailelerinde, anne figürleri çocukları yetiştirme konusunda etkindirler. Baba figürleri ise, genel olarak işleriyle yoğun şekilde ilgilenen kişilerdir.

Çalışmada öne çıkan başlıca konu; her iki eserde baskın karakter olan annelerin, inançlarına ve kültürlerine bağlı, çocuklarına son derece düşkün, Türkiye’de öğrendikleri kendi öz kültürlerini aynı şekilde Almanya’da yaşamaya çalışan, çocuklarını ve onların eğitimlerini, geleceklerini her şeyden önce tutan, fedakâr, cefakâr geleneksel Anadolu kadını olmaları ve aileleri için, özellikle de kızları için yaptıkları fedakârlıklardır. Bir taraftan yeni geldikleri Almanya’yı tanımaya ve Alman toplumunun yaşam tarzını anlamaya çalışırken, diğer taraftan da çocuklarını bu toplum içinde kendi öz değer yargılarına uygun şekilde yetiştirmeye çalışmaktadırlar. Anneler ayrıca evin diğer bireylerinin aralarındaki ilişkilerde aktif rol almış, herhangi bir anlaşmazlık durumunda her zaman idare eden, orta yolu bulan kişi konumunda olmuştur. Her iki eserde konu olan anne figürlerinin benzer olaylar karşısında farklı tepkiler verdiği de anlaşılmaktadır. Renan Demirkan’ın *Üç Şekerli Demli Çay* eserinde, kendi evlerinde Türk kültürü ve geleneklerini aynı şekilde yaşamaya ve uygulamaya çalışan anne, çocuklarının okulda ve sosyal hayatta maruz kaldığı Alman yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri karşısında farklı bir kültür ve yaşam biçimi ile karşılaşmakta ve bunun sonucunda ise çocukları ile zaman zaman fikir çatışmalarına girmektedir. Burada anne, kızlarına hemen her konuda müdahale etmekte, onları salt dinsel figürlerle korkutmakta ve böylece onları Alman toplumunun yaşam tarzına alışmalarından uzak tutmaya çalışmaktadır. Fakat annenin bu tavrı, zamanla kızları tarafından kabul görmemiş ve özellikle büyük kızı ile arasında sorun yaşamasına sebep olmuştur. Anne, hiçbir şekilde kızlarını dinlememiş, onların ne düşündüğünü merak etmemiştir. Ona göre, hayatın değişmez doğruları vardır ve herkes onlara uymak zorundadır. Annenin bu düşünce tarzı Almanya’da geçirdiği onca sene sonunda değişmiş, önceleri itiraz ettiği hemen her durumu (ör: kızının yabancı biriyle evlenmesi) sonunda kabul etmiş, içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını kabul etmese bile, onlara saygı göstermesi gerektiğini anlamıştır. Selim Özdoğan’ın *Heimstraße 52*

eserinde ise anne karakteri, çocuklarıyla bir fikir çatışması içine girmeyen, kendisi Anadolu örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı olmasına rağmen, onların fikirlerine her zaman saygı duyan, kızlarına herhangi bir tercih dayatmayan, kızlarına bir yaşam tarzı dayatmak yerine onlara iyi bir eğitim aldirmayı önceleyen bir kişiliktir. Kızına, evlenme konusunda baskı yapmamış, evlenip evlenmeme ve/veya evleneceği kişi tercihini kendisine bırakmıştır. Bu yaklaşım tarzı annenin kendi gençliğinde gördüğünden farklıdır ve zaman geçtikçe toplumdaki hâkim düşünce tarzının değiştiğini göstermektedir.

Çalışmada, baba-kız çocukları ilişkileri de ele alınmıştır. Her ne kadar anne-kız çocukları ilişkileri kadar yoğun olmasa da baba-kız çocuğu ilişkisi her iki eserde de karşımıza çıkmaktadır. Burada da anne-kız ilişkilerinde olduğu gibi, farklı iki baba karakteri karşımıza çıkmaktadır. Renan Demirkan'ın *Üç Şekerli Demli Çay* eserinde baba; eğitilmiş, açık görüşlü, Alman edebiyatına ilgi duyan, batı danslarını iyi bilen ve kızları ile sağlıklı iletişim kuran biridir. Kızlarının, iyi bir batı eğitimi almasını istemekte ve onlara dans figürleri konusunda eğitim vermektedir. Kendi örf, adet ve değerlerini de çok iyi bilen baba, kızlarıyla herhangi bir kuşak çatışması yaşamamaktadır. Selim Özdoğan'ın *Heimstraße 52* eserinde baba ise, sadece işi ile meşgul, kızlarıyla hiçbir şekilde ilgilenmeyen, paraya çok düşkün, kumar ve içki gibi alışkanlıkları olan biridir. Çocuklarıyla hiç ilgilenmediği için, kızlar büyüdüklerinde babaları ile aralarına duygusal bir mesafe koymuşlardır. Baba, bu konudan rahatsız olmaktadır fakat kendisinde suç bulmaz, eşini suçlar. Kızlar ile babaları arasındaki bu duygusal mesafe hiçbir zaman kapanmayacaktır.

Çalışmada ortaya çıkan diğer önemli bir sonuç ise; Almanya'ya göç eden ailelerde kuşaklar arasında ortaya çıkan düşünce farklılıklarıdır. Birinci kuşak Türkler (anne-babalar) için kendi kültürlerini korumak, yaşatmak ve değer yargılarına daha sıkı sarılıp, buna göre bir yaşam tarzını Almanya'da devam ettirmek önemlidir. Onlar için Almanca öğrenmeye ve Alman toplumunu anlamaya çok da gerek yoktur. Kendilerini bir bakıma toplumdan soyutlamışlar, içlerine kapanmışlar ve kendi dünyalarını kurmuşlardır. İkinci kuşak Türkler (çocuklar) için ise durum çok farklıdır. Onlar küçük yaşlarda Almanya'ya gelmişlerdir ve okula burada başlamışlardır. Her ne kadar evde Türk kültürüne maruz kalsalar da okulda ve arkadaş çevrelerinde tamamen Alman kültürünün etkisinde kalmakta ve bu öğretilerle yetişmektedirler. Bu eğitim ve düşünce tarzı farklılığı, ikinci kuşak Türklerin Almanya'ya ve Alman toplumuna uyum sürecini hızlandırmıştır.

Bununla birlikte çocuklar, anne-babalarından daha farklı bir düşünce tarzını benimsemişler, kendi sosyal yaşamlarını da buna göre düzenlemişlerdir. Alman diline bir Alman kadar hâkim olmuşlar, toplum içinde kendilerini daha rahat ve özgüvenli şekilde ifade etmişlerdir. Bu özgüven onların eğitim ve iş hayatında önemli mevkilere gelmelerine sebep olmuştur.

Çalışmada öne çıkan başka bir konu da, Almanya'ya ilk göç eden insanlarımızın uzunca bir müddet sonra Türkiye'ye kesin geri dönüş yaptıklarında yaşadıkları uyum sorunudur. Her iki eserde de göze çarpan, aileden özellikle annenin yurda dönüş yaptıktan bir müddet sonra artık Türkiye'ye yabancı olduğunu anlamış olması ve Almanya'ya tekrar geri dönmeye karar vermesidir. Türkiye'deki akrabaları artık onlara samimi ve sıcak yaklaşmamakta, onlardan maddi olarak yararlanma niyetiyle hareket etmektedirler. Bu yaklaşım da onların kendilerini ülkelerinde yabancı ve dışlanmış gibi hissetmelerine ve tekrar Almanya'ya geri dönmelerine sebep olmuştur.

Anadolu'dan Almanya'ya yapılan göç, aslında gelenekten yeniliğe, yoksulluktan varlığa, tarım ülkesinden endüstri ülkesine yapılmış bir göçtü. Bu göçün, Almanya'ya göç eden Türk insanı için sadece coğrafi bir yer değişikliği olmadığı, aynı zamanda ekonomik, zihinsel, toplumsal ve bireysel olarak ciddi değişikliklere yol açtığı yadsınamaz bir gerçektir. Ailelerin parçalanması ile aile içi ilişkiler de olumsuz etkilenmiş, eşi çalışmaya giden kadın, annelikle birlikte çocuklarına babalık yapma gibi görevler de üstlenmiştir. Çocuklar bir süre de olsa, annelerinden de ayrı kalmak zorunda kalmış, çocukluklarının bir dönemini büyükanne-büyükbabalarının yanlarında geçirmişlerdir. Bu ayrılık süreçlerinin hayat boyunca ebeveyn-çocuk ilişkilerini olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir. Maddi olarak refaha kavuşan göçmen aile, manevi olarak büyük sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunların en önemlileri ise, çocukların 'iki kültür arasında kalmaları', 'kimlik kargaşası yaşamaları' ve özellikle kız çocuklarının Alman kültür ve etkisinden korunmak için maruz kaldıkları 'aile baskısını' yoğun şekilde hissetmeleridir.

Aile, devletlerin en temel toplumsal birimidir ve devletlerin ancak aile yapısının güçlü olmasıyla uzun süre ayakta kalabileceği ifade edilebilir. Zaman içerisinde aile yapısında bazen zorunlu, bazen de isteğe bağlı değişiklikler olabilir. Türkiye, son yüzyılda gerek bölgesel gerekse uluslararası insan göçüne maruz kalmıştır ve bu da Anadolu ailesini her yönden etkilemiştir. Çalışmada, Almanya'ya çalışmak üzere göç eden Türk ailelerinde

aile içi ilişkiler farklı yönleriyle ortaya konularak sonuçları tarihi gerçeklik çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Asutay, H. (2014). Göçmen Edebiyatı. Paradigma Akademi Yayınları.
- Asutay, H. (2021). Gurbetçiliğin Altmışınca Yılı. *Göç Yollarında, Altmışınca Yılında Türk-Alman Edebiyatı ve Kültürü*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 5-9.
- Aytaç, G. (1991). Edebiyat Yazıları II. Gündoğan Yayınları.
- Bimmer Andreas C. (1994). Andreas Familienforschung. *Grundrisse der Volkskunde: Einführung in die Forschungsfelder der europäischen Ethnologie*. Berlin: D.Reimer Verlag, 293-309.
- Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 129-142.
- Çağatay, T. (1990). Modern Aile ve Sosyal Problemleri. *Aile Yazıları 2*. Ankara: T.C. Başbakanlık A.A.K. Bşk, 95-143.
- Demirkan, R. (1991). Schwarzer Tee mit drei Stück Zucker. Kiepenheuer & Witsch Verlag.
- Demirkan, R. (1992). Üç Şekerli Demli Çay.(Çev. M.Kemal Okan) Real Yayınları.
- Doğan, C. (2021). Göçün Özeti: “Herzlichen Willkommen und dann Türken Raus”. *Göç Yollarında, Altmışınca Yılında Türk-Alman Edebiyatı ve Kültürü*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 49-74.
- Donuk, A. (2011). Çeşitli Topluluklarda ve Eski Türklerde Aile. *Tarih Dergisi* (33), 147-168.
- Gitmez, A. (1983). Yurt dışına işçi Göçü Dönüşler Beklentiler ve Gerçekleşenler. Alan Yayıncılık.
- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, (3), 47-67.
- Gökdere, A. (1978). Yabancı ülkelere İşgücü Akımı ve Türk Ekonomisi Üzerine Etkileri. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güler, D. & Ulutak, N. (1992). Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile. *Kurgu Dergisi*, 51-76.
- Günay, E. & Atılgan, D. & Serin, E. (2017). Dünya’da Ve Türkiye’de Göç Yönetimi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7, 37-60.
- Hofmann, M. (2006). Interkulturelle Literaturwissenschaft. W.Fink Verlag.

- Koca, S. (2002). Eski Türklerde Sosyal ve Ekonomik Hayat. Yeni Türkiye Yayınları, (3),15-18.
- Korkmaz, M. A. (2021). Almanya Türklerinde Aile Kültürü. Anasay, (5).177-204.
- Kuruyazıcı, N. (2001). Almanya’da Oluşan Yeni Bir Yazının Tartışılması. *Gurbeti Vatan Edenler Almanca Yazan Almanyalı Türkler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 3-24.
- Luft, S. (2006). Abschied von Multikulti. Resch Verlag.
- Oralış, M. (2001). Gurbeti Vatan Edenler. *Gurbeti Vatan Edenler Almanca Yazan Almanyalı Türkler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 35-50.
- Ortaylı, İ. (2001). Osmanlı Toplumunda Aile. Pan Yayıncılık.
- Özdoğan, S. (2011). Heimstrasse 52. Aufbau Verlag.
- Tapan, N. (2001). İki Kültür Arasında Bir Köprü: Yurda Dönen Genç Kuşak. *Gurbeti Vatan Edenler Almanca Yazan Almanyalı Türkler*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 95-112.
- Tezcan, M. (1987). Yurt Dışından Dönen Gençlerin Uyum Sorunları (Eğitim Sistemi ve Çevreye Uyumları). Engin Yayınevi.
- Tosun, M. & Yücedağ, G. (2021). Almanya’ya Türk İşçi Göç’ünün Tarihsel Serüveni ve Sosyo- Politik Boyutları. *Göç Yollarında, Altmışıncı Yılında Türk-Alman Edebiyatı ve Kültürü*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 10-29.
- Tosun, M. & Yücedağ, G. (2021). Türklerin Almanya’ya Göçünün Edebiyata Yansıması: Misafir İşçi Edebiyatından Kültürlerarası Edebiyata Göç Serüveni. *Göç Yollarında, Altmışıncı Yılında Türk-Alman Edebiyatı ve Kültürü*, Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları, 30-48.
- Tuncay, S. (2010). Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Göç Olgusunun İrdelenmesi ve Almanya Örneğinin Analizi, *Türkbilim Dergisi*, 2, 1-30.
- Uyanık, G.(2003). Tartışmaların Odağında Yer Alan Bir Yazın: ‘Göçmen Yazını’. Atatürk Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 22.
- Zengin, E. (2010) Türk- Alman Edebiyatına Tarihsel Bir Bakış ve Bu Edebiyata İlişkin Kavramlar. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi.
- Zengin, D. (2011). Alman Edebiyatı 19.Yüzyıldan Günümüze kadar Edebi Devirler, Önemli Yazarlar, Eserleri ve Eserlerden Okuma Parçaları. Pelikan Yayınları.
- Zengin, D. (2000). Göçmen Edebiyatı'nda Yeni Bir Yazar. Mehmet Kılıç ve "Fühle Dich Wie Zu Hause" Adlı Romanı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 40 (2-3):103-128.

İnternet Kaynakları

<https://www.goethe.de/ins/tr/tr/kul/ser/uak/per.cfm?personId=130>

(Eriřim Tarihi 12/02/2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Renan_Demirkan (Eriřim Tarihi 12/02/2024)

https://tr.wikipedia.org/wiki/Selim_%C3%96zdo%C4%9Fan (Eriřim Tarihi 12/02/2024)

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Mehmet AKBABA	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fakülte	Eğitim Fakültesi
Bölümü	Almanca Öğretmenliği
Makale ve Bildiriler	
1. Akbaba, M., Uluç, N. (2024)- Anne-Çocuk İlişkisi Örneğinde Renan Demirkan ve Selim Özdoğan'ın Eserlerine Bir Bakış. Asosjournal.com, 149(15), 265-275. http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.74691	